

LINNANKOSKI

BLOMSTEDT

SIRPALLEITA

TOINEN PAINOS

WERNER SÖDERSTRÖM
OSAKEYHTIÖ. PORVOO

SIRPALEITA

Linnankosken aikaisemmat teokset:

Ikuinen taistelu. Näytelmä. 1: 50, koruk. 2: 25.
Neljäs painos.

Laulu tulipunaisesta kukasta. Romaani. 4: 50,
koruk. 6: —. Kolmas painos.

Taistelu Heikkilän talosta. Kertomuksia. 1: 25.

Kirot. Yhdeksänkatkelmainen unelma. 3: 25,
koruk. 4: 75. Toinen painos.

Pakolaiset. Talonpoikaistarina. 3: —, koruk. 4: 50.
Toinen painos.

Simson ja Delila. Näytelmä. 3: —, koruk. 4: 50.
Toinen painos.

Jeftan tytär. Yksinäytöksinen runoelma. 1: 50.

JOHANNES LINNANKOSKI

SIRPALEITA

TUNNELMIA JA KERTOMUKSIA

WERNER SÖDERSTRÖM
OSAKEYHTIÖ, PORVOO

TOINEN JA KOLMAS TUHAT

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖN
KIRJAPAINOSSA PORVOOSSA, 1913

SISÄLLYS.

Tunnelmia:

Keväiset hanget	7
Nuoruudelle	15
Huutavanäänän päivä	21
Rooman mies	27
Rajan lapsi	37
Hymni miehelle	43
Elämä.....	49
Ahasveerus	57
Juhannusyön unelma	63

Kertomuksia:

Hilja, maitotyttö	71
Hymy	101
Suudelma	109
Haltijattaret kehdon ääressä	117
Lankeemus.....	135
Kuolemansynti	155
Kun esirippu nousee	171

KEVÄISET HANGET

Jos suomalaiselta kysyttäisiin kumpi hänestä on kauniimpi: kesänsä vai talvensa, niin enpä tiedä miten arpa lankeaisi. Mutta yhden tiedän: jos häneltä kysyttäisiin mikä hänen talviaikansa ilmiöistä on ihanin, niin kuuluisi varma vastaus: sen keväiset hanget!

Suomen valkeat, keväiset hanget! Ne ovat meidän sielumme varhaisimpia muistoja lapsuuden aamusumuisilta ajoilta. Olemme seisoneet tuolilla tai penkillä aurinkoisen akkunan ääressä ja äkkiä huomanneet: noin paljon valkoista soke-ria! Eikä kuitenkaan ole tehnyt mieli sitä syödä tai taskuunsa ahdata, olemme vain seisoneet ja seisoneet, selittämätön onnentunne rinnassamme.

Suomen valkeat, keväiset hanget! Kukaan ei voi sanoa milloinkaan ne tulevat. Jo joululta, kun päivä on kukonaskelta tai kahta pitempi, me alamme niitä odotella. Mutta ne ovat luontoa, jumalan-armoa, ja tulevat milloin itse hyväksi näkevät. Tavallisesti sellaisena hetkenä, jolloin emme satu niitä muistamaan. Me vain tunnemme kuinka sukset äkkiä ryöstäytyvät lentoon mäenrinteessä ja sydämemme syvimässä tykähtää: keväthanget tulevat!

Se on vapautuksen riemuisa huudahdus! Sillä keväthanget merkitsevät vapautta. Tosin sydäntalvinenkin päivä on kaunis ja sielulle hyvä. Mutta mitkä kahleet ja esteet! Aina tietä myöten, aina polkuja pitkin, aina lapiot ja lumiaurat esillä, yksin suksi etsii entisiä latuja.

Mutta kun keväthanget tulevat! Mikä avartava, sielua hurmaava näky. Tuossa lepää hui-kaisevan valkea lumikenttä edessämme. Ei äärtä, ei rajaa, ei estettä minkäänmoista, vaikka läh-tisimme maailman ääreen. Ei tietä, ei latua, kaikkialle tie avoinna, itään, länteen, metsään, aukealle — minne vain sielu halajaa!

Me ojentaumme ja vedämme raikasta ilmaa. Tunnumme kuinka se kiertelee aina rinnanpoh-jia myöten, kuinka joka lihas paisuu, joka jänne pingottuu. Vielä hetki: sauva narahtaa, suksi sujahtaa, rinnettä kiittää riemuitseva ihminen alas.

Tuskinpa mitään kulkua voi verrata suksipa-rin jumalaiseen juoksuun keväisellä hangella. Hil-jalleen kuin hyvin koulitut varsat lähtevät ne liikkeelle. Mutta vauhti kiihtyy: jo varautuu las-kijan huoleton jalka lujempaan, jo vartalo kaar-tuu, käsivarsi jännittyy, ja terästynyt silmä täh-tää tuimasti yhä kiihtyvässä vauhdissa. Mitä? — töyräskö? — suuri, pieni? — hui, sukset su-hahtavat jo ilmassa, putoavat alas, luikuvat edelleen, ja iloitsevan ihmislapsen sydän lyö no-peasti, kuin olisi hänelle lahjotettu vuosi riemui-sinta elonaikaa lisää.

Olipa se huipaus! virkahdamme vielä kerran, sitten painautuu sauva hankeen ja suksi liukuu taas valkoista kenttää eteenpäin. Mutta millaista kenttää! Kuin hentoinen liina lepää ohut viti maidonvalkealla hangella, ja tuolla liinalla kimbeltää tuhansin hopeanhohtavia lumitähtiä. Miltei arkaillen liukuu suksi noiden salaperäisesti päilyvien lumitimanttien keskitse, joilla keväinen aurinko iloittaa pohjolan lapsen mieltä.

Olemme nousseet mäen kukkuralle ja vedämme henkeä. Jokilaakson tuollapuolen lepää pieni kylä tumman havumetsän kainalossa, talo talon vieressä, lumivalkea katto toisensa takana, kaiken yllä pohjolan sanaton rauha.

Taas suksi sujahtaa. Ja mieli virkenee, sillä etäämpänä näkyy suksenlatuja. Ristiin rastiin. Tuosta on kulkenut muuan: tuolta tullut, tuonne hävinnyt kuin nimetön nuoli silmäkantamatomiin. Tuolta toiset, kolmannet, kas: kokonainen partio kilvan kiitäviä latuja! Onpa siinä ollut elämää ja riemua, kun ne ovat tästä ohitse rientäneet. Minne? Keitä? Ei kerro nimetön suksen latu — ensi kesänä sillä sijalla heilimöi heinä. . .

Joku outo, väkevä halu vetää eteenpäin, ja me oiustamme metsää kohti, joka kiertää mustanpuhuvana vyönä maan ja taivaan rajalla. Liu'umme pitkin, voimakkain työnnällyksin, yhä riemuisemmin tuntien: näin on hyvä! Ja samana hetkenä meille selviää: jostain lumisesta

maasta meidän esi-isämme ovat tulleet, ja vapaina he ovat kulkeneet kunne sielu on vetänyt!

Olemme saapuneet metsäisen vaaran juurelle. Ei koskaan havumetsä ole niin salaperäisen kutsuma, niin raittiin tummanpehmeä kuin kevät-hankien aikaan. Tekisi mieli syleillä sitä, painaa poskea vasten, ja taas syleillä.

Kestää hetkisen ennenkuin ristiin rastiin luovien olemme kiivenneet tuon jyrkän rinteen ylös. Mutta mikä näky! Tuskin lapsuusunissamme olemme nähneet mitään niin puhtaan valkoista kuin tuo kilometriä avara maisema edessämme. Katsomme katsomasta päästyämme ja vedämme yhä voimakkaammin keuhkoihimme lumenpuhdasta ilmaa. Mutta se ei ole vain puhdasta, siinä on havun hajua, pihkan tuoksua. Katsahdamme hämmästyneinä ympärillemme: lumi höyryää sammalella kiven kupeessa, orava hypähtää oksalla, tuore havu yhä voimakkaammin tuoksuaa. Emme malta: suksi suhahtaa, kuopuraa ylös, toista alas, kivien kantojen poikki, honkien lomitse, kumartain kuusten alta, havun pehmeä isku kasvoilla, havun neulasia hattu täynnä. Pysähdymme ja vedämme vielä kerran auringon lämmittämää ilmaa, sitten suin päin rinnettä alas, kevään riemuisa aavistus rinnassamme.

*

*

*

Kuluu päivä päivän perään, yhä lujemmaksi kiteytyy valkoinen hanki. Jo ilmestyy kelkkamies suksimiehen rinnalle, hänen jälessään astuu jalankulkija.

Sellainen aamu on ilon aamu Suomessa. Aurinko paistaa, hanki helottaa, ja noista uinuvista kylistä purkautuu kuin loihtien ihmistä. Kuka rientää naapuriin, kuka meijeriin tai kauppiasaan — suoraan, yhä suoraan! Tuolta tulee metsänkaatajia kirveet ja sahat kainalossa. He viittovat iloisesti kädellään: suoraan, yhä suoraan! Köyhä mökinvaimo kiiruhtaa metsien poikki kaukaista sukulaistaan tervehtimään: suoraan, kerrankin suoraan!

Sunnuntaiaamuna on ilo ylimmillään, rinteet nuorta väkeä kirjavanaan. Nyt jo hanki soi! Siinä susta, siinä kelkkaa, siinä lasta, siinä aikuista, siinä naisten huudahduksia jyrkissä ah-teissa, naurua, puheensorinaa, iloisia huutoja. Keväthanget soivat!

Kuluu päivä ja toinen. Eräänä aamuna kertoo viesti: jo kantaa hevosen! Naiset nauravat, miehet hymyilevät. Kuka kiirehtää heinänveetoon, ken halonloppuja hakemaan, mikä mitkin asiakseen keksii. On riemujen riemu, on vuosituhantinen perimys ajaa soivaa keväthankea!

Kuluu päivä ja toinen. Yhä kirkkaammin kiiltää jalaksen jälki teillä ja hangilla, yhä tiheämmin tippuvat räystäät, yhä syvemmin punertuu iltataivas kevään kuiskauksista — suksen

kahu riittyvällä iltahangella soi kuin kaihoisa soitto.

Kuluu hetki ja toinen. Iltataivas tummuu, tulet syttyvät taloissa ja mökeissä, tulet sammuvat. Kuu kulkee radallensa — kentät valostuvat — varjot astuvat piiloistaan — yllä tuikkivat tähdet — alla hohtava hanki — ihminen iäisyyden edessä.

NUORUDELLE

Teille, ah teille te nuoruuden kultaiset vuodet, minä tahdon virteni virittää. Sillä teidän on elämä, teidän on maa, ja teidän on taivas!

Kuin eilisen päivän muistan sen, jolloinka teidän tenhonne ensi kertaa sielussani tunsin.

Lapsi olin silloin. Oli varhainen kevätaamu, kun äitini käteen nojaten astuin kotini ovesta ulos.

Silloin, ah silloin te elämän kultaiset vallat, minä tunsin ensi kertaa teidän huultenne kosketuksen otsallani. Auringon tunsin armaan sylin. Tunsin sadat tuoksut: maan tuoksut, yrttien tuoksut, kuivan puunkin kummat tuoksut. Kuu-
lin tuhannet äänet: metsän äänet, ilman äänet, ruohonkorren huojunnankin vienot äänet.

Pysähdyin ja kohotin pienet käteni ihastellen ilmaan.

Silloin metsän siimeksestä sävel helähtää. »Kukkuu, kukkuu!» maa ja metsä ympärilläni kajahti.

Tartuin kiihkeästi äitini käteen: »Lintu! Se lintu anna minulle, äiti!»

»Hiljaa, lapsi!» minun äitini kuiskasi. »Lue kukunnat — ne ovat elämäsi kultaiset vuodet!»

Vaikenin ja laskin: yksi, kaksi, kolme, neljä, viisi... Ah, jo minulta pienoiselta luvut loppuivat, ja yhä kukkui kultainen käkeni.

»Kukkuu-kukkuu-kukkuu-kukkuu!» käkeni kanssa kilvan metsään huhuin.

»Kukkuu-kukkuu-kukkuu-kukkuu!» maa, metsä, ilma kaikkialta vastaan kaikui.

* * *

*

Siitä hetkestä, te nuoruuden kultaiset vallat, minä olin teidän.

Ah ihanainen, ihanainen oli se aika! Kuinka ihmeelliset sen keväät — kesät kuinka suloiset — syksyt ja talvet kuin ainaista pyhää!

Ja yhä ihanammaksi elämä varttui, kun minä teiltä, te nuoruuden kultaiset vallat, sain yhä uusia lahjoja. Ei rinnettä, jota en juossut; ei puuta, johon en noussut; joka järven sousin, joka salmen uin; tuli suihki suksen tiestä, vaa-rojen rinteet kyselivät: jumalienko tuo on lapsi vai ihmisten?

Silloin, te elämän kultaiset vallat, minä tunsin itseni teidän pojaksenne ja ravistin riemuiten nuoria kiharoitani.

Ihana on elämä, kun jokainen suoni on terveyden hehkua tulvillaan! Kun koko maailma on edessä avoinna — kun uni ei vaadi velkaansa — kun ruualla ei väliä — kun vastukset murtuvat kuin palaneet langat — kun nuori voima iskee korven kimppuun kuin jättiläinen, hymy huulilla ja sielu lannistumatonta uskoa täynnä.

Ah nuoruus, nuoruus! Ei ole sinun vertais-
tasi!

* *
*
*
*

Ja vielä, te nuoruuden kultaiset vuodet, vielä
minä muistan yhden.

Kuin suloisen unelman muistan sen hetken,
jolloinka te elämän kultaiset vallat näytitte mi-
nulle ihanimman ihmeenne.

Ah kuiskaten, kuiskaten puhukaa siitä minun
huuleni.

Oliko silloin aamu vai ilta, päiväkö paistoi
vai pilvet taivaan peittivät, en tiedä. Vain yhden
näin — neidon ensi kertaa edessäni näin!

Taivaan ihanuus! Oi suurin sulo, ah ankarin
tuska — kun kieli ei kirvonnut, vain sydän sykki
ja katse puhui.

Silloin, elämän kultaiset vallat, silloin minä tei-
dän ihanimman ihmeenne edessäni näin, teidän
ikuisen tulenne itsessäni tunsin.

Näin näkymättömiä — tunsin tapahtumatto-
mia — näin vuossadat — aavistin sukupolvet —
tunsin iäisyyden silmänräpäykseen sulavan.

* *
*
*

Vuosia on vierinyt. Istun majani kynnyksellä ja
katselen kuinka illan aurinko painuu metsien taakse.

En ole nuori, en ole vanha, en ole iloinen, en surullinen; leipää on minulla kyllin ja laakerit kaunistavat majani seiniä.

Ja kuitenkin minä tunnen vavistuksella: vanhuus lähenee kuin talven viima!

»Vanhuus ja viisaus», sanovat ihmiset. Ja he puhuvat totta, sillä vanhuus on viisaampi ja jalompi kuin nuoruus ja sen otsalla asuu tyytymyksen tyyneys. Ja kuitenkin minä sanon: kaiken kunniani, kaikki vanhuuteni rauhalliset päivät minä antaisin, jos saisin yhden ainoan elämänverevän nuoruuteni vuoden takaisin!

Sillä mitä minua hyödyttää viisaus, ja rauha, ja kunnia, kun elohopea suonissani alkaa lyijyksi jähmettyä — kun askel lyhenee — kun uni pitenee — kun vaistojeni kirkkaus valuu pisara pisaralta hiekkaan, ja minä jo tunnen vanhuuden sormenpäitten kosketuksen olkapäilläni.

Ah nuoruus, nuoruus! En saa minä sinua takaisin, vaikka polvillani rukoilisin. Enkä rukoile minä edes, sillä minun otsallani asuu vanhuuden tyytymys.

Mutta minä kiitän teitä, te elämäni kultaiset vallat, että minä olen kerran ollut nuori! Ja kahdesti kiitän minä teitä, ettei nuoruus sammu meidän kanssamme, vaan yhäti elää — rohkeana, verevänä, onnentäytenä kuin elämä itse!

HUUTAVANÄÄNEN PÄIVÄ

Tämä on huutavanäänen päivä tämä toukokuun kahdestoistakymmenes!

Tämä on Sinun päiväsi, Sinä Suomenniemen suuri huutavanääni.

Tänä päivänä Sinä ilmestyt etemme raudan ankarine, työn ja vaivannäön uurtamine kasvoinesi:

»Valmistakaa suomalaisen sivistyksen tietä!

Kaikki rotkot pitää täytettämän.

Kaikki vuoret ja kukkulat pitää alettaman.

Kaikki louhikot pitää tasotettaman.

Kaikki koliat pitää silitettämän.

Minä olen huutavan ääni korvessa: raivatkaa suomalaisen sivistyksen tietä, tehkää sen polut tasaisiksi!»

Sanot — vaikenet.

*

*

*

Tämä on suurien toiveitten ja suurien pettymysten päivä, tämä on suomalaisen sivistyksen vertauskuva tämä toukokuun kahdestoistakymmenes!

Tästä päivästä emme voi koskaan tietää ulkonako juhlimme vai sisässäkö värjötämme, auringoko hymyilee vai viimako viheltää.

Tämän ajan kevättouvoista emme voi koskaan sanoa kuinka moni kylvetty siemen edes oraalle nousee.

Tämän ajan vihottavista oraslaihoista emme voi milloinkaan varmasti tietää kuinka moni putkelle puhkeaa ja teräntekoon joutuu.

Tänä päivänä me vain väräjävin mielin kohotamme katseemme juhannusta kohti — odottaen sitä suurta ja lämmintä suvea, joka kaikki herättää, kaikki kypsyttää, joka saa hennon oraan pensimään pellon täyteiseksi.

* *

*

Tämä päivä on kaikkien suomalaisen sivistyksen huutavanäänien ja korvenraivaajien päivä, tämä toukokuun kahdestoistakymmenes!

Tämä on *sen* sivistyksen merkkipäivä, joka vielä käy kamelinkarvaiseen puettuna, joka on karkealla nahkaisella vyötetty, jonka jalat korven louhikkojen repiminä vuotavat verta, mutta joka ryntää rytöjen ja kantojen yli päiväpaisteisia laaksoja kohti — uskoen siihen, joka kerran tuleva on.

Tämä on niiden päivä, joilla on sivellin, mutta ei aina värejä millä sivellä.

Tämä on niiden päivä, joilla on taltta, mutta joiden haudalle vasta ilmestyy se kivenjätkäle, johon he olisivat halunneet uskonsa ja toivonsa veistää.

Tämä on niiden kevätlintujen päivä, jotka visersivät siitä suuresta suvesta, mutta joiden soresan äänen kevätkylmät sortivat.

Tämä on koko nykyisen suomalaisen polven päivä.

Meidän, jotka useimmat olemme tulleet koskemattomasta korvesta, korven voimat povesamme, korven lannistamaton usko sielussamme.

Jotka olemme uneksineet hymyilevistä lehdoista ja aaltoilevista vainioista, jotka olemme uskoneet siihen suureen, lämpöiseen suveen, joka oli meidän työmme kautta kerran tuleva.

Meidän, joiden unelmien siivet leikattiin, joiden voimat pettivät, jotka huomasimme että meillä oli vain kaksi kättä, kun niitä olisi tarvittu kaksikymmentä — jotka itse jäimme vain huutavanääniksi korpeen.

Meidän, joiden työ oli vain sirpaletyötä, josta muru hukkui sinne, toinen tänne — kokonaista oli vain meidän unelmamme ja meidän nuori uskomme.

Mutta se on ollut, se on, se jatkuu, ja meidän jälkiämme astuu toinen polvi, joka voi alottaa avatun korven laidasta, kohottaa sata kättä yhden hervonneen sijalle.

Silloin — silloin se saapuu suomalaisen sivilis-

tyksen suuri suvi, silloin sen voitollisten vaunujen pyörät vierivät rotkojen yli, jotka ovat meidän sykkivien sydämiemme täyttämät, kukkulain yli, jotka ovat meidän uskomme alentamat, kalliain yli, jotka ovat meidän rakkautemme silitämät.

* * *

*

Tämä on huutavanäänen päivä — tämä on omantunnonäänen päivä.

Huutakaa itään, huutakaa länteen, huutakaa joka sykkivän sydämen syvyyteen:

Valmistakaa suomalaisen sivistyksen tietä, tehkää sen polut tasaisiksi!

ROOMAN MIES

Kuin eilisen päivän muistan sen, jolloinka näin sinut ensi kerran silmästä silmään, sinä Rooman mies.

Kevät oli silloin, öljypuu kukki ja viiniköynnös punoi lehteä herkän etelän herkille lapsille.

Minä, pohjolan mies, tulin suurista kaupungeista, joissa jokainen hermo on jännitetty 20:nneen vuosisadan kulttuurin ja ylikulttuurin levottomilla sähkövirroilla.

Ja minä kiisin, tuo maailmankaupunkien humu omissakin hermoissani, halki keväisen yön rauhallista maaseutua kohti.

Silloin astuit sinä, Rooman mies, minun eteeni vuosisatojen takaisesta haudastasi.

Ja sinä astuit niinkuin ilmestys, tahi jättiläinen, taikka jumala, josta olin kuullut puhuttavan, mutta jota en ollut koskaan nähnyt.

*

*

*

Näin kävi minun sinä päivänä.

Ihanana lepäsi pieni provencelainen kaupunki aamupäivän auringon kultaisessa hohteessa,

kun minä, muukalainen, suuntasin askeleeni sen valtakaduille ja torille.

Ja minä istahdin, niinkuin usein muukalainen, vilkkaimman virinän varteen, katsellen vierasta kansaa ja sen eloa.

Ihana olet sinä Provencen nainen, sillä sinä olet ylhäinen kuin kuningatar jaloine hiussykeröinesi ja siropoimuisine viittoinesi, enkä minä osaa sanoa kumpi toisensa voittaa: sinun silmi-esi liekki vai auringon säde!

Enkä minä tahdo sinustakaan, sinä Provencen mies, sanoa mitään epäedullista, sillä sinä olet hilpeä, ja ystävällisyys ja avokkuus ovat sinun avujasi.

Näin katselin minä koko aamupäivän — kaupunkilaisia puuhissansa, maalaisia kun he hyvän-
tahtoisina ajaa hyristivät pienissä aasikärryissä kotiinsa, vallasväkeä ja ammattilaisia, aikuisia ja lapsia.

Ja minä istuin heidän pöytänsä, iloiten heidän hilpeydestään ja siitä siroudesta ja kohteliaisuudesta, mikä sulosti jokaista kädenkäännettä.

Sitten minä seurasin heitä heidän leikkikenttilleen, katsellen kuinka riemu täytti puiston, kuinka vanhat miehet lennättivät palloa kilvan poikasten kanssa ja kuinka nuorukaisen notkeus ja neitosen soreus kilpailivat farandolen sulavissa rytmeissä.

Onnellinen kansa, ajattelin minä synkän pohjolan lapsi, sillä sinä ymmärrät iloita ja sinä olet

osannut järjestää elämäsi niin, ettei syrjäinen tiedä missä työ loppuu ja leikki alkaa!

* *
*

Silloin astuit sinä minun eteeni, Sinä Rooman mies.

Minä olin siihen saakka vaeltanut vain parin uudenaikaisen kadun varsia ja silmineni sieluni viehtynyt hetken hyörinään.

Silloin, muutaman kadun kaarroksessa, minun eteeni kohosi kappale mustaa muuria.

Se kohosi niinkuin haamu haudastaan ja sen jättiläishartioista ja ajan arvista sen tummilla kulmilla minä ymmärsin, ettei se ollut eilispäivän lapsia eikä Provencen miehen hentoisten käten työtä.

Tempasin oppaan taskustani, ja katso: minä seisoin silmästä silmään sinun kanssasi, sinä Rooman mies!

Itse Caesar on astunut näitä katuja, ja sinun legioonaisi askelten töminä on vavisuttanut näitä tantereita.

Minut valtaa kiihkeä halu päästä sinua lähemmäksi.

Minä riennän sinun muurisi vartta silmäkantaman ja ymmärrän, että sinä olet ollut jättiläinen ja että kalliopaadet ovat olleet leikkinoppia sinun kädessäsi.

Sitten minä leikkaudun kaupungin keskukseen. Ja vaikka maine on sanoin ja kuvin kuuluttanut sinun rakennusmestarityösi, niin kuitenkin kaikitenkin, kun minä nyt seison sinun amphiteatterisi valtaviin muurien edessä, sinun areenasi aukeamassa ja kymmentuhansien katsojien pyörylässä, niin minä ymmärrän että sinä olet ollut mainettasi suurempi ja että sinun huvittelusikin ovat olleet jättiläisen huvitteluja eikä ihmisen.

Minä riennän ristiin rastiin yhä eteenpäin, ja joka askeleella minä tapaan sinut vastassani kiviseiniä, muurinesi, portteinesi, pylväinesi ja riemukäärinesi, ja minä polen katukiviä, joihin sukupolvet ovat syövyttäneet vaaksan syvyydeltä askelten uurtoa.

Ja kun minä nyt uudelleen katselen kaupunkia sen korkeimmalta kukkulalta, niin minun äskeisen ihastukseni ihmiset, Provencen miehet ja naiset, kutistuvat minun silmissäni kääpiökansaksi: minä näen että he vielä tänä päivänä asuvat suurimmalta osalta kuin lintukotolaiset sinun jättiläismuuriesi suojassa.

Minut tempaa väkevä halu ulos kaupungin rajojen piiristä, sillä minä aavistan, etten ole nähnyt vielä kaikkea.

Ja minun askeleitani vetää tie, leveä kuin levein nykypäivien katu, sileä tie, ikuinen tie, ajan hampaan koskettamaton. Ja mitä edemmäksi minä astun, sitä ihmeellisemmäksi se käy. Suorana se kulkee, tasaisena se etenee, ja hetken

päästä minä huomaan itseni kulkemassa kahden holvikerroksen korkuista viaduktoa yli valtavan laakson kaukaisia maalaiskyliä kohti. Minä pysähdyn ja ihmettelen sitä kivien miljoonaista kansakuntaa, minkä sinä, Rooman mies, olet tähän marssituttanut.

Ja kun siinä ihmettellessäni ohitseni sipsuttelee pari viatonta aasirukkaa leveästi hymyilevine provencelaisineen ja minä katselen niiden tilitikkujalkojen vilinää sinun jättiläiskivijohtetasi vasten, tällä tiellä, joka on kuin jumalien tie kuolemattomuuteen, niin en minä tiedä itkenkö minä vai nauran, sillä minä ymmärrän, ettet sinä ole luonut näitä reittejä vasikankokoisten aasien poluiksi, vaan että sinun suoniasi ovat polttaneet kauaskantavat tuumat.

Ja ikäänkuin saadakseni nämä sinun suuret aatteesi näköpiiriini, minä katsahdan alas laaksoon.

Siellä kohtaa minua uusi näky. Kuin hopeaselkäinen käärme halkoo laaksoa joentapainen vesivyö. Eikä se ole joki, vaan ihmiskätten työtä: tuolla kaukana minä näen sen imevän mehunsa Rhône'n väkevystä kupeesta, tuonne toisaanne minä näen sen häipyvän silmänkantamattomiin.

Minä jo aavistan sinun hopeakäärmeesi salaisuuden, ja kun minä riennän laaksoon, niin minä näen tuhansien kastelu-ojien suoniston lähtevän sen kylestä avaran kentän laitoja kohti.

Mutta ojat ovat tyhjät, uomat ovat umnessa, kiveen upotetut rautaiset kasteluluukut makaa-

vat ruosteen syöminä nurinniskoin ja janoinen kenttä huutaa kuivin huulin: minne olet hävinnyt, Rooman mies?

En malta tätä kauemmin katsella, ja kun minä pois päin kulkiessani tapaan hempeän provence-laistytön kaitsemassa kahta vaivaista vuolta tällä laajalla kentällä, niin minun vereni alkaa kiehua ja minä vastaan tylysti hänen hymyilevään tervehdykseensä.

Minä tunnen suonissani polton, jonka minä luulen sukulaiseksi sille tulelle, mikä kaksituhatta vuotta takaperin poltti sinun sieluasi, sinä Rooman mies; minä miltei juoksen kentän laidalla kohoavan kukkulan huipulle nähdäkseni sinun käsialasi kokonaisuudessaan ja aavistaakseni mitä sinä olet ajatellut iskiessäsi rautaisen kätesi Gallian maan kamaraan.

Sen kaiken minä olen nyt ymmärtävinäni.

Minä olen näkevinäni kuinka sinä marssitit legioonasi tähän laaksoon, kuinka sinä pystytät kotkasi sen ylimmälle kukkulalle ja väläytät pertuskoitasi ja miekkojasi Gallian kansan päitteen ylitse.

Mutta miekka on sinulle vain ensi päivien ase, jo kolmantena sinä työnnät sen huotraan ja kohotat ilmaan sinun oikeat kotkasi: työn ja viljelyksen jumalaiset vaakalinnut.

Kun minä näen tämän kaiken ja minun katseeni hipovat huimaavan korkeita puutarhapengermiä, joilla sinä olet kaunistanut rotkojen ko-

leat partaat, niin minä ymmärrän, että sinä olet tahtonut luoda tähän Gallian laaksoon paratii-sin ja jo hengessä nähnyt kuinka entisillä soilla tähkät aaltoilevat, sadattuhannet sarvikkaat käyvät miehenkorkuisessa ruohossa, ja jyviä ja riistaa tulvii sinun jättiläisteitäsi ihmisten iloksi ja jumalain kunniaksi.

Nyt minä ymmärrän että sinun ilmestymisesi on ollut mahtavin sysäys mitä ihmiskunta on milloinkaan nähnyt ja että sinun maailmanvallotusaatteesi on ollut työn eikä miekan.

Ja kun minä laskeudun hiljalleen kukkulalta alas, niin en minä voi olla ajattelematta muutamia nykyaikaisia maailmanvallottajia ja kysymättä, missä ovat ne tiet ja sillat, ne puutarhat ja kastelukanavat, se polttava luomisen aate, jolla he ovat vallottamiensa kansojen viljelystä nostaneet?

Enkä minä voi olla ajattelematta: näpertelijöitä me olemme, me nykypäiväinen sukukunta; sinä yksin loit ikuista, oman aikasi olkapäitten yli kantavaa!

*

*

*

Sill'aikaa on aurinko painunut lännen rantaan ja sen viimeiset säteet kultaavat kukkuloita, kun minä astelen takaisin kaupunkiin — taaskin roomalaistietä, yhtä ikuisen vankkaa kuin tuo äskeinen.

Sillä tiellä, kaupungin laidassa, minua kohtaa vielä viimeinen näky.

Tunnen kuin ikuisen rauhan iltatyventä lähe-
tessäni kujannetta, jonka molemmin puolin van-
kat puut seisovat kunniavahteina. Puiden välissä
lepäävät vartioitavat kahdessa silmänkantamai-
sessa rivissä: kiviarkku kiviarkun vieressä.

Jylhänvaltavia ovat nuo paksuista järkäleistä
muodostetut kuolonkammiot. En voi vastustaa
hetken tunnetta: minä tempaan hatun päästäni
— minä kääpiösuvun lapsi, astuessani jättiläis-
ten hauta-arkkujen keskitse.

* *
 *
 *

Ja kun minä illalla istun pienen provencelais-
ravintolan kammiossa, niin minä tunnen lämpöi-
sen virran kiitävän suonissani ja minun tekee
mieli huutaa kauas Pohjan perille:

Ei ole muuta ikuista maailmassa kuin työ!
Kuka työn jumalia palvelee, hän seisoo pää ko-
holla ajan tuulissa, ja vaikka hävityksen pyörä
hänet murskaisikin, hän elää töissänsä ja vielä
raunioiltansakin julistaa: minä olen kerran ollut!

RAJAN LAPSI

Laulavat laakson lapset, rinnemaitten immet
iloitsevat — minulla ei koskaan iloa.

Mä olen r a j a n lapsi, näre pieni kallion no-
rossa, erakko koivu kahden viiman suussa.

Laulavat laakson lapset, rinnemaitten immet
iloitsevat — minun koidon kaihojani ei kenkään
tunne.

* *
 *
 *

On minullakin koti. Täällä, tääll' on mun koti-
kultani kaunoinen. On talot niinkuin muualla,
on kaivot miekkapuineen, rintapellot noroon las-
kee, mies hikiotsin auran pontta painaa, helää
karjankellot, lehmisavut vaaranteilla kiirii, im-
pi nuori kevätkaihonsa lehdon korvaan hiljaa
kuiskaa.

Ah koti, koti, mun kotikultani kaunoinen!

* *
 *
 *

Vaan tääll' on muutakin — tääll' on r a j a!
Oi katsokaa, kuin tuo mykkä kuilu maat, met-

sät, vaarat, järvet halkoo; mielet, kielet, uskot, toivot, lemmet, vihat, itse taivaan kahtia katkoo!

Tääll' on rajan tuskat, rajan toivot, rajan kiihkot, rajan kauhut. Niitä ei ymmärrä laakson lapset, ei rinnemaitten inehmot tajua.

* *

*

Näin kertoi vanha mummoni: rajassa on rajan kirot, sen äärellä ei kansa koskaan onneansa löydä. Kun on rakkaat rauhan vuodet, peikko rajan umpeen kasvattaa, oksan oksaan, oksille oravat kultarinnat. Vaan sitten hiljaisena syysyönä myrsky korven sydäimestä karkaa: huojuu hongat, kuuset kumartuu, ryskäin rungot maahan murtuu, hiitten hirmu tuulispäänä linjaa kiittää, »raja auki!» »raja auki!» huuhkaimena huutaa, rajan rahvaan mieliin oudon kammon iskee.

Sitä ei ymmärrä laakson lapset, rinnemaitten inehmot tajua.

* *

*

Näin kertoi vanha mummoni: rajan maill' on aina kato: ilon kato; aina sato: vihan, vainon rautatähkä sato. Kun on rakkaat rauhan vuodet: laakso laulaa, rinnemaat riemua pitää, toinen toistaan työhön, iloon kiistää. Toisin täällä. Sai-

nea on täällä päivän paiste, myöhään meille ilon aallot ehtii: rippehinä, rikkehinä silloinkin. Vaan kun päätyy vainopäivä: r a j a a kohti silloin turma tuiskii! Siin' on ratsut, siin' on raipat, siinä sukset, siinä raudat; meidän pirtit ensi kokot, meidän aitat ensi verot, meidän naiset ensi kyynel.

Ensimmäisenä, viimeisenä — sitä ei ymmärrä laakson lapset, rinnemaitten inehmot tajua.

* *
*

Näin kertoi oma äitini mun: kun olit kuusi-öinen, yönä muutamana unta näin. Näin rajan synkän viljamaana, tähkäpeltoina kolkot korvet; auma aumalle, kylä kylälle kättä antoi; laakson laulu meidän laulu, rinnemaitten riemu rajankin riemu. Nostin päätä, kohotin silmää: sama auvo rajan tuolla puolen — partamiehet, peitsimiehet konnuiltansa hymyhuulin meihin katsoi.

Ah konsa, konsa täyttyy mun äitini uni valkoinen!

* *
*

Laulavat laakson lapset, rinnemaitten immet iloitsevat — minun koidon kaihojani, toivojani ei kenkään tunne.

HYMNI MIEHELLE

Sanovat: ei ole oikeutta maailmassa.

Sanovat: ei ole sallimusta maailmassa.

Sanovat: väkevä heikon murskaa, se on laki!

* *
 *

Vaan en usko näitä sanoja. En usko sitä väkevää ilmestyvän, joka miehen lannistaa ja hänen teräksisen tahtonsa kappaleiksi katkoo.

Ja niin tahdon sinulle, miehelle, minä ääneni korottaa — nyt kun taivas on lyijynharmaa ja myrsky syytää lumiaan.

Raudanraskas on miehen kohtalon polku. Kun esteen murrat, toinen jo nousee; kun päiväpaistetta odotat, myrsky jo jyristen kurkihirteesi iskee.

Vaan ihana on tämä polku — niin nuorukainen mieheksi varttuu!

Näin ajattelen minä tätä hetkeä:

Kuin seppelpäinen kuninkaanpoika on nuorukainen tähän saakka kulkenut. Vuoreen hakatuksi linnaksi on hän kotinsa kuvaillut, pellot kukkapengermiksi, kylänmiesten sanat valoiksi,

oman huolettoman elonsa korkeimmaksi miehen mitaksi.

Silloin riehahtaa myrsky — seinähirret tutisevat, kattopäreet lentelevät, kylänmies syö sanansa, vastus kertyy vastuksen niskaan, tie sulkeutuu joka taholta.

Silloin on nuorukaisen kohtalon hetki lyönyt! Mitä hän on tekävä?

Näin näen minä nuorukaisen tänä ankarana hetkenä tekevän:

Ei tyrmisty, ei voivotellen hätäänsä huuda, vain syvät rypyt äskensileällä otsallaan kallionharmaata kohtaloaan mittaa.

Ihana on nuorukainen tänä ankarana hetkenä, kun poikavuosien kevyt auder hänen sielustaan haihtuu ja elämäntaistelun raskas malmi valuu väkevänä virtana sijaan.

Ja vielä ihanampi on hän, kun hän vihdoinkin nousee ja miehen ankaralla äänellä virkkaa: miehet, veljet! Kun hän oven salpaa ja veljiensä kanssa vakavaan neuvonpitoon painuu.

Ja kaikkein ihanin on hän, kun hän sitten miehen luja päätös otsallaan pirtin uksesta ulos astuu ja pihalle rientää.

Ihana on hän, kun hän myrskyn yltyessä rohkeasti katolleen kiipee ja kurkihirtensä lujittaa.

Ihana on hän, kun hän kontioväkevän naapurinsa eteen astuu ja tyynesti asiansa haastaa; vielä ihanampi, kun hän uhkan yltyessä yhä tyynenä seisoo ja tyynenä poistuu.

Myrsky rajuilmaksi kiihtyy, naapuri raivonsa valloilleen päästää.

Vaan ihana on mies, kun hän yhä tyynenä seisoo ja lentävien sirpaleitten keskellä huojuvia kattojaan lujittaa. Ja kaksin verroin ihana on hän, koska hän verensä hillitsee, kun väkevämpänsä häntä uhkaa, solvaa, hänen ainoan aseensa — kylmän veren — häneltä riistää tahtoo.

Kolmenkertaisesti ihana on mies, kun hän näin vaieta, hiltyä taitaa; kun hän ei riemujaan riehdö, eikä vastuksiaan vaikeröi, vaan niinkuin lukittu salaisuus ääneti tietänsä astuu.

Neljänkertaisesti ihana on mies, kun hän ei veljeään syytä, vaan miehenä kohtalonsa kantaa ja kotoiset kompastukset niinkuin muuri vieraalta sulkee.

Viidenkertaisesti ihana on mies, kun hän asiansa tähden kärsiä uskaltaa; kun hän ei kierrä eikä kaarra, ei myy ei osta, ei houkutuksista helly, ei uhkauksista nöyrry, vaan kuolemankin kurimossa horjumatta seisoo.

Koskematon, sortumaton on tämä mies. Ei ole sitä kohtalon kovuutta, joka hänet pimeyteen suistaisi.

Ja voittaja on tämä mies: hänen päivänsä on kerran tuleva! Hänen on maa, hänen on tulevaisuus, ja hänen sukunsa on kerran riemuin rakentava, minkä ajan pyörä väkivaltaisesti mursi!

Voittaja, voittaja hän on, ja hänen väkeväm-
pänsä on kerran tunnustava: sinä olet voittonsi
ansainnut, sinä olet miehuudellasi kohtalon pol-
kua kirkastanut!

ELÄMÄ

Miljoonakaupungin suonet tykkivät voimakasta aamupäivätykintäänsä.

Silmänkantamat kiviseinää, kaistale taivasta kattona, katu-uomissa tuhatkohonainen elämän virta.

Elämä on miljoonakaupungin sielu. Väriä ja loistoa, ääntä ja humua, kiihkeätä eteenpäin rientämistä.

Minne? Kukaan ei tiedä. Kukaan ei kysy.

Sillä miljoonakaupunki on elämän karuselli. Kello kilahtaa, rohkeimmat nousevat leijonain selkään, soitto soi, liput liehuvat, nauru heläjää. Nauru on miljoonakaupungin elämän punainen kukka.

Kello kilahtaa, toiset astuvat alas, toiset nousevat sijalle.

Sillä miljoonakaupunki on elämänlangan spiraali — alku muualla, loppu muualla, spiraalin keskellä elämän punahohtoinen kukka.

* * *

*

Miljoonakaupungin katuvierä soluu kirjavat ihmisvirrat. Silkki kahisee, töyhdöt huojuvat,

iloiset äänet risteilevät — kaiken yllä väräjää miljoonakaupungin tuhatääninen humu.

Keskellä ajoväylässä vierii ajoneuvojen aluton ja loputon jono, reunaa tuonne, toista tänne. Torvet torahtavat, voimaomnibussit sähisevät, ajurien ruoskat läjähtelevät kiemailten tyhjässä ilmassa.

Toisen reunan jono äkkiä pysähtyy. Kymmeniä, satoja päitä kurkistaa.

»Eteenpäin — sivutse!» — Poliisimiehen käsi viittaa, poliisimiehen ääni kaikuu käskevänä, hallitsevana.

Torvet torahtavat, voimaomnibussit sähisevät — aluton ja loputon jono vierii keskemmältä hiljalleen ohi.

* * *

Kadun kuluneella asfaltilla makaa kaatunut kuormahevonen. Hän on päästetty aisoista, rasfaat kärryt kuormineen työnnetty hiukan taka-perin.

Kaatunut makaa kylellään, jalat ojona, rämeiset silmät ummessa. Kaita kaula, terävä selkä, pitkät ruoskanviirut laihoilla lautasilla, korkealle huohottava vatsa — suurien, kuluneitten kenkien kirkkaaksi hijoutuneella pinnalla leikkii auringon hopeinen hohto.

»No, koettakaahan!»

Miltei tajutonna seisonut ajomies tarttuu suitsiin — hiljaa, hellävaroen: »Soh!»

Kadun asfaltilla makaava ei silmää raota. Hervoton pää painuu takaisin.

Poliisi sanoo kiivaan sanan, tarttuu itse suitsiin. Luja huudahdus, väkevä tempasu — väsynyt pää ponnahtaa korkealle.

Mutta juuri korkeimmillaan avautuvat rämeiset silmät — raukea, ihmettelevä katse suuntautuu suoraan nostajan silmiin.

Poliisimies katsahtaa pois päin, hervoton pää painuu hiljalleen alas.

Ajomies astuu kuorman luo — väsyneen pään alle ilmestyy vanha karkea säkki.

* * *

*

Kadun asfaltilla makaava tuntee äkkiä oudon, lämpöisen sykäyksen rinnassaan. Siinä sykäyksessä unohtuvat kaikki rumat unet raskaista kuorimakärryistä, huonosta ruuasta ja kipeistä ruoskaniskuista, kaikki surun ja alennuksen kaihoiset päivät.

Hän on ensi luokan ajurijuoksija! Keveät vaunut, hieno ajaja, hienoa väkeä hienoissa vaunuissa. Suuren oopperan tulet tuikkivat. Kuva seuraa kuvaa, ihanana, silmänräpäyksellisenä. Ilosta kuhisevat bulevardit — »Punaisen myllyn» häikäisevät värivälkeet — »Taivaan» ja »Helvetin»

salaperäiset tuikotukset — miljoonakaupungin yöllinen kuiske ja supatus. Ja hän yhä juoksee, juoksee, voimakkaana, riemuksena tämän ihanan elämän ihanata rataa . . .

* *
*

»Eteenpäin — täällä ei ole mitään katsomista!»
Poliisimiehen ääni värähtää hermostuneesti. —
»Koettakaahan uudestaan!»

Ajaja astuu raskaasti pääpuoleen ja kumartuu. Mutta peräytyy äkkiä askeleen: »Katsokaa, herra!»

Pään alle asetetun säkin poimuun on valunut punaista verta. Ja sitä valuu yhä hiljalleen pitkälle-riipahtaneitten huulien raosta. Räämeiset silmät ovat ummistuneet yhä lujempaan, korkealle huohottava vatsa tekee yhä ankarampaa työtä — kuluneitten kenkien kirkkaaksi hujoutuneella pinnalla leikkii auringon hopeinen hohto.

Poliisi sanoo jotain vieressä seisovalle toverilleen.

* *
*

Mutta kadun kuluneella asfaltilla lepäävän aivojen läpi kulkee ihania kuvia.

Kuinka suloista on olla nuori! He juoksevat kuin kilpaa vaunujen edessä, hän ja hänen tove-

rinsa. Champs Elysée — leikkivien lasten riemuiset äänet — sadat tähtäävät silmät — he juoksevat yhä uljaammin, yhä tulisemmin. Boulognen metsän tie — ratsastajat oikealla, naisten kevätpukujen keveät aallot vasemmalla. Jotkut pysähtyvät: mikä uljas juoksijapari! Ja he yhä juoksevat, juoksevat, kuin oman elämänilonsa kanssa kilpaa...

* *
*

Torvet torahtavat, silkki kahisee, iloiset äänet risteilevät — kaiken yllä väräjää miljoonakaupungin tuhatääninen humu.

»Kyllä», sanoo palaava poliisimies. »He saapuvat tuossa tuokiossa.»

* *
*

Mutta se, joka kadun asfaltilla makaa, näkee yhä ihanampia kuvia.

Tämä on kaikkein ihanin. Hän on juuri havahnut. Jotain pehmoista ja vihantaa leviää hänen ympärillään, jotain hentoa ja vilpoista henkii hänen kasvoilleen. Hän seisoo kuuristuneena: jotain lämpöistä ja suloista valuu hänen suuhunsa, rintaansa, kaikkialle. Hän hellittää suunsa ja laskeutuu sille vihreälle ja pehmeälle, joka hänen ympärillään leviää. Jotain suloista ja kirkasta valuu hänen päälleen tuolta ylhäältä, ja se suuri,

ihmeellinen olento, jota hän äsken imi, hyväilee hänen selkäänsä jollain pehmeällä ja lämpöisellä. Hänen silmänsä painuvat kiinni, hänen jalkansa suorenevat hyväntuntemuksen yltäkyläisyydestä — hän tuntee raukenevansa kaikkeen tuohon suloiseen ja lämpöiseen, joka häntä ympäröi . . .

Kiivaasti huohottanut vatsa tyyntyy — aurin-
gon hopeinen hohto sammuu varjoon ojentuneit-
ten kenkien kirkkaaksi hijoutuneelta pinnalta.

* *
*

»Tilaa — hetkiseksi tilaa!»

Kaksitoista väkevätä kättä tarttuu raskaitten
kuormakärrijen aisoihin — kärriyt vierivät lä-
himmästä portista pihalle.

Kaksitoista väkevätä kättä tarttuu unelmiinsa
nukahtaneen elämän orjan jalkoihin ja laihaan
runkoon — hän katoa samaa tietä.

»Vihdoinkin!» huoahtaa poliisimies vapautuneesti.

* *
*

Miljoonakaupungin suonet tykkivät voimak-
kainta aamupäivätykintäänsä.

Torvet torahtavat, iloiset äänet risteilevät — kai-
ken yllä väräjäää miljoonakaupungin tuhatääni-
nen humu.

AHASVEERUS

Vanha tarina kertoo:

Kun Kärsivä Mies kulki Golgataa kohti, niin hän raskaan ristinpuun painamana vaipui uupuneena maahan.

Tapaus sattui ylpeän Ahasveeruksen porras- kiven luona.

Talon pieni piika vei siitä isännälleen sanoman: kauniilla portaillasi lepää ruoskittu mies!

Ylpeä Ahasveerus tuosta tuimistui:

»Mene!» huusi hän. Ja Golgataa osottaen vielä virkkoi: »Siellä saat levähtää!»

Katsettaan kohottamatta läksi uupunut mies.

Mutta Ahasveerus katseli hänen jälkeensä, näki hennon, ruoskitun ruumiin huojahdukset raskaan taakan alla ja tunsu rinnassaan pistoksen.

»Kuule!» huusi hän hänen jälkeensä. »Mitä teitkään mies, kun noin kävi?»

Raskaan ristin alta kuului:

»Etsin.»

Ahasveeruksen kasvoille levisi pilkallinen hymy.

»Etsit! — Mitä etsit?» hymähti hän.

Raskaan ristin alta katsahti kaksi ihmeellistä silmää, joiden murtunut loiste valaisi silmänräpäyksen Ahasveeruksen ivanhymyisiä kasvoja.

»Ihmistä!» kuiskasivat kalpeat huulet.

Kärsivä mies häipyi, saattojoukon äänet sammuivat.

Mutta Ahasveeruksen kauniissa kartanossa kulki rauhaton mies ja lattialaatat polttivat hänen jalkojansa.

Kulki päivän, kulki illan, kulki pitkän yksinäisen yön — ei löytänyt lepoa.

Aamulla varhain Ahasveerus tarttui matkasauvaan ja jätti ainiaaksi ihanan Jerusalemin.

* * *

*

Kulkee ... kulkee ... Maasta maahan, vuossadasta vuossataan Ikuinen Juutalainen kulkee, ei löydä lepoa.

Mitä etsit, rauhaton henki?

Oi kuulkaatte kruunupäät maan valtijat, te miljoonien onni tai miljoonien kirous, oi kuulkaatte kuinka yön hiljaisina hetkinä näkymättömät jalat lattiaanne koskettaa, outo varjo seinällänne häilähtää ja tukahdutetut kuiskeet kamionne täyttää:

Ahasveerus tietään kulkee, kruunun ja mantelin alta etsii ihmistä!

Oi kuulkaatte kuningasten neuvonantajat, te kruunuttomat maan valtijat, itse kuolevaiset, miljoonien elämästä leikinlyöjät, oi kuulkaatte: kautta kunnianhimonne raunioitten, kautta sotaketöjen ja kyyneljärvien, kautta kaiken veljes-

veren vaikerruksen Ahasveerus tietään kiittää, syysyössä vartioituun ikkunaananne kolkuttaa ja myrskyn nyyhkytyksin teille huutaa:

Etsin ihmistä!

Ja nähkäätte, oi nähkäätte maa ja sen kansat: sama on ihminen tänäpäpä kuin eilen, jumalia kumartaa, sivistystä palvoo, rauhaa huutaa, oikeutta vannoo; vaan nähkäätte: ei ole jumalaa muuta kuin valta, ei oikeutta muuta kuin voima — kautta sorrettujen sukujen, kautta polettujen heimojen ja kielten Ahasveerus kuin vainottu eläin maasta maahan harhaa:

Ei löydä ihmistä!

Ja kuulkaatte, oi kaikki onnen etsijät ja onnen murskaamat kuulkaatte, kuinka Ahasveerus hiljaa ohitsenne kulkee: onnen aalloilla, epätoivon kuiluissa, himon hiilloksella, synnin syvyyksissä, vankikomeronkin ristikon takaa:

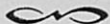
Etsin ihmistä!

Ja te uuden onnenvaltakunnan luojat kuulkaa: kun kaiken saavutatte mitä joukot haluaa, kaiken leivän onnen, kaiken työn ja ponnistuksen lyhyet aret, kaiken halun ja tyydytyksen pitkät sunnuntait, silloin, oi silloin korvanne heristäkää ja kuulkaa kuinka Ahasveeruksen askel hiekkään rasahtaa, käden häivä päiväsessä väikkyy ja vuostuhantinen sauvansa valtakuntanne porttiin kolkuttaen iskee:

Etsin ihmistä!

Kulkee kulkee . . . Maasta maahan, vuosadasta vuossataan Ikuinen Juutalainen tietään kulkee.

Oi milloin päättyy levoton retki, milloin ihminen itsensä löytää?

JUHANNUSYÖN UNELMA

Minä unta näin — unta suurta ja surullista.
Näin kansan lukuisen kuin aavikon hiekan,
suvun suuren, moniheimoisen.

Olivat toiset raa'at, väkevät kuin karhut: karhuja kaatoivat, ratsuja kiidättivät — toiset leudommat luonnon olivat lapsia. Toisten laulu oli kuin hiitten sotahuuto, toisilla jänne ja jouhi kipenöiten soi, kolmansilla kannel honkainen hiljaa kumisi.

Se oli Suomen suuri suku, kansa Aasian aroilla.

* * *

Näin sitten myrskytuulen tulevan, kansa-aallon karjaspäisen kohti vyöryvän: alta pois!

Minä uljasta ottelua odotan, karhunkaatajain ja ratsunkiidättäjain rinnan ryntäämistä, viulun ja kantelon sotaisten sävelten soittoa, koko kansan nousemista.

Vaan ei soi, ei kokou hajaiset heimot, ei ole suuressa suvussa sitä miestä, joka vuorenhuipulle nousisi ja huutaisi: liittykää, kokonaista luokkaa, yhtenä torjukaa — tai yhtenä kaatukaa!

»Alta pois!» — karjasaalto Suomen suvun kul-
kijan poluille lakaisee.

Yhdet syrjään viskautuvat, korpiin — korpiin
jäävät.

Toisiin karjasaallon vaahtoa tarttuu: alta pois!
vuorostaan maailmalle huutavat. Kuin metsän-
palo syöksyvät he Eurooppaan, savu ja lieska
tietään osottaa, tuhkaa ja raunioita jälkeensä jät-
tävät, tuhkiin itse hautautuvat — lyhyt on hur-
jain taru.

Kolmannet, neljännet ja viidennet: hiljaa alta
pois, uusia asuinsijoja kohti — on maailma avara.

* *
*

Näin taas kansan maata asuvan, kansan vau-
raan, voimakkaan.

Se virtojen vierillä asuu, laajan Venäjän laak-
soja kansottaa, ketkä maata viljellen tai karjaa
kaiten, kutka kaupan miehinä kulkien.

Se suku jumalilta vain rauhaa rukoili. Se rau-
han sai: kansa varttui, mantereita maine kiersi.
Uljas oli ryhti, asu korskea: värit pukineilla kiis-
taten leikkiä löivät, kulmilla kultaa, hopeata
helmuksissa, kuin ruhtinaitten jälkeläiset he kül-
kivat — tää rauhan kansa, rauhan toimissa vä-
kevä.

On maailma avara — maailma pienenee, lii-
kahdella alkaa. Taas Suomensukua puristetaan:
alta pois!

Jo eräillä veri kiehahtaa, mies päättään muita pitempi ratsun selkään nousee ja heimonsa kokoo, viulu sotaisen sävelen soittaa. Kuulen kavioitten kapsetta, näen miekkojen huisketta, kaatuu, kaataa, puristajain läpi tiensä raivaa, oudoille häipyä poluille. Vaan ei ainiaaksi: taas kaukaa kuulen »eljen»-huudon, viulun äänen riemuisen — se on kansa Unkarin aroilla.

Mut kanteloisen heimot vain huokailevat ja suruisin näppäyksin soitintaan sormivat: on maailma paha, alta pois, rauhaa, rauhaa!

Toiset metsiin painuvat — metsiin jäävät kuin nuotiotulet tuikkimaan, kuin nuotiot sammumaan kansan vierahan keskelle.

Sirpale merta kohti siirtyy, meren parrasta asumaan, meren viertä virumaan — vieläkin viruvat, vaikk'eivät toivoa vailla.

Osa pohjoista kohti polkee: lie maailmassa vielä kolkkanen, kussa omin hoimensa asua saapi?

Tie pitkä, polku okainen, harmaja kulkijan mieli.

On maailmassa pikkuruisen tilaa vielä: kaista kangasmaata, muru kalliota, silmäkantokarpalosuota, rytöä revon kesäkausi juosta, järvenpilkka siellä täällä.

Jumalat! Tää on meille suotu, meille luotu, tät' ei hienokätiset himoa — jumal'avita: kirves hongan kylkeen!

*

*

Taas näkyä näen: asuvat, kaatavat, raatavat — rytöä, suota Suomenmaaksi. Elo niukka: pettu leipänä, soitto särpimenä korpia vastaan sotia käyvät — rauhan kansa, rauhan askareissa sitkas, väkevä.

On maailma avara — maailma yhä pienenee. Jo suomenniemeläiset taas puristusta tuntevat. Täälläkinkö, hankien keskellä . . ?

Täälläkin: on maailma kade, kavala. Tie eteen, sauva käteen, taas sitä kolkkaa etsimään, kussa rauhassa asua saisi.

Etsimään . . ? Meri yhtäällä, miehet miekaliset toisaalla — jo nousi eteen maailman ääri!

Silloin Suomen miehelläkin kerran sisu kuohah-
taa. Kuin kontiot pesänsä, pentujensa puolesta he iskevät: nuijin, kuokin, kirvein, kynsin, hampain.

Turhaa: rautapaitoihin nuijat särkyvät, rautainen on vallottajan nyrkki. Alta et päässyt, alle painu: miekan alle, ristin alle, vieraan kiel-
len, vieraan mielen alle — itse et luomaan kyen-
nyt, kiviksi muiden kivijalkaan luonnu!

Yhä harmaammaksi käy harmaja kansa. Usko uusi, tapa uusi — taipuu, luontuu. Vieraskieli, vieras mieli — taipuu, kuin unissaan taipuu, unissaan uusin nimin ristitään.

Talot harmaat, taivas harmaa, puku harmaa, aatos harmaa. Herrat vaihtuu, tavat säilyy: huokailee, huokailee, unelmoi ja huokailee — tämän harmajan maan harmaja kansa.

Taas unta näin — unta suurta ja ihanaa.

Oli juhannus, jumalten juhla, kesän kerkein heilintähetki. Tuomi tuoksui, pihlaja lumelta paistoi, ruohon poskilla värit väikkyivät.

Niin oudolta tuntuu: kuin odottaisin jotakin.

Silloin laakson pohjasta sävel helähtää. Outo ja kuitenkin tuttu — kuin olisin sitä kuullakseni vuosituhansia elänyt, sen hetken kerran tulevan tiennyt.

Sävel helää, paisuu. Harmaista kylistä, harmaista taloista kansaa tulvii. Harmaata kansaa..? Ei — taas pukineilla värit kiistaten leikkiä lyövät, kulmilla kultaa, hopeata helmuksissa, kuin ruhtinaitten jälkeläiset he tietään käyvät.

Sävel paisuu, kutsuu, kiehtoo. Kansa tuhansin kukkulata kohti samoo — tulta silmässä, terästä jalan nousennassa.

Kangastustako?

Ei! Sävel paisuu, helää, kukkula liikkuu, elää; tuhannet kädet kuin vannaen taivasta kohti kohoaa: kaikki takaisin vallotamme, minkä menetimme hengenpontta suomalaista — päin peltoon suuret aurat!

Kannel riemuin kajaa, ukkosena viesti maailmalle vierii: on Suomenniemellä uusi huomen koittanut, laakson kansa kukkuloille noussut!

Niin kumma on tenho sävelellä tuolla: kotoinen omaa, vieras tajuu — terve, Kalevan kansa, Tulevan kansa, Suomenniemen uusi usko!

Kukkulan laella kokko leimahtaa: metsänranta ruskottaa, harmaat kylät punaisina puuntaa, punerrus poskipäillä kaiken kansan.

Etäältä tulet vastaan tuikahtaa: Viron tulet, Vienan valkeat, kaukametsäin kalpeet nuotiot — terve, kolmasti terve: vielä elämme!

* *

*

Untako? Vain untako näin, juhannus-unta suurta ja ihanaa — minä harmajan kansan harmaja lapsi?

Ei! Se unta jos oli — viimeinen olkoon uneni.

HILJA, MAITOTYTTÖ

Kartanon ruokakello soi juuri aamiaiselle, kun Hilja, maitotyttö, oli ennättänyt kuormineen portista ulos. Se soi pitkään ja juhlallisesti, ikäänkuin oman talonsa ylemmyyttä ympäröiville talonpoikaistaloille julistaen.

Varsinkin Hiljan, maitotytön, elämässä tällä kellolla oli olennainen osa. Kuinka iloisesti se kutsuikaan ruualle ja kuinka se illalla työstä soittaessaan ikäänkuin taputteli lohdutellen nuorelle hennolle olkapäälle. Aamiaisaikana sillä oli vieläkin tärkeämpi sija. Sillä yhtä varmaan kuin hän, maitotyttö, lähti täsmälleen kahdeksalta asemalle, yhtä varmaan ruokakello juuri silloin heläytti iloisen kutsunsa ja ikäänkuin antoi hänelle hyvää vauhtia loivaa rinnettä alas purosillalle.

Tänä aamuna kello viivähti. Hän oli ajanut jo portin läpi, jopa hyvän matkan siitä alaspäin, eikä vielääkään kuulunut tuttua kilahdusta. Hän alkoi tuntea outoa levottomuutta, ikäänkuin hän juuri tänä aamuna olisi erityisesti kaivannut kellon tyynnyttävää ääntä.

Silloin se helähti! Hilja tunsu sydämensä sykähtävän: aivankuin kelloa olisi uhannut suuri

vaara ja se nyt olisi siitä pelastunut. Vanha ruunakin hörästi korviaan ja läksi juosta hölkkäsemään purosiltaa kohti. Ja niin vierivät hevoset ja kärryt, ja maidot ja tytöt raikkaasti-kumah-tavalle purosillalle.

Mutta juuri sillan yli päästyä, sen vastakkaista pikkutörmää noustessa Hiljan valtasi uudelleen levottomuus. Taannoin hän oli tuntenut sen vain epämääräisenä pahantuntemuksena, nyt kaikki selvisi yhtenä apean mielen vavahduksena.

Näin hänelle kävi aina tällaisina aamuina: juuri tässä törmässä se hänet saavutti, katsoen silmästä silmään, eikä hänellä ollut muuta neuvoa kuin painaa päänsä alas.

Ja se uudistui aina samanlaisena: niinkuin auringossa olisi istunut pieni säteilevä enkeli, joka oli juuri herännyt unestaan ja istui nyt paitasillaan, iloisesti jalkojaan heilutellen ja katsoen ihmisiä kirkkaasti silmiin. Hänelle oli jäänyt omasta lapsuudestaan juuri tällainen kuva mieleen: kuinka hän istui sisarensa kanssa paitasillaan sängynlaidalla, auringon valautuessa kirkkaana kultasateena ikkunan läpi heidän jaloilleen, kaulalleen ja hiuksilleen, ja heidän oli niin äärettömän hyvä olla. Nyt istui auringossa enkeli ja katsoi häntä silmiin.

Silloin hänelle aina valahti kuumat vedet luomien alle ja hänen täytyi kääntää päänsä toisaanne.

Jos joku olisi vuosi takaperin hänelle sanonut että hänestä oli sellainen tuleva, niin se ei olisi

edes loukannut, niin mahdoton tuo ajatus silloin oli. Mutta siten oli kuitenkin käynyt. Vielä syksyllä vapaa, iloinen tyttönen — nyt kartanonpiika, joka ei kolmena neljänä aamuna viikossa voinut katsoa aurinkoa silmiin. — Hänet valtasi sellainen apeus, että täyteisien luomien alta vierähtivät kuumat kyyneleet.

He olivat saapuneet peltotien päähän ja kääntyivät nyt asemalle vievälle valtatielle. Siellä hänelle taas avautui kartano kaikkineen silmiensä eteen. Hän miltei säpsähti. Juuri saman ahdistavan vaikutuksen se oli tehnyt häneen syksyllä palvelukseen tullessaankin, saman puristavan ja itseensä nielevän valtavine rakennusryhmineen ja pitkine ikkunarivineen.

Ja hän ajatteli taas kohtalooan hevosen kivutessa hiljalleen pitkää ylämäkeä.

Kyllä hän sen ymmärsi, ettei äiti olisi tahtonut häntä päästää kartanonpiiaksi. Mutta kun ei ollut muitakaan sopivia paikkoja tarjolla ja kun hän sai ikäänkuin eri toimen maitotyttonä ja keittiöapulaisena, niin... Mutta sen hän oli heti ensi päivästä huomannut, että hän oli joutunut aivankuin toiseen maailmaan, alastomaan ja arkailemattomaan niin puheiden kuin tekojen suhteen. Niinkuin ei mitään häpyä maailmassa olisi-kaan ja niinkuin miesten kanssa öisin eläminen olisi kartanonpiikain erityinen lohdutus ja ilo raskaan raadannan lomassa.

Mutta kuinka hän itse oli voinut painua samaan joukkoon, se oli hänen omasta mielestäänkin kuin arvotus. Sen vain hän ymmärsi että Niia, vouti, oli vähitellen aivankuin tietämättä sukeltautunut hänen ajatuksiinsa. Aluksi niin, että hän kuuli toisten piikain joka päivä hänestä puhuvan ja ymmärsi että he kukin vuorostaan olivat olleet hänen nimissään ja olivat siitä toisilleen kateellisia.

Kummallinen mies se Niia! Ei suinkaan kaunis, ja kuitenkin jokainen piti kunnianaan kuulua hänelle. Vain sentähden, että hän oli suuri ja väkevä, ja kova ja häijysisuinen, niin että häntä totteli melkein kuin metsärosvoa. Oli hänellä sentään muutakin: kummalliset nauravat silmät, joita katsellessa oli näkevinään kissan piehtaroi-
van auringonpaisteessa ja viekottelevan poika-
siaan luokseen. Ja niin kävi, että hän, Hilja, kevättalvella siirtyi Niian nimiin, melkein vain kuin toisten kiusaksi, että hän, 18-vuotias — —

»Hyvää huomenta!»

Hilja oli vaipunut niin mietteisiinsä, että hän päästi hiljaisen huudahduksen kuullessaan oudon äänen vieressään. Ja hän hämmästyi vielä enemmän huomattessaan puhujan nuoreksi herrasmieheksi, jolla oli ylioppilaslakki päässä.

Nuori mies hymyili kuin anteeksipyytäen nähdessään hänen hämmästyksensä.

»Ettekös te ole Vierumäen maitotyttö?» kysyi hän.

»Kyl-lä . . .»

»Minä olen kesävieraita ja tulen asumaan tuolla Paatelassa kuukauden, ehkä parikin. Ja siellä minua neuvottiin kysymään, olisitteko te niin ystävällinen ja veisitte silloin tällöin minun kirjeitäni postiin. Mitä luulette: käykö se laatuun?»

»Kyllä .. kyllä vaan ..»

»No sitten on kaikki hyvin», virkahti vieras reippaasti, ojentaen samalla muutamia kirjeitä. — »Kas, teillä on oikein postilaukku!» huudahti hän sitten sellaisella tarttuvalla iloisuudella, että Hiljan hämmästyksestään huolimatta täytyi hymyillä.

Samassa valkea lakki jo heilahti ja vieras meni menojaan.

* *
*

Hilja oli yhä hämmentynyt ajaessaan kuormineen eteenpäin. Tuo vieras oli ilmestynyt kuin pilvistä pudoten hänen kärryjensä viereen. Ei ollut ennättänyt häntä edes oikein nähdä, vain sen verran, että hän oli pitkä, uljas mies. Ja hänellä oli erityinen hyvä sävy äänessään. Niinkuin sekin lause: »Kas, teillä on oikein postilaukku!» — kenenkään muun ihmisen hän ei ollut kuullut sillälaililla puhuvan. Melkeinkuin olisi ollut jo lapsuudesta asti hänen tuttavansa ja kuitenkin niin outo, ettei voisi koskaan hänelle kättä ojentaa.

Hiljan oli temmannut omituinen, vauhdikas mieleniore. Niinkuin veri olisi virrannut nope-

ammin ja hänen olisi pitänyt rientää melkoista kiivaammin eteenpäin. Hän heilautti ohjia, hän hoputti hevosta, hän tavotti tasapainoa verensä vireälle kululle.

Ja kun hän palasi takaisin, niin juuri siinä, missä hän oli vieraan kohdannut, hänet valtasi joku polttava tunne. Niinkuin hän ei olisi ollut ainoastaan sisällisesti epäpuhdas, vaan siihen olisi liittynyt ulkonaistakin puhtauden puutetta, ruumiin ja vaatteiden — mikä kaikki painoi hänen mielensä entistä apeammaksi.

* * *

*

Eino Yrjä, kesävieras, kulki ripein askelin metsäistä sivutietä Paatelaa kohti.

Jumala! ajatteli hän. En ikinä ole nähnyt sellaista tytönkuvaa, en sivistyneitten enkä sivistymättömäin joukossa. Mistä maailman meriltä tuo jalohelmi on ajautunut tänne etäiseen maalaiskylään?

Ja Eino Yrjän runoilijasielu leimahti täyteen liekkiin, niinkuin se aina leimahti kaiken kauniin edessä ja niinkuin se erityisesti värähti, kun oli nuoresta tytöstä kysymys. Sillä »nuori tyttö» oli hänen sielunsa pyhin ja alkuperäisin kauneusvaisto, ikuinen nuoruus, ikuinen kauneus, ikuinen puhtaus — kaiken ruman, kuihtuvan ja kaatuvan keskellä.

Hän poikkesi pienelle sivupolulle, sillä hän ymmärsi olevansa taas siinä vireessä, jolloinka oikea suomalainen ei tee työtä eikä kehrää, vaan antaa mielikuvituksensa lintujen liittää vapaina avaruudessa.

Miten paljon kaunista hän olikaan tuona lyhyenä hetkenä nähnyt! Mitkä vartalon viivat, mitkä kasvojen kaaret! Nuo voimakkaan soi-keat, mutta samalla lapsellisen pehmeät, tuo kaitainen leuka, hentonen ja pirteän kulmikas, ja sitten itse ihmeitten ihme: silmät. Hän ei ennätänyt saada niitä täysin tajuunsa, mutta niiden syvä säteily oli tosiasia, luomien miltei läpinäkyvä kuulakkuus oli tosiasia, ja tytön tapa katella: ei suoraan — vaan kuin siivilöiden pitkien ripsien alitse oli tosiasia ja kauneusoikku, jonka laatuista hän ei ollut ennen tavannut.

Ja Eino Yrjä alkoi kiihkeästi miettiä missä hän oli sellaiset silmät nähnyt. Ei kenelläkään kuolevaisella, se oli varmaa! Ja kuitenkin hän oli ne nähnyt, tai niiden tapaiset. Ja hän antoi silmiensä editse kiittää kaikkien vanhojen ja uusien mestarien taulut, mitkä suinkin muisti. Ennen kaikkea nuo sataiset madonnat, nuo kaikkien aikojen ja maiden naisellisen kauneuden pyhät ikuistumat.

Mutta ei kenelläkään ollut juuri sellaisia silmiä, niin ihmeellisen salaperäisiä.

*

*

*

Hiljan ajatukset askaroitsivat kaiken päivää valkolakkisessa vieraassa.

Hän tunsu ensin tarvetta kertoa muille perinjuurin näkemänsä. Mutta kun hän saapui kotiin, niin tuo halu ikäänkuin raukesi. Ja niin hän ei virkkanut sanaakaan ennenkuin vasta päivällispöydässä, silloinkin vain kuin ohimennen että Paa-telaan on tullut kesäasukas.

»Oho!» sanoivat toiset, »vai kesävieras?» Ja he alkoivat kysellä kilvan kaikenlaista.

»Olikos pulska poika kans?» huusi Liina sellaisella hävyttömällä äänenpainolla kuin tulokas olisi ollut uusi lisä niihin miehiin, joiden oli tapana käydä öisin kartanossa.

Hilja tunsu poskiensa kuumenevan. Olisihan hänen pitänyt ymmärtää, ettei tuo vieras sopinut tämän seuran puheisiin.

Ja illalla makuulle ruvetessaan hän tunsu hämäästi niinkuin hänen olisi tehnyt mieli lukita ovi, saadakseen rauhassa ajatella noita lukuisia uusia ajatuksia. Mutta kun hän ei ollut enää viikkomääriin sitä muulloinkaan lukinnut, niin se jäi nytkin tekemättä.

* *
*

Kun hän seuraavana aamuna ajoi purotörmää ylös, niin hän tunsu aivan selvästi, että hänen olisi pitänyt se sittenkin lukita. Hän ei ollut kos-

kaan ennen hävennyt aurinkoa niin kuin tänä aamuna, ei koskaan sydänelässään tuntenut sellaista apeutta.

Hetkisen ajettuaan hänet valtasi uusi yllättävä ajatus: voiko tuo vieraskin huomata sen hänen kasvoistaan? Sanotaan että voipi, kuka osaa katsoa. Osaako tämä? Hän hätääntyi yhä enemmän tuntiessaan kasvonsa kankeiksi ja silmäluomensa raskaiksi — kaiketi niistä voi hyvinkin nähdä.

Samassa hän näki vieraan jo tulevan ja päätti: en katso ensinkään ylös!

Vieras tervehti reippaaseen tapaansa: »Minä taaskin pyytäisin teitä vaivata.»

Hilja työnsi kirjeet kiireesti laukkuun — hän halusi suoriutua nopeasti eteenpäin. Mutta hän tunsu vieraan katset yhä yllään ja kuuli samassa äänenkin.

»Mikäs teidän nimenne onkaan?»

»Hilja.»

»Ja se toinenkin nimi?» kysyi hän nauraen.

»Metsäpelto.»

»Minun nimeni on Yrjä», puhui vieras taas ja jatkoi kuin leikiten: »Ja maitomatkat ovat hauskoja?»

»Kyllä.»

»Niinkuin pieniä huvimatkoja vain, aamun kunniaksi!»

Hiljan oli mahdotonta olla häneen katsomatta, sillä se oli tuota samaa tartuttavaa leikkiä kuin eilenkin.

»Niin», sanoi hän katsahtaen puhujaa silmiin, mutta painoi kohta katseensa alas, huomattessaan hänen silmiensä tutkivan ilmeen.

Ja hän tunsi kuin kaukaista kaihoa, sillä tuo ääni, tuo hilpeys ja leikki oli kuin kaikua jostain toisesta maailmasta, jossa hän ei ollut koskaan ollut.

* *
*
*
*

Nyt Eino Yrjä sen varmasti tiesi, että hänen maitotyttyönsä oli löytö. Hän kyllä muisti että nuori mies, varsinkin jos hän on kirjailija tai taiteilija, tekee tällaisia löytöjä useamman kuin yhden elämässään. Mutta tämä oli joka tapauksessa poikkeus.

Hän oli nyt tarkemmin katsellut noita silmiä ja selviteltyt itselleen niiden tenhon salaisuutta. Hän tosin tajusi vasta puolittain, mutta muutammat piirteet olivat jo varmat. Ensinkin noiden silmien tavaton säteileväisyys: kuin sysimustien hiilien, jotka olivat itseensä imeneet kaiken auringonloiston. Hän ymmärsi kuin luonnon pakoksi, että tuota valoaarretta vartioitsevien luomien piti levätä niin salaperäisinä, päästäen säteitä vain kaitaisesta raosta, nekin pitkien ripsien himmentäminä, etteivät liaksi häikäisisi.

* *
*
*

Mutta Hilja, maitotyttö, ajoi alakuloisena kotiinsa. Ja Paatelan tienristeystä lähetessään hänet yllätti taas tuo sama epäpuhtauden tunne. Niinkuin hän ei olisi viikkokausiin muuttanut vaatteita, viikkokausiin kylpenyt eikä peseytynyt. Kaikki oli likaista ja tahraista.

Hän oli masentunut koko päivän. Ja niin tapahtui illalla, ennen maatapanoa, että hän otti kuumaa vettä, pesi kasvonsa, korvansa, kaulansa ja käsivartensa — pesi ja pyyhkieli tarkoin — kampasi ja letitti tukkansa — tunsi puhtauden paisuttavaa iloa ruumiissaan — juoksi ovelle ja lukitsi sen päättävästi — painoi vuoteessa peitteen molemmin käsin korvilleen — ja nukkui keventynein mielin.

* *
*

Vasta aamulla hän oikein selvästi tunsi miten onnellisesti hän oli tehnyt. Kuin kiitäen riensivät jalat, ilma hiveli raittiisti kasvoja ja silmäluomet olivat niin kevyet, että ne tuntuivat hyppelheitvän kuin karitsat keväisellä nurmella. Purotörmä yhä lisäsi hänen iloaan: hän oli aivan näkevinään kuinka enkeli auringossa vilautti hänelle kättään.

Tuleekohan vieras tänäkin aamuna? ajatteli hän, ja tunsi pettyvänsä, ellei niin kävisi.

Vieras tuli. Hän tosin ei puhunut tällä kertaa mitään, ainoastaan tervehti ja hyvästeli. Mutta

ääni oli tuo entinen, reipas ja ilauttava, niin että Hilja katsahti häntä miltei rohkeasti silmiin. Ja hän näki edessään miehekkäät, avonaiset kasvot ja katseen, joka oli samalla kertaa sekä tutkiva että ystävällinen.

Tietääköhän se? välähti äkkiä hänen mieleensä. Ja hän tunsu itsensä niin sanomattoman onnelliseksi, että tämä päivä oli juuri sellainen kuin se oli.

* *
*

Näin kului useita päiviä. Maitomatkat muuttuivat Hiljalle jokapäiväisiksi ilon aiheiksi. Niinkuin hän olisi tällä tiellä tavannut jotakin puhdasta ja hyvää, josta riitti koko päiväksi mielenvirikettä ja hyviä unia aina seuraavaan aamuun asti.

Eivätkä nuo matkat olleet Eino Yrjällekään vähemmän mieluisia. Joka päivä hän teki uusia huomioita, joka päivä hän löysi uusia kauneusarvoja, milloin huulten hymyssä, milloin leuan viivoissa tai hymykuoppasten väreilyssä, milloin missäkin noista sadoista pikkuasioista, jotka muodostavat nuoren, alati uusissa välähdyksissä säteilevän kauneuden. Hän etsimällä etsi virheitä, mutta ei löytänyt.

Eräänä päivänä hänen ihastuksensa nousi huippuunsa. Eino Yrjä ei olisi ollut suomalainen, ellei hän heti ensi päivänä olisi kirjottanut vel-

jelleen: lähetä ensi postissa kaikki minun taidejäljennös-korttini tänne. Nyt ne tulivat, ja aivan oikein: sieltä ne löytyivät ne ihmeelliset silmätkin, joita hän oli muistellut!

Ah sinä Bernardino Luini, sinä Milanon mestari! huudahti hän ajatuksissaan. Ihana on sinun »Neitsyt» taulusi malli ollut, sen kyllä näen, mutta jos minäkin olisin siveltimen hallitsija, niin tulisivatpa erään suomalaistytön silmät ja hymy kiistämään kunniapaikasta sinun neitsyesi kanssa jälkimaailman edessä. Sinun neitsyelläsi tosin on pisara ylhäisön verta, mutta minun neitsyelläni olisi kaksi pisaraa kukkeinta nuoruutta!

Siitä hetkestä alkaen hän kutsui häntä ajatuksissaan »Neitsyeksi».

* * *

*

Mutta sitten muutamana päivänä tapahtui tavatonta. Eino Yrjä tarinoi kuten tavallisesti Paatelan isäntä-ukon kanssa, ja niin vierähti puhe miesten ja naisten välisiin suhteisiin paikkakunnalla.

»Kehnoiksi ne ovat muuttuneet joka paikassa, kartanoissa ovat olleet aina kurjat», sanoi isäntä.

»No siellä Vierumäessä on ainakin yksi kovin siisti tyttö — se maitotyttö!»

»Siisti? Kyllä, niin kauan kuin oli äitinsä luona, vaan sen mukaan mitä nyt kerrotaan — — —»

Eino Yrjä sai tuskin henkeä vedetyksi kuunnellessaan mitä Paatelan isäntä tiesi hänen »neitsyestään».

»Semmoista se on kartanoitten elämä aina ollut, eikä ole paremmasta toivoakaan», lopetti ukko. »Synti että päästivät nuoren tytön sellaiseen pesään.»

Eino Yrjä joutui niin raivoihinsa, että hän olisi ensi kiihdyksissään ollut valmis tekemään mitä hyvänsä sekä tytölle että tuolle vouti-roikalle. Hän ei ollut vielä yhtenkään naiseen liittänyt niin monia nuoruus-, kauneus- ja puhtausarvoja; siksi tämä kaikki oli kuin persoonallinen loukkaus häntä itseään ja hänen sielunsa parahinta kohtaan.

Seuraavana aamuna hän ei vienyt kirjeitä. Hänen oli mahdotonta tavata tynesti tuota tyttöä, joka oli niin syvästi hänen herkkää mieltään haavoittanut.

* *

*

Kartanossakin oli tällävälän tapahtunut jotain. Kun Niia sen yön jälkeen, jolloin Hilja ensi kertaa sulki ovensa, tapasi hänet pihalla ja kysyi mitä se semmoinen merkitsi, niin Hilja tunsi tarvetta väistää eikä vastannut mitään.

Seuraavalla kerralla hän sanoi: »Minä olin niin väsynyt!» ja hänen äänessään värisi pyyntö: jätä minut rauhaan!

Kolmantena päivänä Niia hymähti jo kaukaa: »Sinä olit tietysti taaskin väsynyt!» Ja hänen huulillaan asui paha hymy.

Neljäntenä ei Niia puhunut mitään. Mutta aivan illansuussa, Hiljan kohdatessaan, hän sanoi: »Minä tulen tänä iltana, ettet reistaile turhanpäiten oven kanssa!» Hänen äänessään ja hymyssään oli sellainen häijyisuisuus, että Hiljaa pelotti.

Oven hän joka tapauksessa illalla sulki. Mutta hän tunsu olevansa alakuloinen ja neuvoton, sillä tämä oli tuo sama päivä, jolloin Eino Yrjää ei ollutkaan näkynyt. Niinkuin ei maailmassa olisi ketään, joka häntä rohkaisisi, eikä mitään, jonka vuoksi kannattaisi ponnistaa.

Ja niin kävi, että kun Niian käsi yöllä itsepintaisesti lepäsi oven kahvalla ja siinä hiljaa jytyytti, niin hän hätääntyi ja lopulta hellitti lukon miltei itku kurkussa.

* *
*

Mutta hän sai sitä katkerasti katua. Ei koskaan ennen hän ollut elänyt näin apeata aamua. Ja mitä enemmän hän läheni Paatelan risteystä, sitä onnettomammaksi hän itsensä tunsu. Jos hän olisi tämän tietänyt, niin hän olisi vaikkapa tekeytynyt sairaaksi. Eikä ollut edes mitään toiveita ettei vieras tänään tulisi, kun eilen oli jäänyt pois.

Siellä hän näytti tulevankin, kävelevän kuin mietteissään tyttöä vastaan.

Kyllä se tiesi! Jo tervehdysten äänestä Hilja ymmärsi, ettei vieras ollut entisellään. Se ääni oli miehekäs kuten ennenkin, mutta siinä oli samalla joku terävä, miltei harmista kuohuva värähdys. Kaiken onnettomuudeksi hänellä oli tällä kertaa kirjoihin merkittävä kirje. Hän puhui siitä — hän antoi rahaa — ja taas hän sanoi siitä jotain — kaiken niin hitaasti kuin olisi ollut tarkoituskin häntä piinata ja polttaa noilla hellittämättömillä katseilla. Hilja ei kohottanut kertaakaan silmiään, ja kun vieras kirjeet annettuaankin näytti yhä lävistävän häntä katseiltaan, niin hän tunsu kuumaa poltteen äkkiä leviävän kasvojensa yli, nykäsi kiivaasti ohjaksista ja ajoi eteenpäin niin huumautuneena, ettei kuulut sanoiko vieras hyvästiä vai ei.

* * *

*

Eino Yrjä oli heidän tapaamiseensa tyytyväinen. Vielä tytön lähetessä hän oli aikonut sanoa jotain, purkaa harminsaa muutamalla kuohuvalla sanalla. Mutta kun tyttö saapui lähemmäksi, kalpeana ja syyllisin kasvoin, niin hän ymmärsi että kaikki sanat olisivat tyhmyyttä. Mutta hän tahtoi joka tapauksessa ilmaista mistä oli kysymys. Ja niin hän päätti polttaa häntä katseillaan, yhtä selvillä kuin selvimmät sanat.

Ja hän poltti. Hän näki että tyttö sen ymmärsi, että hänen katseensa tunkeutuivat noiden kuul-tavien luomien läpi, vaikkei hänen onnistunut-kaan saada tytön silmiä kertaakaan kohoomaan. Hän näki vihdoin tytön punastuvan hiusmartoa myöten.

»Nyt on meidän välimme selvä!» ajatteli hän katsellessaan kiireesti-ajavan tytön jälkeen.

* *
*

Kun Hilja palasi asemalta, niin hän ymmärsi että näin ei voinut kauemmin jatkua. Mikä pahuuden voima olikaan taas saanut hänet painetuksi tuohon entiseen? Oma mielihaluko? Ei, se elämä oli jo melkein kokonaan kadottanut viehätöksensä. Sijaan oli jäänyt vain väsymys, alhaisen ja synnillisen tunto, ja yhä suurempi vastenmielisyys Niian omavaltaisuutta vastaan. Miksi monen asian, joka ennen aavistuksissa kuvautui kauniilta ja hyvältä, piti muuttua näin alastomaksi ja inhottavaksi?

Ja sitten se uusi tunne, jota hän oli viime aikoina tuntenut. Niinkuin se mitä ennen sanottiin synniksi, olisi nyt vasta hänelle selviytynyt, olisi ollut tahmeata, tarttuvaa likaa, joka tahri hänet ruumiillisestikin. Ja kun hän muisti äitiään, kotiaan ja siskojaan, niin hän itki pitkän aikaa hai-

keasti, tuntien ettei häntä edes hävettäisi, vaikkapa joku sattuisi tiellä vastaan.

Illalla hän sulki päättävästi oven, eikä avannut.

* * *

*

Kun hän seuraavana aamuna läheni Paatelan risteystä, niin hän tosin oli arka, mutta ei samalla tavalla kuin eilen. Häntä kyllä hävetti entinen ja hän tunsu ääretöntä mielihapaa että hän oli tuota hyvää vierasta niin pahasti loukannut, mutta hänellä oli samalla joku alkava puhtauden ja varmistumisen tunto olemuksessaan.

Vieras odotti paikallaan. Hilja tunsu jo kaukaa hänen katseittensa kiinteän otteen ja kuuli että ääni oli sama kylmä ja tarkastava kuin eilenkin. Ja kun nuo katset yhä polttivat hänen kasvojaan hänen asetellessaan kirjeitä laukkuun, niin hän tunsu tarvista selittää ja puolustaa itseään. Ja niin hän yhtäkkiä katsahti vierasta suoraan silmiin ikäänkuin sanoen: tänään olen syytön! Ja painoi kohta sen jälkeen katseensa alas.

Hän ennätti kuitenkin nähdä, että vieras ymmärsi mitä hän katseillaan sanoi, sillä hän näytti ikäänkuin ilahtuvan ja avaavan suunsa kuin jottain sanoakseen — sitten Hilja ei nähnyt enempää.

Vaan vieras ei sanonutkaan muuta kuin ainoastaan nopeasti hyvästi. Mutta ääni oli taas tuo

entinen, ystävällinen ja rohkaiseva. Hilja ymmärsi että ellei hän vielä ollut saanut kaikkea anteeksi, niin ainakaan vieras ei ollut enää hänelle vihainen.

* *
*

Niia oli sydäntynyt. Saman päivän iltapäivällä hän kysyi Hiljalta lujalla äänellä mitä tämä kaikki oikein oli merkitsevinään.

»Se merkitsee sitä», vastasi Hilja ja hänen sanoissaan värähti suuttumus, »että minä en enää tahdo — en — en koskaan enää!»

Niia katseli ihmeissään: mistä tyttö oli tuon äänen saanut?

»Minä tulen illalla tavalliseen aikaan», sanoi hän, hymyillen kuin oikulliselle lapselle.

»Mutta minä en tahdo, se on nyt sanottu!»

* *
*

Niia piti sanansa, mutta Hilja piti myöskin: ovi ei avautunut.

Niian sydämessä alkoivat kuohua mustat veret: joko nyt tapahtui se ihme, että tyttö jätti hänet eikä hän tyttöä? Ja kenen hyväkkään tähden?

Hän kyristyi kuin kissa puiston ruohikkoon, sellaiseen kohtaan, josta saattoi pitää silmällä keittiön sekä ovea että molempia ikkunoita. Ja

hän istui siinä aina aamusoittoon saakka, mutta ketään ei näkynyt.

»Ensi yönä!» kirahti hän hampaittensa välitse. »Ei minun tielleni ole ennenkään mies ilokseen astunut!»

* *
*

Eino Yrjä ei olisi ollut runoilija, ellei hän olisi taas innostunut kohdatessaan tästedes maitotyttönsä päivä päivältä reipastuvana ja varmistuvana. Hän näki että tyttö aivankuin rukoili hänen katsettaan, hänen hymyään, hänen äänensä hyvää säveltä. Kuinka hän voisi niitä kieltää? Ja noiden ihmeellisten silmien sädekimput muuttivat vähitellen hänelle itselleenkin välttämättömyydeksi. Jos hän jonakin päivänä ei niitä nähnyt, niin hän heti muuttui levottomaksi ja epävarmaksi, eikä työ tahtonut luistaa. Hänen täytyi jokainoa aamu kysyä: hyvinkö? — ja saada tuo vakuuttava vastaus: hyvin, eikä voi enää huonosti ollakkaan!

* *
*

Mutta Niia oli ymmällä. Hän oli vaaninut viikon, kohta kaksi, eikä ketään näkynyt. Hän oli udellut kaartoteisin toisiltakin, mutta kaikki

turhaan. Hiljalta itseltään ei kannattanut mitään urkkia, sillä hän näytti miltei vihaavan Niiaa.

Mutta sitten eräänä päivänä hänelle yhtäkkiä selvisi: se on se Paatelan herranretkale! Jumala, nyt ei mies paljon paina!

Hän sovitti aamutyöt niin, että saattoi itse muiden huomiota herättämättä hiipiä Paatelan risteyksen kohdalle metsään vaanimaan. Hän oli tuskin kolmen sylen päässä, ja siis näki ja kuuli tarkoin kaikki.

Mutta ei mitään — hiukan katseita ja hymyä, siinä kaikki.

Ja hän hiipi monena aamuna, tuo väkeväharteinen mies, hiljaa ja kyyryksissä kuin metsäkissa, mustasukkaisuuden poltto hillitsemättömässä povessaan. Mutta tulos oli aina sama, aina vain hiukan hymyä, korkeintaan joku joutava sana.

Hän ei tiennyt mitä uskoa. Hän joka tapauksessa tunsu vaistomaisesti vihaavansa tuota valkolakkista tyhjäntoimittajaa. Sillä hänen omalle osalleen ei tullut edes hymyä.

* * *

*

Eino Yrjän ja hänen maitotyttönsä aamuiset kohtaukset muuttuivat vähitellen molemmille kuin hiljaisiksi pyhiinvaellusretkiksi, joilta he palasivat iloisina ja virkistyneinä. Hiljasta oli

aivan samantekevää oliko Niia hänelle vihainen vai syyti solvauksia, se ei häntä enää liikuttanut. Hän oli vain onnellinen, että oli vapautunut painajaisestaan, tuntien nyt ruumiin ja sielun riemuittavaa puhtautta ja tietäen että maailmassa oli ainakin yksi ihminen, joka oli siitä hänen tyytyväinen.

Eino Yrjä puolestaan ymmärsi, että tämä kesä oli hänen kaikkein onnellisimpiaan. Hänellä oli edessään avoinna ihmiskasvojen kirja kaikissa nuoren mielen herkästivaihtelevissa värähdyksissä, murheesta aina pulppuavaan riemuun saakka. Ja lisäksi se tieto, että hänellä oli joku osuus siinä hiljaisessa kiistassa, josta tuskin tiesi muut kuin hän ja joku kolmas.

*

*

*

He tapasivat toisensa, hän ja tuo kolmas, vasta syyspuolella, elotalkoissa. Ja kun Eino Yrjä näki tuon suuriharteisen jättiläisen, leveälanteisen, karhukämmenisen, piehtarivasilmäisen, niin hänet valtasi niin äkillinen ja syvä vihan puuska, että hän tunsu vapisevansa. Tuoko se nyt oli Vierumäen naisten itseoikeutettu hallitsija ja hänenkin hennon kauneuskuvansa tahrija?!

Eikä Niiakaan ollut hänestä tietämätön, päinvastoin hän näytti koko ajan pitävän vierasta kuin salavihkaa silmällä. Sitten ruokapöydässä

hän päästi kuin pahaenteisen varoituksen. »Her-
rat ja me!» sanoi hän kilistäen kiertävää ruoka-
ryyppylasia toverinsa kanssa ja ryäisten merkit-
sevästi. Kaikki, jotka tunsivat Niian salaviihai-
sen luonnon, ymmärsivät että sen rykäyksen alla
hautui mitähän hautui.

Eino Yrjä tunsi onnettomuuden vaanivan lä-
histöllä. Hän tunsi kuin sukupolvien takaista
verivihaa tuota miestä kohtaan, kiihtymystä niin
ankaraa, että jos hän kuulisi vielä toisen kerran
tuon rykäyksen, niin hän ei takaisi mitä tapah-
tuisi. Ja niin hän poistui hiljaisesti heti aterian
päätyttyä, vaikka se olikin hänelle hyvin vaikeata.

Ensimmäinen, mitä hän aamulla noustuaan kuuli,
oli että talkoot olivat päättyneet hurjaan käsi-
rymyyn ja että Niia oli maksanut kaksisataa
markkaa sovintoja siitä, että hän oli viskannut
erään nuorukaisen niin rajusti aitaa vasten, että
tältä oli murtunut jalka!

* *

*

Niin kului kesä, tuo kirkas ja onnellinen, jota
ei enää mikään sen jälkeen häirinnyt. Niinkuin
luonto joskus lahjottaa ihmisille suven, joka va-
lonsa, lämpönsä ja iloittavan sulonsa vuoksi jää
kokonaisen sukupolven mieleen muita kirkkaa-
maksi, niin kohtalokin toisinaan lahjottaa onnen
aurinkoisia päiviä, joiden vertaisia ei enää myö-

hemmin uudistu. Ja onnensuhteet, jotka elävät ainoastaan katseissa ja hymyissä, ovat kaikkein ihanimmat, sillä niiden yllä himertää koskemattomuuden sädekehä.

* *
*

Yhden ainoan kerran Eino Yrjä kuitenkin kävi ankarasti hämilleen. Paatelan isäntä näet kertoi, että se Niia kuuluikin mustasukkaisuudesta tuon jalan murtaneen. Lisäksi viattoman poikasen jalan, sillä ei ainakaan hän kuulu Niialta Hiljaa riistäneen — jos lienee riistänyt kukaan, onhan tyttö voinut muuten muuttaa tapojaan.

Eino Yrjä ei tiennyt mitä vastata. »Vai niin», sanoi hän ainoastaan, tarkaten kulmainsa alta isäntää: oliko tällä mitään sivuajatusta jutussaan.

Ei ollut, isäntä oli vakaa kuin seinäkello. Mutta kesti kauan ennenkuin Eino Yrjä sai mielestään tuon murretun jalan ja kohtalon oikukkaan tavan leikkiä ihmislusten kanssa, heidän itse mitään tietämättä ja aavistamatta missä kohti langat milloinkin kiristyvät.

* *
*

Syksy oli tullut. Sen kuuli jokainen sinä sumuisena aamuna, jolloin kartanoiden höyrypui-

marit jyskyttivät, talojen hevoskierrot ratisivat ja isäin käsivarsta kolkkasi torppien luvissa ensimmäisiä kolkkauksiaan.

Hilja tunsu tänä aamuna asemalle ajaessaan omituista levottomuutta, ikäänkuin jotain odottamatonta olisi tulossa. Mutta hän huomasi pian pilvien sateen-uhkan ja ymmärsi alakuloisuutensa siitä johtuvaksi.

Sittenkin oli jotain tapahtunut tai tapahtumaisillaan, sen näki hän jo kaukaa vieraan kasvoista. Ja pian hän sen myös kuuli.

»Tiedättekös, Hilja», puheli vieras, »kun tämä taitaa olla meidän viimeinen kirjepostimme . . .»

Hilja katsahti häneen kauhistuneena. Tiesihän hän että eräänä aamuna oli näin käyvä, mutta se tuli kuitenkin nyt kuin yllätyksenä.

Vieras alkoi puhua reippaasti, aivankuin sekä tyttöä että itseään lohduttaakseen. Hän lähtee iltajunassa, ja jo huomenaamuna hän on Helsingissä. Ja sitten hän kiitti häntä kaikista keuhkäsistä vaivoistaan ja ojensi jotakin, josta Hilja päättävästi kieltäytyi.

»Sitten ei minulle jää muuta neuvoksi kuin ainoastaan kiittää teitä ja toivottaa onnellista syksyä!»

Hiljalle tulvahtivat äkkiä kyynelleet silmiin. Hänen olisi tehnyt mieli sanoa: ei vielä — ei tänään — ei huomenna — ei koskaan . . .

Lähtijä ei puhunut muutamaan silmänräpäykseen mitään. Sitten hän ojensi äkkiä kätensä

ja sanoi ainoastaan: »Voikaa hyvin — oikein hyvin!»

Mutta ne sanat sisälsivätkin kokonaisen maailman. Tuo ensimmäinen oli kuin onnentoivotus, toiseen liittyi kaikki, mitä tänä merkkillisenä kesänä oli heidän välillään ollut — kuin kaiken summana, sanattoman lupauksen vaatimuksena.

Hilja tahtoi sen lupauksen antaa: hän kohotti rohkeasti kyyneleiset silmänsä ylös, aikoi sanoa: kyllä, kiitoksia — tai jotain sentapaista — mutta hämmentyi ja ainoastaan puristi hätäisesti tuota lujaa, kaitaista kättä — ja lähti ajamaan.

* * *

Hilja palasi asemalta itkettynein kasvoin. Hänen oli vaikea käsittää mitä oikein oli tapahtunut ja kuinka syvältä se oli koskeva hänen vastaiseen elämäänsä.

Pilvinen taivas oli sillävälän lientynyt hiljaiseksi vihmasateeksi. Hilja katsahti tien vierellä kulkeviin puhelinlankoihin kuin neuvoa kysyen. Ne olivat vanhat tuttavat nuo langat, sillä ne olivat monena onnellisena aamuna nähneet hänen ilonsa ja tervehtineet häntä kirkkaasti-kimaltelevin kastehelmin. Nyt niissä riippui raskaita sadepisaroita, jotka kulkivat pitkissä perättäisissä jonoissa alaspäin-viettäviä lankarivejä eteenpäin. Tuo näky täytti hänen mielensä äärettö-

mällä haikeudella: niinkuin hän itse olisi ollut tuollainen yksinäinen pisara ja liukunut jonnekin tuntemattomaan etäisyyteen

Kun hän saapui kotipihalle, laskivat miehet parillaan uusia vesijohtoputkia. Niia piteli suurta rautaputkea käsissään, toisten katsellessa tätä voimannäytettä. Hän näytti olevan jollain erityisellä tuulella: piteli yhä putkea, kohotti sen sitten rintansa tasalle ja heitti yhtäkkiä jymähtäen maahan juuri kun Hilja kulki kärryineen sivutse. Ja nauroi samalla pahaa naurua.

Hiljan valtasi yhä musertavampi apeus. Hän jätti hevosen tallipojalle ja riensi toisten tyttöjen huoneeseen pikkurakennukseen. Siellä hän heittäytyi suin päin vuoteeseen ja itki niin, että sänky tärisi hänen allaan.

Niinkuin hän nyt olisi ollut ypö yksin maailmassa ja kartanon raskaat rakennusryhmät pelottavine ikkunariveineen hänen päälleen kaatumaisillaan, vihaisten miesten ilkeästi nauraessa . . .

HYMY

Ei ole elämässä mitään ihanampaa kuin nuoren naisen hymy. Varsinkin nuoren tytön hymy nuorelle miehelle. Siinä on kevätsadetta ja koi-vunlehden puhjentaa, auringon paistaessa putoavien pisarain läpi ja sateenkaaren helottaessa seitsenvärisenä taivaalla.

Mutta se hymy on arka kuin kevään kukka. Henkäys pohjoisesta tai idästä, ja se sulkeutuu jälleen.

* *
*

Satuin kerran matkallani odottelemaan junaa eräällä asemalla.

Se oli suuri, vilkasliikkeinen asema, vaan tällä erää, keskellä heinäaikaa, hiljainen kuin kirkko.

Astuin aikani kuluksi kolmannen luokan odotussaliin.

Siellä oli ennestään muuan upseeri rouvineen, joku vanha ukko, pari talonpoikaa ja eräällä penkillä kolme keski-ikäistä naista. Siihen lisäksi tarjoilijaneiti pöytänsä takana.

Huomioni kiintyi viimemainittuun, sillä hän ei ollut tavallinen tarjoilijatar, vaan aivan nuori

tyttö. Ei mitään kuohotettuja kiharoita, kaava-
maista hymyä, tai yliolkaista nenänvarsikatsetta.
Kaikki oli nuorta, raitista ja välitöntä — kutoipa
hän neulettaan pöytänsä takana tai ojensi meille
kainosti kuppia.

Olimme istuneet jo kotvan, juoneet kahvim-
me ja vaipuneet taas hiljaisiin mietelmiimme.

Silloin ovi avautui — sisään astui uusi tulokas.

Hän ei ollut enää nuorukainen, mutta nuoreksi
mieheksi häntä kyllä voi sanoa. Mies pyöräili-
jän puvussa, koko olemuksessa vielä ilmaa ja
vauhtia, mutta jalan koskennassa jo luja maan
tuntu.

Uljas! ajattelimme me varmaan kaikin.

Tulija korjasi kaulanauhaansa, pyysi neito-
selta kahvia ja sen juotuaan istahti omaan kolk-
kaansa.

Huoneessa oli jälleen kuin kirkossa.

Silloin nuori mies nousi ja seisoi hetkisen kuin
epäröiden ikkunan luona. Sitten hän tarkasteli
kenkiään ja sääryksiään niin merkitsevästi, että
jokainen saattoi huomata niiden olevan pölyssä
ja tuon kaiken häntä kiusaavan.

Nuori mies kulki tarjoilupöytää kohti.

»Eihän teillä, neiti, sattune olemaan vaate-
harjaa?» kysyi hän niin hiljaa, että me muut tus-
kin kuulimme.

»Ei ole», vastasi neitonen. »Mutta» — hänen
katseensa kiisi huolekkaan tutkivasti kysyjän sää-
ryksille ja kengille — »sisällä on.»

Hän päätti ajatuksensa siihen ja katsoi kuin tutkien nuorta miestä silmiin.

Tämä näytti neuvottomalta. »Ette suinkaan te ...?» alotti hän epäröiden.

»Kyllä — minä haen heti!» ehätti neiton ja hänen kasvoilleen kohosi sen avuliaan, toverillisen hymyn alku, jonka me miehet niin hyvin tunnemme.

Nuori mies jäi miltei maltittomassa mielen-vireessä odottamaan. Me muutkin olimme käyneet uteliaiksi, niinkuin olisimme kuulleet jännittävän sadun ensi lauselman: oli kerran nuorukainen ja neito ...

Neiton viipyi hetkisen, sitten hän tuli. Hän tuli rientävin askelin ja hänen kasvoillaan väikehti nuori, ujostelematon ilo siitä, että hän voi auttaa ja palvella.

Sitten hän ojensi harjan. Ja silloin me sen näimme — nuoren tytön hymyn! Tuon joka on kuin kastepisarainen kevät-aamu, mutta jossa kuitenkin jo väikkyä kaikki, mitä naisessa on: ystävä, toveri, rakastaja, äiti, kanssamme vesien syvyyksiin syöksyjä, rinnallamme revolverinluotien punaisen polun astuja.

Tuo silmänräpäyksen hymy oli valaissut koko huoneen. Nuori mies kulki ripein, riemullisin askelin pihanpuoleiselle kuistille. Vanhus hymyili vuosikymmenien takaista poikavuosihymyään. Naisten kesken virisi vilkas supatus, yksin hiljaisten hämäläistalonpoikienkin jurot kasvot oli-

vat lientyneet hyväntahtoiseen mareeseen. Ainoastaan upseeri ja rouvansa olivat pysyneet tämän kaiken ulkopuolella.

Meidän katseemme siirtyivät vaistomaisesti kuistille.

Siellä harja kiisi riemukkaasti nuoren miehen kädessä.

Jo oli kaikki valmiina. Onnellinen hymy huulillaan vilkasi nuori mies tomuttomia vaatteitaan ja kirkkaita kenkiään.

Mutta sitten hänen kasvoilleen kohosi neuvoton ilme — me näimme hänen kätensä hiipivän vitkalleen kukkarotaskuun. Ja yhä viipyvän taskussa, kasvoilla ristiriitainen häive.

Me näimme kuin kuulakan veden läpi hänen ristiriitansa pohjavirrat. Voinko antaa naiselle, joka noin hymyilee? Mutta on tapana — voinko olla antamatta?

Hänen tuskansa tarttui meihin muihin. Vaan silloin hänen omille kasvoilleen jo levisi rauhallinen tyytyväisyyden ilme — niinkuin hän olisi löytänyt oikean ratkaisun. Hän avasi kukkaron ja otti sieltä hopealantin.

Me olimme kaikki jännittyneitä, kun hän astui sisään.

Neitonen nousi neuleensa luota. Huonetta valaisi kirkas, onnellinen hymy — että hän, neitonen, oli voinut olla avuksi tuntemattomalle, kaunistaa maailmaa — ihmistä — miestä!

Nuori mies oli ennättänyt pöydän luo. Jo ojentui käsi, jo laskeutui harja. Tapahtuiko muutakin, sitä emme nähneet — me vain kuulimme hänen kiittävän äänensä värähtävän, niinkuin ainoastaan nuoren miehen ääni värähtää nuorelle naiselle.

Mutta jo samassa silmänräpäyksessä me näimme, että oli tapahtunut muutakin. Hätäinen, miltei tajuton ilme kasvoilla katsahti neitonen nuoreen mieheen. »Ei . . . ei olisi . . .» tapaili hän — etsi sanoja — hämmentyi — otti harjan — hämmentyi yhä enemmän — tapasi hätäisesti jotain pöydältä — kassalaatikossa kilahti — ja syvälle neuleensa yli vaipui hiusmartoa myöten punaiseksi karahtanut tyttö.

Onnettomuus oli tapahtunut, se täytti painostuksellaan huoneen joka loukon. Nuori mies seiso katuvana. Vanhus pudisteli kuin paheksuvasti voivotellen päätään. Naisten kasvoilla näkyi sekava, osanottoinen ilme. Hämäläistalonpojat tuiottivat vakavan hämmästyneinä toisiinsa ja meihin — he kaikesta päättäen eivät olleet tajunneet mitä oli tapahtunut, ainoastaan sen että hymy oli kuollut!

Hiljaa, masentuneena hiipi nuori mies ovea kohti.

Hymy on kuollut! kumahtivat hänen askeleensa huoneen permantoon.

Hymy on kuollut! tomahtivat hänen perässään liikkaavan vanhuksen sauvaniskut raskaasti.

Hymy on kuollut! huoahiti paksu tammiovi omien apeitten askelieni jälkeen.

SUUDELMA

Nuori mies rakasti nuorta neitoa. Ja sen nuoren neidon silmät välähtivät ja hänen sydämensä sykähti, kun hän vastasi sen nuoren miehen katseeseen.

Sitten se nuori mies suuteli sitä nuorta neitoa — niinkuin ainoastaan se voi suudella, jonka suutelossa punottaa nuoren veren tulipunainen hehku. Ja se nuori neito vastasi sen nuoren miehen suuteluun niinkuin ainoastaan nuori neito voi vastata silloinkun hän ei enää kainostelee, vaan antautuu rakkaudellensa kokonaan.

Ja kun he suutelivat toisiaan ja nuori mies kesken suutelon huumaavaa autuutta katseli nuoren neidon ohimosuonen riemullista tykintää, niin hän sanoi: »En ikänä olisi voinut uskoa suuteloja sellaiseksi: että ihminen voi siihen hukku!»

Ja se nuori neito, jonka silmäripset olivat laskeutuneet niin alas, että kaikki hänen ympärillään näytti hämärän punertavalta, vastasi: »En minäkään, mutta minä en osaa edes sanoa milaista se on. . . .»

*

*

*

Ja tapahtui kerran, kun he olivat juuri suudelleet toisiaan, että se nuori mies sanoi sille nuorelle neidolle: »Kun meidän nyt täytyy joksin aikaa erota, niin — »

»Niin mitä —?!» huudahti nuori neito henkeään pidättäen, sillä hän ei ollut koskaan ennen kuullut sen nuoren miehen puhuvan sellaisella äänellä.

»Minä vaan pyytäisin sinulta lupaa saada tänä aikana suudella muitakin nuoria neitoja. Sillä minä tiedän ettei kukaan osaa suudella niinkuin sinä, mutta niin kauan kuin ei minulla ole siitä varmuutta, ei minun ole hyvä olla.»

Nuori neito katsoi häneen hämmästyneenä, sitten hän tuiotti vaieten eteensä.

Silloin se nuori mies puhui kiihkeästi: »Sinä olet lapsellinen, Helvi! Minähän tulen takaisin sinun luoksesi, ja noita muita minä suutelen ainoastaan leikillä, mutta sinua ainoata niin, että ihminen hukkuu.»

Mutta se nuori neito tuiotti yhä eteensä. Vihdoin hänen silmäripsensä olivat laskeutuneet niin alas, että kaikki hänen ympärillään näytti hämärän vihreältä, ja hän vastasi:

»Miksi kysyt semmoista, joka on omassa vallassasi . . . »

* * *

Ja se nuori mies suuteli monta nuorta neitoa ja sanoi itsekseen: »En ikinä olisi uskonut, että

elämä on niin rikas: ettei ole kahta samanlaista suudelmaakaan!»

Ja hän suuteli suutelemasta päästyään, eikä muistanut enää ensinkään sitä nuorta neitoa. Kun hän suuteli yhtä, niin hän sanoi: »En ole ketään rakastanut niinkuin sinua!» Toiselle hän sanoi: »Ainoani!», kolmannelle: »Ikuisesti omani!» ja hän sanoi jokaiselle heistä jotain kaunista, niin ettei hän enää lopulta muistanut mitä oli kullekin heille sanonut.

* * *

Ja tapahtui, kymmenen vuotta myöhemmin, että se entinen nuori mies tuli kerran entistä synnyinkaupunkiaan katsomaan.

Ja hän istui kauniina kevätpäivänä kotikaupunkinsa puistossa lehtivien vaahterain siimeksessä ja muisteli menneitä päiviä.

Silloin hän muisti sen entisen nuoren neidonkin ja ajatteli: »Olisipa hauska tietää missä hänkin nyt on!»

Mutta samalla kun hän näin ajatteli, hän huomasi jonkun tulevan pitkin varjoista käytävää — ja katso: se oli se entinen nuori neitonen!

Hän oli laihtunut ja vähän vanhentunutkin, mutta hänen käyntinsä oli vielä notkea ja jalkansa nousu kevyt.

Silloin sen entisen nuoren miehen rinnassa sykähti ja hän tunsi veren syöksyvän suonissaan

kuin keväisen tulvan. Ja kun se entinen nuori neitonen oli ennättänyt hänen kohdalleen, niin hän ei voinut enää itseään pidättää, vaan sanoi värähtävällä äänellä: »Helvi!»

Se entinen nuori neitonen säpsähti ja sanoi: »Ah!»

Silloin se entinen nuori mies puhui rukoilevalla äänellä: »Etkö istahtaisi viereeni, Helvi — muutamiksi sekunneiksi vain?»

Niin se entinen nuori neitonen istahti.

Ja se entinen nuori mies jatkoi: »Helvi! Nyt minä sen tiedän.»

»Niin minkä —?» ihmetteli se entinen nuori neitonen.

»Sen, jota en vielä silloin tietänyt, kun viimeksi puhuimme toistemme kanssa.»

»Vieläkö sinä sitä muistelet?» ihmetteli toinen yhä.

Niin se entinen nuori mies tarttui kiihkeästi hänen käteensä:

»Senkö unohtaisin? En koskaan! Ja nyt sen tiedän. Olen saanut satoja suudelmia. Yksi on ollut kuin auringon nousu, toinen kuin kesäinen sydänpäivä tulessaan, kolmas kuin iltaruskon punerrus, neljäs kuin kesäyön huokaus veden väreilevällä kalvolla, viides — niin, niin, mutta ei ainoakaan semmoinen, johon ihminen olisi voinut hukkaa! Ja niin olen jo vuosia takaperin kuollut niille kaikille.»

Sen entisen nuoren neitosen silmäripset laskeutuivat syvempään, mutta hän ei vastannut mitään.

Silloin se entinen nuori mies katsoi noiden pitkien ripsien alle tulisesti ja jatkoi: »Jos saisin vielä kerran hukkoa, niin tahtoisin hukkoa ainaisesti, ja sitten unohtaa kaikki!»

Sen entisen nuoren neidon silmäripset painuivat yhä syvempään, mutta hän ei sanonut vielä mitään.

»Olen naimisissa — mutta olisiko se senvuoksi mahdotonta —?» jatkoi toinen yhä kiihkeämmin.

Sen entisen nuoren naisen silmäripset painuivat aivan alas. »En tiedä . . .» vastasi hän hiljaa.

»Muistella hetkiä, joita ei koskaan saa takaisin — autuutta, jonka porttia emme enää tämän jälkeen voi kolkuttaa. Helvi —?»

Sen entisen nuoren naisen rinnassa kuohui niin, että hänen oli vaikea hengittää. Mutta hän tyyntyi heti ja vastasi hillitysti: »Miksikäs et voisi vielä kerran — viimeisen kerran.»

»Jumalani!» Se entinen nuori mies tarttui sen entisen nuoren neidon olkapäihin ja painoi kiihkeästi huulensa hänen huuliaan vasten. Mutta nuo ennen niin lämpimät huulet pusertuivat nyt ohuina ja viileinä kuin hallan puremat. Hän katsoi hätääntyneenä ohimosuoneen: se ei enää tykkinyt. Hän tunsu olevansa kuin varas, joka oli yllätetty itse teossa — ja irtausi hiljalleen.

»No —?» kysyi se entinen nuori neito ihmetellen.

Se entinen nuori mies katseli hämillään käytävän hiekkaan. »Me emme ole enää nuoria . . .» huokasi hän.

»Aivan tarpeeksi nuoria — mutta — —»

»Mutta —?»

Nainen oli noussut seisoalleen ja katsoi häntä terävästi silmiin:

»Sinä hukuit viimeisen kerran — jo kymmenen vuotta takaperin! Tiesin sen jo silloin, ja että sen itsekin tietäisit ja aina muistaisit, annoin sinun leikkiä hukkuvaa. — Hyvästi, viimeisen kerran!»

HALTIJATTARET
KEHDON ÄÄRESSÄ

Minun hyvälle ystäväilleni Jokipaltion kamreerille ja kamreerittarelle oli syntynyt pieni tytär. Se ei itsessään kuulu olevan mikään tavaton tapaus, mutta minun ystäväilleni se oli kuin tähdenlento pimeässä yössä, tai salama kirkkaalta taivaalta, tai kuinka vain paraiten sanoisimme.

Minun ystäväni näet olivat olleet naimisissa jo puolentoistakymmentä vuotta. Oli ilmestynyt pojanpätkä toisensa jälkeen, mutta sitä odotettua Eevantytärtä, sitä äidin ylpeyttä ja isän iloa ei vain kuulunut. Ja niin olivat he vihdoin tyytyneet osaansa ja laanneet toivomasta sellaista, mitä eivät kohtalottaret kuitenkaan heille suoneet.

Silloin se tulla tuiskahti ovesta sisään! Ei tietysti aivan tietämättä — se olisi liiaksi sanottu — mutta tietämättä kyllä ja odottamatta mitä sukupuoleen tulee. Ja niinpä sattui, että kun hymyilevä kätilörouva sitten eräänä ehtona ilmoitti: tyttö! — niin Jokipaltion kamreeritar aivan loukkaantui ja huudahti: narraatte, ja vielä toisen kerran: miksi narraattekaan! Silloin hyvänsävyinen kätilörouva miltei kiivastuu ja tokasee: no tyttö, vaikka vielä tänä iltana tanssihameisiin pukisi! Silloin siitä tuli itkua ja naurua, ja nau-

rua ja itkua, vaikka nauruksi se sentään lopulta vakaantui.

Ja se nauru tarttui, ensin kamreeriin, sitten palvelijoihin, sitä tietä lähimpiin naapureihin, sitten loitompiin, ja niin yhä eteenpäin rengas renkaalta. Kaikilla kiiksi rehellinen ilonkyynel silmänurkassa, sillä vaikka ihminen on sangen kateellinen kappale, niin tässä tapauksessa sentään jokaisesta tuntui, että kun ei ihminen pyydä mitään sen kummempaa kuin pienen huutavan tyttölapsen, niin olkoon se hänelle sydämestä suotu.

Ja niin se minustakin tuntui. Minun ilonkyyneleni tosin myöhästyivät kokonaista kaksi viikkoa — satuin näet olemaan tuon suuren tapah-tuman aikaan matkalla — vaan sitten minä pu-keuduin smookingiin ja läksin kädestä pitäin ystäviäni onnittelemaan.

Onpa lapsi sentään kummallinen kappale — ainakin tyttölapsi! Jo portaissa rupesi minua hymyilyttämään, ja kun ennätin eteiseen, niin aivan lensin syliksi ovea avaavalle kamreerille. Pian ilmestyi onnellinen äitikin näkyviin, ja niin kirjailija kun olenkin, jonka pitäisi voida minä hetkenä tahansa muovata sorea lause, en saanut suustani muuta kuin: »onnea», ja taas »onnea», ja vielä kolmannen kerran »onnea». Minä tietysti punastuin ohauksiani myöten, mutta kun onnelliset vanhemmat kiittivät minua niin sydämellisesti, niin ajattelin: taisi olla kerta kaikkiaan hienompaakin näin!

Minut tietysti vietiin suorinta tietä sen nuoren neitosen budoaariin. Siellä se levätä kellotti punottavana pitsiensä ja nauhojensa keskellä, mutta muuten minusta tuntui, että se itse tiesi hyvin vähän siitä millaisena kalleutena sitä pidettiin. Sitten me istahdimme kunnioittavasti vuoteen ääreen, ja minusta näytti että Jokipaltion kamarissa tänä hetkenä istui vähintään yhtä sokea ryhmä kuin missä madonnataulussa tahansa.

»Onpa se soma!» virkahdin minä, joka tässä ryhmässä edustin itäisenmaan viisaita.

Vanhemmat nyökäyttivät iloisina ja katsahivat toisiaan merkitsevästi silmiin.

»Sinä tietysti voit heti nähdä, että tämä on neiti-ihminen eikä mikä tahansa pojanpaturi?» kysyy onnellinen isä minulta.

Minä joudun pulaan, sillä totta puhuen en noilla punottavilla kasvoilla voi huomata pienintäkään naisellista merkkiä. Kun edes hymyilisi, että näkisi sen kujeet! Mutta ei — minusta nähden hänestä voi tulla yhtä hyvin Hannibal kuin Kleopatra.

Mutta enhän olisi kirjailija, ellen pelastuisi tuollaisesta pulmasta ihmistuntemuksellani.

»Tietysti», vastaan minä ja teen kuvaavan käsiliiikkeen pienoista kohti: »otsa, ohaukset — niissä on jotain . . . jotain viekottelevaa!»

»Ohoh», nauraa kamreeri sydämensä pohjasta. »Että oikeinko viekottelevaa?»

»Se juuri oli oikea sana!» ehättää kamreeritar iloisen painokkaasti — sillä jokainen äiti, olkoon hän kristitty tai pakana, toki toivoo että hänen tyttärellään olisi kohtuullinen annos tuota kallista viekottelevaisuuden lahjaa. »Kuinka kirjailija sentään osaa sanoa selvästi julki, mitä muut vain aavistuksena tuntevat!» lisää hän vielä.

»Niin», sanon minä, »olisipa todella hauskaa nähdä mitä tuostakin neitokaisesta on kahdenkymmenen vuoden päästä tullut.»

»Kyllä hänestä hyvä tulee», hymyilee kamreeri, »sillä hänen kehtonsa ääressä on seisonut aivan suurenmoinen liuta hyviä haltijattaria.»

»Haltijattaria!» huudahdan minä. »Vieläkö niitä riittää nykymaailmankin lapsukaisille?»

»Kyllä!» innostuu kamreeritar. »Odotahan — hetkinen vain.» Ja hän rientää viereiseen huoneeseen, josta palaa tukku kirjeitä ja kortteja kädessä.

»Tässä on!» sanoo hän viipottaen kirjetukkua iloisesti ilmassa. »Sinä olet varmaan utelias kuulemaan millaisia kumminlahjoja sähkön ja höyryn aikakauden haltijattaret laskevat suosikkinsa kehdon ääreen?»

Minä tietysti olin.

»Katsos», selittää kamreeri. »Kun tämä tapaus oli niin erikoinen meille, niin pantiin siitä ilmotus lehtiin, ja tässä nyt on muutamia onnitteluja.»

»Haltijatar n:o 1!» virkkaa kamreeritar juhlallisesti, kiehittäen erästä kirjettä auki.

Rakkaat ystävät! — Tulin miltei kyyneleihin saakka liikutetuksi nähdessäni tuon hyvän uutisen. Nythän teillä siis on koti täydellinen ja elämä vihdoin korvannut sen suuren vääryyden, jonka se oli teitä kohtaan tehnyt. Pelkään vaan, että hemmottelette sen pikku neitosen pilalle. Ensiksi viisi isoa veikkoa, jotka kantavat häntä käsillään; sitten isä, jonka mielestä kukaan muu ei enää ole mitään. Et sinäkään, Elsa! Saat nyt, rakas ystävä, tottua siihen, että Sinulla on tästedes merkitystä ensi sijassa vain hänen äitinään. — Aini.

»Niin että näin meidän käy, kun oikein onnelliseksi tulemme!» hymyilee kamreeritar koettamatta edes näyttää surumieliseltä tuon syrjäytymisen johdosta.

»Mitäs se», arvelee kamreeri, »vaan etsihän se minun hautasiunauksen!»

»Onko semmoinenkin?»

»On — kyllä minä nyt olen haudattu ja siunattu!»

Onnittelen Teitä sydämeni pohjasta! Ennen kaikkea ylitsevuotavan onnellista isää. Minun käsitykseni mukaan Sinä, Kaarlo, olet näihin asti ollut kutakuinkin mies puolestasi ja pitänyt isännyyden talossasi. Nyt siitä tuli loppu. Olet tämän jälkeen vain rihma, jota pieni tyttönen kierittelee sormensa ympäri.

Kepeät mullat miehuutesi haudalle!

»Hautasiunaus tosiaan», sanon minä, »jos vaan todeksi kääntyy».

»Kyllä se toteutuu — onnittelija itse on mitä loistavin todistuskappale tästä syvästä elämäntotuudesta!» nauraa kamreeritar miltei kismittävän iloista naurua, niin että minä tunnen aivan säälintapaista sekä kamreeria että koko mies-sukua kohtaan.

»No, sittenhän tuon näkee, mennään eteenpäin!» lausuu kamreeri lyhyesti, josta minä ymmärrän, ettei hän pidä itseään vielä kokonaan myötynä.

»Tämä tässä on lyhyt, mutta hyvä», sanoo kamreeritar heiluttaen sievää kuvakorttia.

H. Y. — Onnittelen sydämestäni vanhempia — että nyt vihdoinkin on ilmestynyt kukkanen nokkosten keskelle !!!

»Eipä hullummasti!» huudahdan minä. »Onnittelija on tietysti itsekin kukkanen?»

»Tietysti.»

»Entä mitä pojat sanoivat?»

»Nokkoskukkanen! murahtivat he ensin. Mutta purskahtivat sitten sydämellisesti nauramaan. Niin ettei se ollut sen vaarallisempaa.»

»Mutta tämä tässä on jotain!» sanoo taas kamreeritar. »Kuulkaapas nyt.»

Gratulatsio! — Jos tahdot tytöllesi suuren tukan — niinkuin varmaan tahdot — uuu

voin antaa Sinulle hyvän neuvon. Olen itse kokeillut kaikilla vanhan ja uuden maailman vesillä ja voiteilla aina espanjankärpäs-salvaan saakka.

Primo: älä koskaan pese saippualla, vaan ainoastaan haalealla vedellä, saippua on myrkkyyä.

Sekundo: hiero silloin tällöin päänahkaan kananmunanruskuainen, pese se parin tunnin päästä pois.

Tertsio: jos näin teet, on tyttöläsi 15 vanhana tukka kantapäitä myöten.

Kvarto: tulen joskus katsomaan kuinka täytät tässä suhteessa äidinvelvollisuutesi.

Tua Ellen.

»Mitäs siitä sanotte?»

»Reipas haltijatar, se on myönnettävä!» sanon minä.

»Ja käytännöllinen — resepti ehkä kelpaa muillekin kuin naisille», lisää kamreeri kohottaen hupaisesti kaljunarvokasta päätään ja vilkaisten epäilyttävästi minunkin ohenevaan tukkaani. »Siellä on muitakin reseptejä, haappas esimerkiksi se ruokalista.»

»No eipä se nyt mikään ruokalista, onhan vain pieni huomautus.»

Hyvä Elsa! — Kerrankin Sinun elämässäsi jotain, jonka kannattaa aikakirjoihin mer-

kitä! Minä olenkin suuresti ihmeteltyt miksei Sinua, joka olet olevinasi uudenajan nainen, ole näkynyt näillä meidän erinomaisilla kasvisruokakursseillamme. Ne ovat suurenmoiset! Ihminen jalostuu, puhdistuu, palaa luontoon, kaikki kulttuurin kuona karisee hänestä pois. Mikä vahinko, ettet ole täällä! Mikä vahinko miehellesi ja lapsillesi! Mutta muista: sitä viatonta piskuista et saa lihalla turmella! Sinun, Elsa, täytyy oppia kasvi-ruokalaiton jalo taito! Se on tulevaisuuden aate, maailman uudestisyntymisen aate! — Hyvästi, brysselkaali kuohuu !!! — Iina.

Me nauramme kaikin iloista, onnellista naurua.

»Tätä minä pidän miltei kaikkein parhaana», sanoo kamreeri, »sillä se niin elävästi loihtii esiin kiehuvat padat ja kattilat, purkit ja purnukat, lehdet, marjat, juuret, kuoret ja kukkaset. Se on suorastaan ruokahalua kohottavaa.»

Mutta kamreerittarella on taas uusi kirje kädessä.

Hyvät Jokipaltiolaiset! — Mikä yllätys! Emme olleet odottaneet teille enää edes pojanpalleroa, vielä vähemmin jotain näin harvinaista. Se on oleva teille kuin uusi elämän väre, siihen nyt kohdistuvat kaikki mitä olette elämältä parhainta odottaneet.

Sinulle, Veli kamreeri, jolla on hiukan taipumusta psykologiaan ja biologiaan, tällä

tapauksella on erikoinen merkitys: saat tilaisuuden tutkia onko nainen jo Jumalan jälkeltä semmoinen väkkärä, miksi hänet myöhemmin opimme tuntemaan, jolloin hänen henkinen olemuksensa häilyy valheen ja petoksen rajoilla, niin ettei itse Komppa voisi niitä toisistaan erottaa. Vai onko niin, että maailma turmelee Jumalan luoman. Joka tapauksessa tulee tämä tutkimus olemaan ylen mielenkiintoinen. Jotenka, samalla kun minä onnittelen teitä molempia tämän löytönne johdosta, toivotan myös menestystä tähän vertailevaan tutkimustyöhön. — Vilhelm.

Kamreeri nauraa aivan hytkyen: »Jo saimme, veli, korvausta rihmasista! Eikös se ollut jumalattoman hyvin sanottu se väkkärä-ajatus?»

»Hm», sanon minä katsahtaen häveliäästi kamreerittareen, sillä minunkin huuliani kutkuttaa vastustamaton ilon puuska.

»Ei pidä iloita ennen aikojaan», varottaa kamreeritar pahaenteinen hymy suupielissään. »Ehkä minä saan jatkaa?»

Miekkoset! — Onnittelen Teitä sydämeni syvimmästä.

Luin juuri Vilhelmin kirjeen. Tosiaankin! Psykologiaa — biologiaa — väkkärälogiaa — niinkuin emme me naiset tietäisi tutki-

mattakin minne ne miesten »logiat» ovat kallistuneet aina Aatamista alkaen. Siitä on monesti keskusteltu teidänkin kanssanne sekä vakavasti että leikillisesti, mutta sen pitemmälle ei ole päästy. Niin että minua suorastaan naurattaa, kun Vilhelm viitsii vielä vanhalla iällään ottaa tuollaisia lapsellisuuksia puheeksi. Minulla ei tietysti ole mitään vastaan, että Jokipaltion kamreeri tärvää lopun elämänsä mihin logiaan tahansa, sen sijaan että iloitsisi Luojan ja luonnon ihmeellisimmästä oikusta, mutta tahdon heti etukäteen sanoa ettei meidän naisten ole pakko uskoa riviäkään kaikesta siitä väkärälogiasta, millä miehet ovat tottuneet stipendejä ja tohtorinhattuja ansaitsemaan.

»Topakka rouva!» huudahdan minä miltei ihas-tuneena.

»Kerrassaan rakastettava — luulen etten sentään haluaisi olla hänen kanssaan naimisissa», sanoo kamreeri vähän kuivan lystikkäästi.

»Emmekä tiedä niin varmasti haluaisiko hänkään. — Muuten minusta näyttää niinkuin ei herroja huvittaisi keskustella tästä momentista sen enempää?»

»Ei tällä kertaa — ennenkuin tutkimme», nyökkäyttää kamreeri tiedemiehen arvokkuudella.

»Siis jatkamme — tämä tässä onkin harvinaisen onnittelu.»

Ystävät! — Vai niin? Olisihan minun pitänyt se melkein aavistaa. Toivotan parhainta onnea uuden lapsikultanne ilmestymisen johdosta tälle astraaliselle tasolle!

Ilmottakaapas minulle tarkemmin minä hetkenä syntyminen tapahtui. Minuutilleen, niin laadin pikku tyttönne horoskoopin. Mainittu päivä on hyvin kriitillinen. Kaikki riippuu siitä kummalla puolella erästä ajan viivaa hän on valinkaavaansa heitetty. Olen melkein varma, että nouseva merkki on Taurus, ja Venus johtava planeetta. Kuulemiin!

»Siis astroloogi!» sanon minä, »eikä mikään pikkuhaltijatar».

»Ja filosoofi!»

»Ja teosoofi!» lisää kamreeritar. »Tästä onnitelusta ja siihen liittyvästä lupauksesta minä olen oikein innostunut. Ajatelkaas, kun Annie Besantissa kuuluu itse Giordano Bruno jälleensyntyneen! Kuka tietää mitä tuossa edessämme — —»

»Hyvä, hyvä!» keskeyttää kamreeri. »Kun ei vaan mikään Xantippa tai Fulvia, muuten minäkin kyllä olen asiaan mieltynyt. — Käännäppäs lehteä, kultaseni!»

Kamreeritar kierittelee hienonpunertavaa paperiarkkia kädessään.

R. Y.! — Kuinka minä iloitsen tyttäres-tänne! Eläköön hän terveenä ja onnellisena

ja olkoon otollinen sille kasvatukselle, joka siis nyt alkaa. Tästä päivästä lähtien minä alan odottaa sitä aikaa, jolloin on nähtävissä sinun ihannenaisesi, rakas Elsa! Niinkuin sen olet luvannut. Onnistukoon työsi! — Alma.

Minä ja kamreeri katsahdimme toisiamme silmiin.

»Noista ihanteista ja lupauksista ei minulla tietysti ole tähän saakka ollut aavistustakaan», huoahtaa kamreeri hiukan happamanhumoristisesti.

Mutta kamreerittaren kasvoilla ei näy pienintä värettä — hän on suletun ja arvokkaan näköinen kuin Ilmestyskirjan seitsemän sinettiä — niinkuin ainakin se, joka on päättänyt kasvattaa uuden paremman ihmissuvun. Ja hänen kädessään näkyy jo taas uusi onnittelu.

Onnelliset ystävät! — Näin juuri lehdestä tuon iloisen uutisen. Onnea nyt vaan, terveyttä ja pitkää ikää! — Kaapro.

J. K. En malta olla sinulle, Kaarlo veli, samalla huomauttamatta että vakuutus-tekniikka on taas astunut huimaavan askeleen eteenpäin. Nimenomaan lapsenvakuutuksen alalla. Ja nimenomaan meidän »Pohjantähdessämme». Se on suurenmoista! Hämästyit kun kuulet. Näkemiin!

»Tekniikka on todella huimaavasti kehittynyt!» nauran minä. »En muista ennen nähneeni noin asiaankäyppiä onnitteluja.»

»Ja hän on mies, joka vie asiansa perille», huokaa kamreeri. »Ennenkuin viikko on umpeen kulunut hän on täällä ja pienen Annamarian henki ja tulevaisuus turvattu.»

»Niinkuin ollakin tulee», sanoo kamreeritar, vilauttaen taas jo uutta kirjettä.

!! — Sulimmat onnitteluni! Tulkoon tyttärestänne ennen kaikkea vapaa ja itsenäinen nainen, jonka työ ei murene miesten laskuun, vaan joka on piirtävä nimensä kunniakirjaimin miehen nimen rinnalle isänmaamme aikakirjoihin! Ole tervetullut, pienoinen, voitokkaaksi jäseneksi naisten taisteleviin riveihin!

»Sotamies, niinkuin näet!» hymähtää kamreeri. »Ei mitään munanruskuaisia eikä brysselkaaleja, vaan kivääri olalle ja eteenpäin mars!»

»Siivolla Kaarloseni!» varottaa kamreeritar leikkisästi. »Esitaistelijain täytyy aina sanoa aate voimakkaasti julki.»

»Tietysti. Mutta muuten luulen ystävämme jo väsyvän ja näistäkin näytteistä oivaltavan, että meidän tyttärestämme tulee jotain aivan erityistä.»

»Totta», sanoo kamreeritar, »meistä vanhemmista tuntuu kaikki kauniilta ja hyvältä. Mutta tämän yhden vielä haluaisin lukea, se on mielestäni niin kovin hyvä.»

Toivorikkaat vanhemmat! — Tulkoon tytöstänne onnellinen ihminen, ei mitään muuta!

»Se oli todella hyvä», sanon minä. »Kokonainen elämänviisaus yhdessä lyhyessä lauseessa.»

»Ja sitten täällä on vielä yksi niin kovasti kaunis. Olen varma, ettei se ole sinuakaan väsyttävä?»

Rakkaani! — Hyvin paljon kiitoksia Teidän kortistanne. Olen minäkin sanomattoman iloinen pienen Annamarian tulosta. Hän on varmaan tuonut Teille täydellisen onnen, syvimmän ja puhtaimman elämänilon.

Tahtoisin lähettää sille pienelle tuntemattomalle paljon, hyvin paljon lumivalkeisia kieloja. Mutta nyt on pakkasta ja lunta — minun kukkani kuolisivat matkalla. Toivotan hänelle tällä kertaa vain valkoista kukkaspolkua, ja Teille vanhemmille häiritsemättömintä onnea.

Suudelkaa pikku tyttöänne minun puolestani otsalle ja sanokaa: tulkoon sinusta hyvä, hieno ja kaunis!

»Siinäpä!» huudahdan minä ihastuneena.

»Se ei ollutkaan mikään suomalainen haltijatar», sanoo kamreeritar, »vaan unkarilainen — hyvä ystäväär ulkomaanmatkamme ajoilta.»

»Todellakin!» sanon minä. »Mikä erotus etelän ja pohjolan välillä! Kaikki siellä niin välitöntä ja vaivatonta, koko naiskysymys ratkaistu kolmella sanalla niin, että itse isä Ibsen voisi kadehtia. Jos minulle annettaisiin lupa yhtyä johonkin edelläolevaan, niin tähän haltijattareen minä pyytäisin liittyä ja toivottaa minäkin puolestani: tulkoon hänestä hyvä, hieno ja kaunis!»

»Kiitoksia!» sanoo kamreeritar miltei liikuttettuna. »Nyt, ystävät, nouskaamme kahvipöytään!»

LANKEEMUS

Pääsiäinen oli saapunut leutona ja pehmeänä, niinkuin se tavallisesti saapuu. Tuntuisikin omittuiselta, ellei pääsiäisviikko olisi lauha, ellei kiristorstai ja pitkäperjantai olisi pilvisiä, miltei itkunraskaita, ja ellei taas pääsiäispäivinä sää keventyisi ja aurinko pilkahtaisi esiin. Se kuuluu tunnelmaan, ja luonto näyttää miltei poikkeuksetta tämän tunnelman toteuttavan.

*

*

*

Pienen maaseutukaupungin lyseon kuudennen luokan oppilaista tämänvuotinen pääsiäisloma tuntui muita merkillisemmältä. He nimittäin olivat aikoneet tänä loma-aikana tehdä semmoista, jota eivät olleet koskaan ennen tehneet: pitää pienet luokkaviftit!

Nykyinen kuudes luokka oli aina tähän saakka säilynyt semmoisilta kemuilta. Se riippui osaksi siitä, että joukossa oli useita niinsanottuja »hie-noja poikia», s. o. hyvien säätyläisperheitten lapsia, jotka olivat ikäänkuin salaisena jarruna. Toi-

sekseen luokka oli läpeensäkin siisti, paria kolmea vanhempaa poikaa lukuunottamatta, jotka ottivat yksityisesti osaa ylempiluokkaisten salaisiin kamarikekkereihin.

Mutta nyt oli useista kuudennen luokan pojista tuntunut niinkuin luokka olisi tänä talvena kypsytynyt sellaiseen yhteiseen miehuuden mittelyyn. Olipa vielä muuan aivan erityinenkin aihe. Nykyinen kuudes luokka oli niinsanottu »huono luokka». Tämänkertaisia kuudesluokkalaisia tuo kunnan nimi tosin suuresti harmitti, sillä itsemielestään he olivat miltei koko koulun lahjakkain luokka. Varsinkin heitä ärsytti että pari poikaa oli joulunumeroissa saanut »aiheettomasti» nelosia ja viitosia, ja niin olivat luokan paraimmat matematiikkapäät ja fysiikantaitajat pitäneet näitä heikkoja kireällä, valaisseet sumeata järkeä ja vielä välitunneilla nyrkkiä puiden heitä viimeistelleet. Ja kun nyt tämän kaiken tuloksena noille onnettomille tipahti kuutosia ja seitosia, niin oli jokaisesta aivan selvää: nyt pidetään pääsiäisviftit!

Kaikki tosin eivät joutuneet mukaan, sillä jotkut maalaiset lähtivät heti luokalta päästyä suoraapäätä kotiinsa. Mutta niitä ei ollut monta.

Viftit olivat siis päätetty asia ja ne otti järjestääkseen luokan suurin poika Antti Kasuri. Hän oli kaupunkilainen ja muutenkin tämantapaisissa asioissa hyvin perehtynyt. Hän tunsu juomat ja

hinnat, teki listat ja laskut, ja lopulta otti koko kemut melkein kuin urakalle. Kaksi markkaa mieheen, ei enempää — sillä rahalla pitää vuotaman olutta ja viiniä, punssia ja konjakkia, jopa pisara munkkiakin, siihen lisäksi kahvit, vehnäset ja paperossit.

Ja hän, Antti Kasuri, joka kaikki tiesi ja tunsii, hän järjesti kemut muutenkin »ajanmukaiselle» kannalle. Ei mitään varpasillaan hiipimistä jonkun toverin kamarissa, josta kuitenkin voisi seurata isäntäväen nuhteet ja pahimmassa tapauksessa kantelu rehtorille, vaan täysin purjein Honkasenmäen laitakaupungille, erään työmiesperheen väljään kamariin. Kaikki oli selvänä, joka mies vain paikallaan kello kahdeksalta, jolloin hämärä kattaa kaupungin ja maan.

* *
*

Joka mies oli määräaikana paikallaan. Ja mieliala oli heti alusta pitäen erinomainen. Antti Kasurin työmiesperhe oli siisti ja lyseolaisille luovutettu kamari melkein kuin pieni sali. Niin läksi juttu vierimään, silmät loistivat, sutkaukset sujuivat.

Yhtä rintaa alkoivat juomingit. Kaiken päänä ja pontena oli tietysti Antti Kasuri, joka tänä loisto-iltanaan liehui punottavana ja hyväntuulisena kuin mestari oppipoikiensa keskellä.

Hän määräsi istumapaikat, hän taputti ujoimpia rohkaisevasti olalle, hän järjesti pullot pöydälle miellyttäviin ryhmiin värien ja nimikilpien mukaan, hän avasi tulpat ja alotti laseihinlaskemisen. Ja hän se istui hallitsevana pöydän yläpäässä, johon talon kunniaistuin, keinutuoli, oli nostettu.

Ryyppiminen alotettiin punssilla, sillä se oli tottumattomalle suulle alkajaisiksi mieluisinta — selitti Antti Kasuri, joka kaikki tiesi ja tunsu. Mutta yhtä rintaa otettiin jo viinikin esiin, ja melkein samaan aikaan alkoivat »ukkomiehet» tehdä totia. Totinteko oli muidenkin mielestä Antti Kasurin kaikkein onnistuneimpia keksintöjä tänä keksintörikkaana iltana. Se antoi ikäänkuin ryhtiä ja ylhäisyyttä koko hommalle, sitäpaitsi se oli mieluista puuhaa sokerinsekotuksesta aina siihen hetkeen, jolloin monen maistamisen jälkeen voitiin vihdoin sanoa: ei pisaraakaan enemmän eikä vähemmän!

Mieliala yhä kohosi, tai oikeastaan oli nyt paraimmillaan. Alkoholi oli noussut nopeasti tottumattomiin päihin: useimmilla oli äärettömän paljon ja äärettömän tärkeätä puhumista. Tosin »hie-noja poikia» ja eräitä muitakin ujoimpia oli aluksi kiusannut se seikka, että Antti Kasuri oli kutsunut juhlapaikan isäntämiehenkin mukaan ryyppimään, jopa hänen vaimonsakin, mikäli tämä totivesi- ja kahvipuuhiiltaan keittiöstä jouti. Tästä Antille huomautettiin.

»Pyh!» sanoi tämä. »Kuinka voisimme jättää heidät kuivinsuin. Sitäpaitsi siitä tulee, kun ennättää, vielä illan kaikkein hupaisin numero, sillä vaimoihminen ja kukko ovat maailman hauskimmat humalaiset!» Kaikki purskahtivat nauramaan, eikä siitä sitten sen enempää välitetty, kun tutustuttiin ja mielet alkoivat rohkaistua.

Ylen hauskaa tämä joka tapauksessa oli. Lasien kilinä, puheen sorina ja paperossin savu täytti huoneen. He olivat kerrankin »miehiä», eikä mitään poikanulikoita. Ja millaisia löytöjä tehtiinkään pitkin iltaa! Esimerkiksi Jaakko Tuurista, joka arkipäiväisessä asussaan oli juro ja sanaton kuin portinpylväs, oli äkkiä tullut koko joukon sanarikkain mies. Petäjäisen Heikki taas oli käynyt pehmeäksi ja hentomieliseksi kuin nainen, muutamien ääneen oli ilmestynyt terästä ja kulmain väliin ryppyjä, joku pyrki alati taputtelemaan toisia olkapäälle, muutamat sinkauttivat kieroja sukkeluuksia, aivankuin olisivat halunneet riitaa haastaa.

Nyt olivat jo oluet esillä ja elämä sen mukaista. Useat olivat aivan täydessä humalassa. Alarik Heikkilä, luokan paras »latinalainen», seisoi tuollilla ja lausui Horatiuksen oodeja, Kivimäen Franssi lauloi kupletteja, toisinaan lauloivat kaikki. Pojat, jotka tavallisesti eivät vaihtaneet sanaakaan keskenään, seisoiivat nyt kaulakkain ja vakuuttivat sammaltavin äänin ikuista ystävyyttä.

Niin kului tunti tunnin perään, tupakan savu sakeni, elämä kävi yhä remüisemmäksi. Mutta

pulloja vielä riitti, ja niin he istuivat yhä edelleen, kellon harppaillessa jo aamuyötä. Ja istuivat yhä, tajuamatta vihdoin itsekään miksi.

Lopulta useat tuskin tiesivät missä olivat — kaikkein vähimmän kuinka kotiinsa läksivät —

* * *

*

Eelis Soivio oli juuri herännyt unestaan — tai oikeammin oli vasta heräämisillään. Hän tunsi yhä keinuvansa jossain kaukana, jossain luomiskertomuksen aamusumujen päällä, ja odottavansa päivän valkenemista tai muuta selvyyttä olemuksensa hämäärään kaaokseen.

Vihdoin päivä sarastikin. Ensin kaukaisena ja hämäränä, sitten yhä kirikkaampana ja läheisempänä, kunnes hänelle yhtäkkiä selveni, ettei hän ollutkaan mikään vierivä sumupallo, vaan Eelis Soivio, Nurmiraanan kirkkoherran poika ja lyseon kuudennen luokan oppilas, ja että hän makasi kaikessa rauhassa omassa kamarissaan.

Mutta mistä tämä raukeus ja raskaus, joka lepäsi lyijynä jäsenissä ja kahlitsi pään tyynyyn? Sormet olivat niin hervottomat, että hän sai vaivoin tuoilta kellon käteensä.

Se oli seisahtunut ja osotti neljännestä vailla viisi. Hän kiersi nuppia — se oli vetämättä.

Silloin hänelle selvisi yhtenä apeana sykäyksenä, että hänelle oli täytynyt tapahtua jotain outoa

ja pahaa, sillä kello ei ollut jäänyt kertaakaan vetämättä aina siitä pitäin kuin hän kaksitoista vuotta täyttäessään sen isältään sai. Nyt oli jäänyt.

Ja niin hänelle vähitellen muistui mieleen kaikki tämän yhteydessä oleva: yölliset juomingit menoineen. Ei kuitenkaan kaikki, sillä viimeinen minkä hän varmasti muisti, oli se että he olivat istuneet pöydän ympärillä yhä paksunevassa tupakan-savussa. Mitä sen jälkeen oli tapahtunut ja miten hän oli kotiin tullut — siitä hänellä ei ollut kaukaisinta aavistusta.

Inhottavat kemut! ajatteli hän. Ja alkoi taas muistella yksityiskohdittain kaikkea mitä oli tapahtunut.

Silloin hän yhtäkkiä tuntee tukehuttavan jysähdyksen koko olemuksessaan ja ponnahtaa istualleen, kylmän hien pusertuessa ohimoille. Ajatus kiertää vielä kerran hätäisesti erään muistelmaan ympäri, ja hän hypähtää lattialle niinkuin käärme olisi häntä poveen pistänyt.

Mitä kauheata onkaan tapahtunut! Onko se totta? Onko se mahdollista?

Hän vaipuu vavisten vanhaan nojatuoliin ja koettaa yhä uudelleen mieltiä? Jospa se olikin vain harhakuva, paha humala-uni, joka on häntä yöllä ahdistanut? Mutta ei, jotain kauheata on tapahtunut tai ollut tapahtumaisillaan, jotain liikaista, limaista, ennenkuulumattoman saastaista, joka on hänet, papin pojan ja äitinsä armaan lapsen, tahrinut iankaikkisesti!

Hän on niin voimaton, että pysyy tuskin seisoal-
laan ryhtyessään peseytymään. Ja mitä hän oi-
keastaan pesee? Käsivarsia, jotka riippuvat velt-
toina ja elottomina, niinkuin ne eivät olisikaan
hänen; kasvoja, jotka ovat paksut ja puisevan
tunnottomat.

Kun hän sitten katsahtaa peiliin, niin hän jäh-
mettyy liikkumattomaksi: nuo kasvot tuolla eivät
ole hänen, vaan jonkun harmaan, kalpean, puna-
silmäisen, saastaisen . . .

Sen kamalan on siis täytynyt tapahtua!

Hän istuu pitkän ajan aivan tylsänä, ymmär-
tämättä mitään. Kaikki on mennyttä! Mutta
sitten, kun hän taas ajattelee yksityisseikkoja,
hänenä alkaa tuntua niinkuin se ei kuiten-
kaan olisi aivan varmaa, vaan vielä pilkottaisi
joku toivon mahdollisuus. Ja hänet tempaa
kuumeinen kiire saada tuosta elämän ja kuo-
leman kysymyksestä mitä pikimmin täysi var-
muus.

Hän päättää lähteä parhaimman ystävänsä
Arvo Kilpeläisen luo, sillä tämän hän muistaa
olleen aivan viimeiseen saakka kemuissa.

*

*

*

Hänen ei tarvitse mitään kysyä, hän näkee heti
oven avattuaan kuinka asiat ovat, ja pysähtyy
sanattomana. Arvo Kilpeläisen luo on saapunut

jo aikaisemmin kaksi toveria — he istuvat kaikin pöydän lähistössä, jokaisen kasvoilla sama jää-tävä toivottomuus ja alakuloisuus.

Vihdoin Arvo Kilpeläinen nousee ja käy vastaan. Hän ei sano sanaakaan, ainoastaan ojentaa kätensä ja puristaa sitä niinkuin puristetaan silloin, kun sanat tuntuvat liian karkeilta. Se tekee Eelis Soivioon niin surunvaltavan vaikutuksen, että hän hyrskähtää suoraa päätä itkuun ja vaipuu lähellä olevan vuoteen reunalle istumaan. Arvo Kilpeläisenkin silmänurkissa kimaltaa, toiset tuiottavat lattiaan mykkinä kuin kallio.

Niin istuvat he pitkän hetken. Tuntuu niinkuin aika olisi seisahtunut kulussaan ja heidän onnettomuutensa haikeus täyttäisi koko maan piirin.

Vihdoin he alkavat puhua — hiljaa miltei kuiskaten. Onnettomuus on todella tapahtunut, ainakin hyvin usealle! Ja kaiken syynä on Antti Kasuri. Nyt heille selviää kuinka katalasti hän kaiken valmisti ja johti. Kuinka hän ensin juotti miehen niin tajuttomaksi, ettei kyennyt paikaltaan liikahtamaan — sitten vaimon nauravan puolihumalaiseksi — sitten kuiskasi jotain tämän tai tuon toverinsa korvaan — ja siinä kuiskauksessa meni puhuteltuun perkele, ja hän hiipi hetken päästä salaisesti ulos. Ja se oli puolihumalainen toisenmiehen vaimo, johon heidän nuori sielunsa ja ruumiinsa tahrittiin!!!

Tällävälän saapui toveri toisensa perään. Näytti niinkuin itsekukin etsisi toistensa tukea ja turvaa tänä yhteisen hädän ja onnettomuuden hetkenä.

Asiaa alettiin käsitellä yhä yksityiskohtaisemmin. Saatiin selville että lähes puolet kaikista osaaottaneista oli joutunut tuon onnettomuuden uhreiksi. Mutta myöhemmin saapuneitten joukossa oli muutamia tulisieluisia poikia, jotka eivät tyytyneet pelkästään valittamaan ja murehtimaan. He ehdottivat että kaksi heistä lähetettäisiin heti Kasuria hakemaan. Heidän tulisi ensinnä lyödä häntä korvalle, sitten tuoda koko joukon eteen konnuuksistaan tilille.

Valitut menivät, mutta palasivat tyhjin toimin takaisin. Antti Kasuri oli jo aikaiseen aamulla lähtenyt sukulaisiinsa maalle pääsiäistä viettämään — niin ilmoitettiin hänen kotonaan.

Kaikki ymmärsivät että hän oli lähtenyt tilintekoa pakoon, ja heitä harmitti sanomattomasti ettei heidän tuskalleen suotu edes tätä lievitystä. Niin vaipuivat he taas harmaaseen alakuloisuuteen, tuntien olevansa kuin parvi emottomia linnunpoikasia yksin maailmassa, ensimmäinen suuri suru sydämessä eikä lohduitusta missään. Ja niin läksivät he hiljalleen kuin varjot kotiinsa, luvattuaan ensin juhlallisesti ettei tästä kunnjallekäyvästä onnettomuudesta päästettäisi edes aavistusta muiden tietoon.

Seuraava päivä oli pitkäperjantai. Ilma oli itkuinen, metsät tumman sumun verhossa ja taivas niin alhaalla, että olisi luullut voivan sitä käsin koskettaa.

Se oli kauhea päivä nuorille onnettomuustovereille. Kaikki oli niin toivotonta ja synkkää, ettei olisi tuntunut ihmeeltä, vaikka taivas olisi minä hetkenä tahansa syöksynyt alas ja haudannut heidät kaikki alleen. Päinvastoin se olisi ollut miltei lohdullista.

Iltapäivällä he kokoontuivat taas Arvo Kilpeläisen luokse. Kellään tosin ei ollut mitään uutta tai lohdullista, mutta jo yhdessäolo semmoisenaan oli omansa virkistämään yksinäisyydessä kituneita mieliä. Tuntui helpommalta kun tiesi että kuorma oli yhteinen ja että kukin kohdastaan koetti pitää sitä koholla. Sitäpaitsi soi eräiden äänessä joku miehekkään sävyn alku.

Mutta oli sen sijaan toisia, joihin tapaus oli piirtänyt yhä syvempiä jälkiä. Varsinkin Eelis Soiviota tuli jokaisen erityisesti sääli. Hän oli vaalea, hento, hienoluontoinen poika, ja niin hyvä jokaista kohtaan, että tuntui kuin tuon tapauksen olisi täytynyt olla hänelle kaksin verroin kamala. Jo se seikka, että hän oli papin poika, teki asian muita arkaluontoisemmaksi. Samaa puhui kaikki muu, mitä he hänestä tiesivät. Hän oli onnellisesta sivistyneestä kodista, varsinkin äitinsä oli erikseen hieno ja rakasti poikaansa helästi. Sitä todistivat kaikki Eeloksen varustukset:

hänen hienot paitansa, hänen nenäliinansa ja pyyhkeensä siroine nimikirjaimineen, kaikki ne vohvelit, piirakat ja sulotuoksuiset leivokset, jotka hän silloin tällöin sai kotoaan. He olivat kerran nähneetkin tuon äidin sekä samalla kuinka hellä hänen ja pojan suhde oli. Kuinka Eelis juoksi hänelle syliksi ja suuteli moneen kertaan — kuinka kirkkoherratar oli niin iloinen, nuorehko ja kaunis, että näytti kuin hän olisi ollut vain Eeliksen vanhempi sisar. Tuo kaikki ja Eeliksen aina puhdas, hienonylhäinen olemus vaikutti, että he olivat totuneet pitämään häntä sinä nuorukaisen mittana ja esikuvana, johon heidän kaikkein sopi katsoa.

Nyt hänkin oli samassa kadotuksessa. He ymmärsivät kuinka vaikea hänen täytyikään olla kirjottaa pääsiäiskirjettä kotiinsa, koska se oli heille itselleenkin melkein kuin kuolemanpolun astumista. Ja niin koettivat he osottaa hänelle erityistä ystävällisyyttä ja osanottoa niin hyvin kuin taisivat.

Yksi hyvä ajatus heillä kuitenkin syntyi ennenkuin erosivat: huomenna lähdetään yhteiselle kävelyretkelle. Sillä hulluus ja turmio heidät perii, jos he yhä istuvat yhdessä kohti.

* * *

Kävelymatka oli tosiaankin onnellinen ajatus. Se ikäänkuin leikkasi heidät eroon tuosta synnin pesästä ja vei raittiimpiin ilmapiireihin, ketojen

vilpoiseen tuuleen ja metsien havuntuoksuun. He söivät, joivat ja laskivat mäkeä, ja mikä pääasia: eivät koskettaneet sanallakaan siihen, mikä mielen pohjalla lepäsi.

Niin kului miltei koko lauantaipäivä. He olivat palatessaan iloisia kuin lapset. Ilmakin oli yhä keventynyt, joten aamuksi saattoi odottaa suksikieliä. Ja niin päättivät he lähteä miehissä hiihtämään siksi aikaiseen, että näkisivät samalla pääsiäisauringon nousun, jos sää olisi niin kirkas.

Illalla pistäysi Arvo Kilpeläinen vielä Eelis Soiviota katsomassa. Mutta hän tapasi Eeliksien itkettynein silmin. Hän oli juuri saanut äidiltään pääsiäiskirjeen, — selvää oli että se oli häneen syvästi koskenut.

Arvo ymmärsi että hänen oli parasta jättää Eelis yksikseen. Sitä hän kuitenkin varmuuden vuoksi kysyi, tuleeko tämä aamuiselle hiihtoretelle. Eelis lupasi tulla.

* * *

*

Kun Arvo Kilpeläinen aamulla varhain lähti asunnostaan sukset ja sauvat kainalossa, sattui hänelle, juuri portista ulos astuessaan, sellainen omituinen mielijohde, että hänen piti palata takaisin puukkoaan hakemaan. Hän oli joskus ennen saanut katua sitä, ettei ollut veistä mukana; nyt hän tunsu itsensä suorastaan levottomaksi että oli

ollut vähällä unohtaa puukkonsa. Niin palasi hän takaisin, ripusti puukon vyölleen ja tunsi, että nyt oli kaikki niinkuin olla piti.

He odottelivat toisiaan kaupungin tullin ulkopuolella. Mutta aika kului, ja muutamia oli yhä poissa. »Tulkoot jälestä, kun kerran tietävät mihin mennään!» sanottiin ja lähdettiin liukumaan valkoisen lumikentän poikki metsäistä vaaraa kohti.

He ennättivät paraiksi auringon nousuun. Se oli suurenmoinen näky, kun aurinko kohotti majesteettillisena hopeaisen kylkensä. Sitten hiihdettiin eteenpäin auringon kultaamia vaaranrinteitä ja lopulta lähdettiin taloon aamukahville.

*

*

*

Arvo Kilpeläinen palasi hiihtoretkeltä jotenkuten alakuloisena. Kaikki muut olivat olleet mukana, mutta Eelis Soivio oli poissa. Arvo oli ollut senvuoksi miltei koko ajan hiukan levoton ja päätti nyt mennä suoraapäätä ystävätään tapaamaan.

Mutta juuri lyseotalon ohi hiihtäessään hän tunsi taas omituisen mielihohteen, äkillisen ja tinki-mättömän varman: menen ensin soittamaan pari pääsiäisvirttä! Hänellä oli tapana muulloinkin pyhäisin käydä soittamassa juhlasalin harmooniolla, ja niin käänsi hän suksensa pihaan ja läksi vahtimestarilta avainta hakemaan.

»Avain on jo ovesa», ilmotti vahtimestari. »Soivio kävi hakemassa ja soittaa siellä parillaan.»

Arvo Kilpeläinen tuli sanomattoman iloiseksi että Eelis oli täällä — hän riensi miltei juoksujalkaa sisään. »Ei ainakaan nyt par'aikaa soita», ajatteli hän käytävätä kulkiessaan, »koskei kuulu harmoonion ääntä». Sitten hän avasi salin oven.

Mutta hän naulautui aivan jähmettyneenä paikkaansa: vastapäätä häntä, salin uunin peltirihmoissa — riippui Eelis Soivio hirttäytyneenä!

Kaikki pimeni Arvon silmissä. Mutta vain silmänräpäykseksi. Seuraavana hän jo huomasi, että Eeloksen ruumis keinui ja että jalat vielä hiljalleen potkivat. Seuraavana hän tunsi niin selvästi ja kirkkaasti, ettei hän ollut ikänä mitään sellaista tuntenut, miksi hän seisoj juuri tänä hetkenä tällä paikalla puukko vyöllä. Muutamia kiireisiä askeleita — harppaus tuolille — vasen käsi kiertyy Eeloksen ruumiin ympärille, oikea katkaiese pellinrihmat — sitten putoavat molemmat Eeloksen hervottoman ruumiin painamana miltei kolahtaen lattiaan.

/ * *
*
*

Se oli kamalaa!

Eelis Soivio kuitenkin toipui vähitellen ja Arvo Kilpeläinen sai kaikki hoidetuksi niin, ettei tapauksesta päässyt vihjaustakaan vahtimestarinväen

tietoon. Toverille sen sijaan läksi kiireinen ilmoitus.

Tunnin päästä kokoontui luokka konventtikoukukseen. Jokainen oli paikallaan, lukuunottamatta sitä, joka jäi sairaan Eelis Soivion toveriksi — tämän ensin valallisesti luvattua ettei enää yritä tehdä itselleen mitään pahaa.

Kaikki olivat syvästi järkytettyjä. Puheenjohtaja nousi paikalleen.

Hän ei puhunut monta sanaa, hän ainoastaan viittasi siihen mitä oli tapahtunut. Sitten hän äänellä, joka kuului aivan kuin olisi kivijärkäleitä vyörytetty, ehdotti että Antti Kasuri erotettaisiin konventin jäsenyydestä ja luokan toveruudesta ikuisiksi ajoiksi.

»Ikuisesti!» kuului kaikista suista yhtäikaa melkein kuin haavottuneen pedon kiljahdus.

Eräs kuitenkin ei tyytynyt tähän, vaan vaati että asia olisi ilmoitettava rehtorille ja syyllinen erotettava koko oppilaitoksesta. Mutta jokainen ymmärsi, että silloin olisi samalla paljastettava koko heidän suuri salaisuutensa, joten oli vain tyytyminen jo tehtyyn päätökseen.

Silloin Seelim Hirvelä, joka oli Antti Kasurin ystäviä, avasi suunsa ja sanoi, että hän kyllä ymmärtää että tapaus kokonaisuudessaan tuntui oudolta sellaisista, jotka eivät ole tämänlaatuisia asioita kuulleet ja että varsinkin Eelis Soivion tapaus oli ikävä, mutta että muuten hänen täytyy

rehellisesti sanoa että tästä on pidetty liian suurta ääntä. Kerran se kuitenkin tulisi tämä juttu esille, ainakin kun Helsinkiin joudutaan — pari vuotta aikaisemmin tai myöhemmin, sehän on saman tekevä.

Hän tuskin ennätti lopettaa lausettaan, kun Arvo Kilpeläinen jo seiso i hänen edessään huohottavana ja silmät kipinöiden. »Sika!» huusi hän ja löi Seelimiä korvalle niin ankarasti, että oli itse kaatua.

Siitä syntyi hirmuinen hälinä, kaikki nousivat paikoiltaan.

»Seelim Hirvelä on erotettu konventista ainai-seksi!» kuului puheenjohtajan ääni taannoistakin ankarampana. »Astu ulos!»

»Ulos, ulos!» kajahti ympäriltä kuin ukkosen jyrähdys, ja Seelim Hirvelä astui, kalpeana, sanaa sanomatta.

Kaikki hengähtivät helpotuksesta: että puhdistustyö vihdoinkin oli käymässä. Silloin kuului taas puheenjohtajan ääni.

»Ja nyt, toverit!» sanoi hän. »Kun velvollisuu-temme on täytetty ja kun se, mikä tapahtunut on, ei ole tapahtunut meidän vapaasta tahdostamme, niin meidän täytyy karistaa se sieluistamme niin-kuin saastainen vaate, jonka paha käsi on heittä-nyt meidän päällemme. Ja sitten nousta karaistu-neina ja miehuullisina koettelemusten tuhkasta kuin Feniks-lintu uuteen elämään!»

»Hyvä, hyvä!» kuului joka taholta, ja he kokoon-
tuivat keventynein mielin hänen ympärilleen, että
hän vihdoinkin oli löytänyt oikeat sanat: karaistu-
neina ja miehuullisina kuin Feniks-lintu uuteen
elämään!

KUOLEMANSYNTI

Minä olen nähnyt kuolemansynnin ja sen seuraukset. Olen nähnyt sen tunkeutuvan kuin myrkyin sinne, missä ennen elämä iloitsi. Ja minä olen sen yhteydessä nähnyt oman kuolemani, sydäni viimeisen lyönnin ja ympärillä seisovien ihmisten hämmästyksen.

* *
*

Näin alkoi minun näkyni.

Minä olen maamiehen poika ja minun esi-isäni ovat olleet maamiehiä niin monessa sukupolvessa kuin heistä mitään tiedetään.

Eipä siis ihme että minä, jonka kohtalo heitti suvustani muille askareille, tunsin olevani jotakin vailla, kunnes minun pienet poikani eräänä päivänä sanoivat mikä se vajavuus oli.

»Isä!» sanoivat he, kun me kerran ahersimme vuokra-asuntomme pienellä kasvisaralla. »Kun olisi o m a a maata, isä!»

Tepä sen sanoitte! ilostuin minä ja vastasin: »Odottakaa, ehkä me vielä saamme!»

Pari vuotta myöhemmin me vihdoin saimmekin oman maatilkun.

»Nyt vasta meille elämä alkaa!» ajattelin minä. »Minun jalkani ovat maan lujassa kamarassa, minun aivoni tapailevat henkielämän kukkuloita ja minun sydämeni niitä molempia yhdistää ja tasottaa. Eivätkä minun poikanikaan pilaudu terveestä ihmissuvusta, vaan saavat kaikki ne vaistot ja tunnot, jotka tekevät mahdolliseksi tulla toimeen vaikka asumattomassa korvessa.»

Näin minä ajattelin ja iloitsin — vaoista joita olin kyntävä, ojista joita olin kaivava, laihoista joita olin maan povesta kutsuva, ja siitä henkisen työn runsaudesta, joka tämän ohella oli syntyvä kuin itsestään.

* *
*

Mutta minä iloitsin ennen aikojani.

Se maakappale, jonka ostin, oli aikoinaan ollut mallikelpoisessa kunnossa. Mutta sen jälkeen se vierähti eräiksi vuosiksi miehelle, joka ainoastaan kylvi ja korjasi satoja toisen raadokselta.

Sen kaiken minä tiesin ja senkin, että maa oli hänen aikanansa jossain määrin huonontunut. Mutta että maa olisi niin herkkätuntoinen, siitä ei minulla ollut aavistustakaan.

Sen sain kuitenkin pian kokea. Jo ensi päivänä huomasin jonkun laiminlyönnin ja sen vaikutukset, seuraavana toisen, ja niin päivä päivältä yhä uusia, kunnes seisoin hämmästyneenä nii-

den keskellä, ihmetellen miten kauas ja syvälle niiden seuraukset ulottuivat.

»Oletpa sinä tehnyt aika kolttoiset!» ajattelin minä edeltäjästäni. »Missä sinä olet jättänyt tunnin työn tekemättä, siinä minä nyt saan ponnistella kaksitoista tuntia.»

Enin minua säälisti itse maa. En voinut olla näkemättä kuinka äärettömästi sen oli täytynyt kärsiä huomattessaan voimiensa vuosi vuodelta ehtyvän, tätä paikkaa kuivuuden, tuota toista märkyyden alkavan ahdistaa, rikkaruohojen hyökätessä voitonriemuisina sen kimppuun. Minulle selvisi ettei maa ollut vain maata, vaan elävä, tunteva, kärsivä olento, jolla oli yhtä herkät hermot ja vaistot kuin meillä ihmisillä.

Näin meni minulta ensi kesä. Aluksi minä ahersin vaimoni ja poikieni kanssa, sitten minun jo täytyi turvautua palkkaväen apuun. Joskus koetin tarttua kynääänkin, mutta maa ympärilläni huusi ja valitti, eikä sen ääni laannut soimasta minun korvissani unissanikaan. »Olkoot kaikki kirjat ja kannet!» päätin minä. »Maa on nyt minun teokseni, niinkuin tuhansien muidenkin.»

Ja kun minä myöhäisenä marraskuun päivänä lopetin sen kesän askareet, niin en voinut olla ajattelema edeltäjästäni: »Sinä olet tehnyt niin paljon pahaa, että jos sinulle mitattaisiin oikeuden mukaan, sinun paikkasi olisi linnassa eikä vapaiden ihmisten parissa!»

Seuraavana kesänä minä iskin kahta innokkaammin palstani kamaraan.

Ja intoa todella tarvittiin, sillä nyt vasta sain oppia perinpohjin tuntemaan kuinka näännytävää, miltei epätoivoista taistelu rikkaruohojen valtaa vastaan on.

Minun palstalleni olivat rynnänneet kaikki seudun rikkaruohot. Etumaisena hyökkäsi juolaheinä. Se oli pesiytynyt joka loukkoon ja tunkenut metrinmittaisia valkoisia varpaitaan niin maan täyteen, että minä tunnustin nöyrästi: sinä tällä palstalla isäntä olet enkä minä. Toisena rehenteli satasiemeninen saviruoho; kolmantena leskenlehti, joka püileksi kuin salakavala noita-akka peltoni kosteimmassa kolkassa; neljäntenä virmaruoho, joka heitti kuin kuoleman kalamies läpitunkemattoman verkkonsa minun hennoille orailleni. Muita pienempiä vilisi viljanaan.

Minä julistin niitä vastaan taistelun henkeen ja vereen saakka. Kaikki kirjalliset tuumani minä heitin sikseen, ja sen sijaan että olisin tutkinut ihmissielua, tunkeuduin nyt rikkaruohojen sieluelämään. Minä tutkin kirjoista kirjojen viisauden, minä kyselin naapureilta naapurin kokemukset ja tein omia kokemuksiani.

Ja kuitenkin minun viholliseni olivat minua viisaammat ja viekkaammat. Kun minä juuritin heidät pintakerroksista, niin ne vetäytyivät pohjemmalle; kun minä karkotin heidät saralta, niin ne pakenivat pientarille; kun minä ahdistin heitä

pahojen voimien valtaan päästäminen siellä, missä ennen elämä kukoisti, on kuolemansynti, anteeksiantamaton tässä ja tulevassa elämässä!»

Kotiin saapuessani tuli vaimoni minua vastaan.

»Nyt se on vihdoinkin tehty!» virkahdin minä. Ja minun vaimoni koetti hymyillä iloisesti, vaikka minä luin hänen kasvoistaan: niin, täksi viikoksi, seuraavalla se alkaa uudelleen jossain toisessa kolkassa!

»Istu sinä nyt lepäämään», sanoi vaimoni helästi.

* * *

*

Minä istahdin huoneeni sohvan nurkkaan, mutta minun aivoni askaroitsivat yhä äskeisissä ajatuksissa. Minä tunsin vihaavani sieluni sisimmästä tuota miestä, joka oli riistänyt minulta kahden kesän työn ilon.

Mies oli sillävälin kuollut, ja minä ajattelin: »Jos minä nyt itsekin kuolisin, ja tuo mies jostakin minulle käsittämättömästä syystä olisi päässyt hyvään paikkaan ja minutkin johdettaisiin sen portille, niin minä sanoisin suorinta tietä Isälle-jumalalle: »Sinne minä en tule! Tuon miehen kanssa minä en voi elää samoilla tanhuvilla, sillä joko se elämä on minulle helvetinkin piinaa kamalampi, taikka minä hänet tapan!»

Ja minä ajattelin edelleen: »Kaksi vuotta minä olen nyt sovittanut toisen syntejä; jokainen

askelen ala on minulle rakas, sillä ne huokuvat minun aivojeni, kätteni ja sydämeni hikihelmiä. Jos minun nyt täytyisi myydä tämä maakappale ja se joutuisi samanlaiselle hulttiolle kuin minun edeltäjäni ja minun pitäisi omin silmin nähdä vaivannäköjeni häviö — mitenkähän minun kävisikään?»

Ja kun minä näin ajattelin, niin kaikki alkoi minun ympärilläni muuttua ja minä siirryin mahdollisuudesta ilmielävään todellisuuteen.

* * *

*

Minä olin olevinani synnynnäinen maamies, mökkiläinen tuhansien muiden joukossa. Tämän maakappaleen minä olin hankkinut jo nuorena ja käynyt vaimoni kera sitkeätä taistelua saadakseni sen hyvään kuntoon.

Ja me olimme puuhissamme onnistuneetkin ja ajattelimme nyt iloisina: »Sanokoot mitä sanovat, kyllä maa raatajansa palkitsee! Niin elelemme mekin nyt vanhoilla päivillämme kuin Herran kämmenellä, jos nuorina hiukan ponnistelimmekin.»

Meillä, sanalla sanoen, oli kaikki hyvin. Lapsia meillä oli vain yksi poika, joka oli ollut jo monet vuodet maailmalla ja eleli nyt hyvinvoipana käsi-työläisenä Turun puolessa.

Tältä pojalta saimme me eräänä päivänä näin kuuluvan kirjeen: »Kun te, isä ja äiti, alatte jo

tulla vanhoiksi ja elätte siellä niin yksinänne, niin minä ehdottaisin että myisitte sen vanhan kodin ja muuttaisitte tänne meidän luoksemme. Minulla on vähän puutarhaa ja kasvimaata, joka kaipaisi isän apua, ja äitimuorista olisi vaimoleni ja lapsillemme paljon iloa.»

Mekös tuosta ensin hämmästyimme. »Vai Turkuun? Ja mekö jättäisimme tämän tilkkumme, jossa jokainen ruohonkorsi on meille rakas?»

Mutta toiselta puolen me olimme jo pitkät ajat kaivanneet sekä poikaa että sitä iloa, minkä lapsenlapset tuottavat vanhoille ihmisille. Ja niin me lopulta myimme kuin myimmekin Rauhalamme, vaikka se oli sangen vaikeata.

Päätökseen vaikutti ratkaisevasti sekin, että sattui sopiva ostaja, paikkakunnalle juuri muuttanut ruununvouti. Kenelle tahansa emme olisi vaivannäköjämme myyneetkään, mutta tämä näytti laatusalta mieheltä.

»Nyt se joutui hyviin käsiin!» iloitsimme me, ja minä sanoin sen ostajalle itselleenkin. »Joo joo», vastasi hän hymyillen, josta minä ymmärsin että oli tarpeetonta siitä huolehtia, mutta minä vaan sanoin sydämeni sulaksi.

Niin muutimme me Turkuun. Ja hyvä oli sielläkin olla. Kului vuosi, kului toinen ja kolmas niin, että me tuskin huomasimmekaan.

Mutta neljäntenä alkoi minua vaivata itse-pintainen ajatus, jota en saanut millään karko-

tetuksi. Ja niin sanoin minä eräänä päivänä vaimolleni:

»Tiedätkös, muori, kun minun tekisi niin mieleni vielä kerran ennen kuolemaani nähdä se meidän vanha Rauhalamme! Mitäs jos lähtisimme tästä Pertin kesteihin sinne kotipuoleen?»

»Siunattu!» huudahti vaimoni. »Jo kaksi vuotta olen hautonut samaa ajatusta, vaikken ole kehdannut siitä puhua.»

Sanottu ja tehty, me läksimme matkalle. Ja me suunnittelimme sen niin, että ensin käymme kirkossa, sitten tuttavien luona.

Niin teimmekin. Jumalanpalveluksen päätyttyä tapasimme kirkkomäellä paljon vanhoja tuttaviamme, ja jokainen heistä pyysi meitä kirkkokahville. Mutta me vain vastasimme, että kyllä me nyt juomme kirkkokahvit Rauhalassa; tulemme sitten myöhemmin.

Ja kuta lähemmäksi Rauhalaa me pääsimme, sitä nopeammin meidän jalkamme nousivat. Kun minä sitten sain Rauhalan rakennuksenharjan silmiini, niin kiiruhdin askeleitani niin, että vaimoni piti pyytää minua hiljentämään.

Minä tunsin kummallisen polton suonissani nähdesäni kaukaa miten komean rakennuksen ruununvouti oli laitattanut meidän entisen mökkimme sijalle.

»Kyllä me nyt saamme hävetä!» sanoin minä vaimolleni. »Arvaa sen, että se on laittanut Rauhalan maatkin vielä toisempaan kuntoon kuin ne olivat meidän aikanamme.»

»Sen arvaa», vastasi vaimoni. »Mutta hävetä meidän ei tarvitse; kyllä mekin puolestamme vain raadoimme.»

Niin puhein olimme me saapuneet tielle puutarhan kulmaukseen.

Kuinka oudolta ja kuihtuneelta se nyt näyttikään. »Syksy!» ajattelin minä. »Olisi pitänyt tulla kukkais-ten, ja hedelmäin, ja viljanvihannuuden aikana.»

Samalla olin näkevinäni puutarhassa jotain, joka sai minut miltei hypähtämään. Minä syök-syin suin päin aidan luo ja aloin kiivetä sen yli.

»Antti!» huusi vaimoni hätääntyneenä. »Älä nyt hulluja tee; mennään portin kautta.»

Mutta minä olin jo aidalla ja tunsin ylpeätä riemua huomattessani kuinka notkeasti minun vanhat jalkani ponnistautuivat sen yli. Muutamalla harppauksella olin huomiopaikallani.

»Pirul!» pääsi minulta, vaikken minä muuten kiroa ensinkään. »Juolaheinä! Katso nyt: juolaheinä meidän maallamme!»

Minä katsahdin ympärilleni ja näin juolaheinää kaikkialla. Minä kohotin katseeni vieressä olevalle kaurasaralle. Mitä kauraa se oli? Savi-ruoho siellä rehenteli sakeimpana. Kohotin yhä katsettani ja jäin tyrmistyneenä seisomaan nähdessäni kaiken sen kurjuuden, mihin meidän ku-koistavat sarkamme olivat upotetut.

»Kuolemansynti!» sain minä vihdoin huude-
tuksi ja minä tunsin sammumattoman vihan pol-
ton sydämessäni.

»Älä nyt, älä nyt!» hätäili vaimoni aidan takana.
»Onhan se nyt hänen maansa.»

»Hänen!» huusin minä lähtien juoksemaan puutarhakäytävää myöten rakennusta kohti. Käytävä oli koreaksi hiekotettu, mutta vierellä rehotti juolaheinä — minä potkasin kiukussani erästä heinämätystä niin, että se lensi korkealle ilmaan: »Komeita rakennuksia sinä osaat rakentaa ja käytäviä sinä osaat koristaa, mutta maan, minun maani sinä olet päästänyt pahuuden valtaan!»

»Nyt», ajattelin minä, »nyt minä ryntään hänen eteensä, ja olkoon siellä vaikka piispat ja papit koolla, niin minä sanon suoraan että hän on suurin heittiö mitä maa on koskaan päällään kantanut!»

Mutta minä en ennättänyt kuin rakennuksen eteen — siellä tuli minun kuolemansyntini minua vastaan.

Ja kun minä näin hänet kasvoista kasvoihin, niin minun vihani leimahti ilmiliikkiin. »Mitä minä hänelle teen? Pieksätkö hänet? Vai lyön häntä korville niin, ettei ennätä edes kaatua? Vai kuristan hänet suorinta tietä? — Vaan ensin minä sanon hänelle sanottavani!»

Mutta minun vihani oli niin kiivas, etten saanut ääntä kurkustani. Kun minä sen huomasin, niin minä syöksyin sanaa sanomatta häntä vastaan. »Sinä kirottu!» sain minä vihdoin huudetuksi, ojentaussani molemmat nyrkkiin puristetut käteni hänen kasvojaan kohti.

Samana hetkenä minä tunsin sydänelässi oudon nytkähdyksen, ja kaaduin selälleni käytävälle. Ymmärsin, että olin saanut sydänhalvauksen ja että minun viimeinen hetkeni oli tullut. Mutta minä en ollut ensinkään pahoillani, päinvastoin minä iloitsin että minä läksin näin tästä maailmasta, pyhän vihan liekki sydämesiäni, enkä taudin tai heikkouden murtamana.

Sitten minun sydämeni löi viimeisen lyöntinsä, sitten oli kaikki hiljaa.

Minä lienen ollut hirmuisen näköinen sinkauttaessani hänelle kiroukseni, sillä minä näin kuinka hän valahti kalpeaksi, kuinka hänen silmänsä pyörivät pelokkaina, kuinka hän päästi hätähuudon ja peräytyi pakoon. Mutta kun hän näki minun kaatuvan, niin hän pysähtyi.

Sitten minä näin kuinka keittiöstä juoksi renki ja eräs toinen mies meidän luoksemme.

»Tuo hullu ukko hyökkäsi minun kimppuuni ja oli vähällä minut tappa!» selitti ruununvouti tärisevällä äänellä.

»Ei se hullu ollut!» sanoi painokkaasti minun vaimoni, joka hänkin oli jo ennättänyt paikalle.

»Kas, eikös ne olekin Rauhalan entisiä väkiä?» huoahhti ruununvouti. »Mutta kuinka tämä on oikein selitettävä?»

»Ei siinä nyt enää mitään selittelemisiä ole!» sanoi vaimoni rauhallisesti, minuun osottaen. »Kuolevan kädet käännähtävät kuinka käännähtävät.»

Minä pahastuin vaimooni. »Olisit sinäkin sentään saanut sanoa sille roistolle purevammin, kun kerran asian tiesit!»

»Vai niin se olikin!» virkahti ruunuvouti kuin pahasta painajaisesta vapautuneena. »Kyllä sen saapi nostaa tänne meidän huoneisiin.»

»Ei, ei sitä sinne nosteta!» sävähti vaimoni sellaisella äänenpainolla, että toiset säpsähtivät. Ja minä näin kuinka hänen silmänsä välähtivät, ensin miehille, jotka jo ojensivat kätensä nostaakseen; sitten ruunuvoudille silmäterästä silmäterään, niin että hän taasen valahti valkeaksi ja ymmärsi että sen alla vapisi ylenkatse. — »Kyllä minä korjaan hänet itse!»

Ja minä näin ylpeänä ja onnellisena kuinka minun vaimoni kumartui minun puoleeni ja tarttui väkevin käsin minun hartioihini, kantaakseen minut näiltä tanhuvilta, joilla kuolemansynti oli turmellut kahden ihmisen elämäntyön — — —.

*

*

*

»Kas, sinä olet nukahtanut!» sanoi minun vaimoni hymyillen, pudistellen minua lujasti olkapäästä. »Kahvi on nyt valmista!»

KUN ESIRIPPU NOUSEE

KERTOMUS NÄHDYISTÄ JA NÄKEMÄTTÖMISTÄ

PROLOGI

Villa Erwei oli tänä hetkenä siinä eriskummaisessa asemassa, että se oli tarkoin muusta maailmasta eristetty, mutta samalla kuitenkin jokaiseen kolkkaan yhdistetty. Jo kilometrin matkalla huvilaan johtavalla tiellä liikkui tärkeännäköisiä poliisimiehiä, jotka hiljensivät jokaisen liian huimasti lähenevän auton vauhdin, jokaisen liian kiivaan ratsun kavionkapseen. Ja kolmanneskilometrin päässä itse huvilasta pysähtyi kaikki: autot, valjakot, ratsut, jalanastujat, yksin puhelun ääni painui hiljaiseksi kuin aallon viimeinen loiske rannan hiekkaan. Siellä seisoi sankka sotilasvartiasto päivysupseereineen ja lähetteineen — tavallaan kunniavahtina, tavallaan sinä elävänä porttina, jonka läpi ainoastaan valitut pääsivät.

Mutta läheisessä yksityistalossa kynät ratisivat, kirjoituskoneet napsailivat, puhelimet soivat. Siellä sanomalehdistön yhä karttuva armeija miltei henkeä pidättäen vartioi valkoista huvilaa, lennättäen tunti tunnilta sekä luvalla saadut että luvatta sieppaamansa tiedot maiden ja merien taa.

Villa Erweissä lepäsi tärkeä sairas

Vapaaherra Erwei, maansa pääministeri ja maanosansa vaikuttavin valtiomies, oli juuri palannut valtiolliselta kiertomatkalta. Se oli kestänyt useampia viikkoja ja käsittänyt miltei kaikki hovit ja valtiomiehet, joilla oli tai saattoi vastaisuudessa olla vähänkin merkitystä. Hän ei ollut laiminlyönyt pienintä tilaisuutta; hänen suunnitelmansa oli kuin luonnon talous: siinä oli muurahaisella sijansa yhtä hyvin kuin leijonalla.

Pääministeri Erwein valtiollinen tulevaisuuden ohjelma oli todella ihmerakennelma. Se oli lähes parikymmenvuotisen aivotyön tulos, sillä sen ääriviivat juontuivat aina niiltä ajoilta, jolloin hän yliopistossa valitsi historian aineekseen ja sittemmin siitä professorina luennoi — koko ajan täysin vakuutettuna että hän itse oli kerran käännähyttävä tuon samaisen historian jotakuta lehteä. Näitä tieteellis-teoreettisia luonnosviivoja hän sittemmin parlamentin jäsenenä ja käytännöllisenä valtiomiehenä vuosi vuodelta muovaili, kunnes niistä syntyi se valtava rakennus, jonka peruskivet hän jo tällä matkalla oli lopullisesti laskenut.

Hallitsija ei ollut hänen matkansa tuloksiin ainoastaan tyytyväinen, vaan jopa ihastunut. Hän tosin tunsu ennestään pääministerinsä suunnitelman ja oli sen hyväksynyt, mutta nyt vasta hänellekin ensi kerran selveni sen nerokas kaukonäköisyys ja suorastaan psykologinen järkkymättömyys, kun laatijansa saattoi sen esittää

toteutuvan realiteetin vastustamattomalla voimalla. Hän ei voinut olla ihailematta suunnitelmaa, joka takasi maapallon rauhan ja entiset valtasuhteet ainakin kymmeneksi vuodeksi ja siirsi tulenarat kysymykset tyynellä kädellä etäiseen tulevaisuuteen.

Tämä oli se, mitä muille suurvalloille esitettiin ja mikä hyväksyttiin. Mutta toinen suunnitelma, jota ei esitetty kenellekään, lukuunottamatta sitä salaista memoriaalia, jonka pääministeri nyt jätti hallitsijalleen, sisälsi tuon saman ajan osalle kaksi suurehkoa sotaa ja yhden pienemmän siirtomaataistelun. Ja yhtä varmaa kuin ensimmäisen mukaan näytti olevan kymmenvuotinen rauha ja yleinen taloudellinen nousuaika, yhtä varmaa toisen mukaan todellisuudessa oli tykkien jyske neljän vuoden päästä, toisen kerran seitsemän ja siirtomaataistelu kahdeksantena. Kaiken huipuna kuitenkin oli se seikka, että ensi sodan suorittivat eräät pikkuvallat, joille tarvitsi vain helpottaa muutamien satojen miljoonien lainansaantia ja armeijoittensa uudistusta, toisen kaksi kaukaista suurvaltaa. Mutta suurimman alue-laajennuksen ja taloudellisen edun tästä kaikesta korjasi suunnitelman laatija, tarvitsematta muuta kuin näön vuoksi asettaa joukkonsa liikekannalle. Ja samalla olivat vihdoinkin saaneet lopullisen ratkaisunsa nekin kaksi tulenarkaa kysymystä, jotka olivat lähes vuosisadan kärvennelleet neuvos-pöytien vihreitä verkoja.

Kun esitys oli päättynyt, tapahtui jotain, mikä ei tätä ennen olisi ollut mahdollista. Hallitsija, joka oli useita vuosia pääministeriään nuorempi, unohti kerrankin ylhäisen ylemmyytensä. Hän lämpeni, hän innostui kuin suurta tulevaisuuden symfoniaa kuullessaan ja hän tarttui miltei toverillisen sydämellisesti ministerinsä molempiin käsiin virkkoen: »Minä kiitän teitä! Minä onnittelelen teitä, itseäni ja kansaani!»

Vapaaherra Erwei kumarsi hämillisen onnellisena. Hän tiesi että tuo tunnustus, hänen elämäntyönsä, hänen aivojensa jättiläisponnistusten tunnustus oli pian kohtaava häntä julkisemmassakin muodossa.

Hän riensi kesälomalleen kuin mies, joka tietää sen monenkertaisesti ansainneensa.

* * *

Silloin sattui katastroofi!

Pääministerin oli määrä viettää lomansa muutamassa kylpylässä, jonne hänen puolisonsa oli jo edeltäkäsinkin matkustanut. Sitä ennen hän kuitenkin vielä tahtoi apulaisensa kanssa tarkastaa erään kauppasopimus-ehdotuksen ja matkusti tätä varten pariksi päiväksi omaan rauhalliseen kesähuvilaansa.

Tällä matkalla, läheisessä kaupungissa parillaan olevaa suurta käsityönäyttelyä läsnäolollaan kunnioittaessaan hänet yllätti kohtalo. Hän

tunsi äkkiä pienenpienen jysähdyksen vasemmassa rinnassaan, sitten silmiensä mustenevan, ja tuli tajuihinsa vasta eräässä sivuhuoneessa, jonne hänet sillävälän oli kannettu. Paikalle kutsuttu lääkäri totesi, että pääministeriä oli kohdannut sydänhäiriö, hänen mielestään sangen vakava, ja ehdotti että kaupungissa paraikaa oleskeleva kuuluisa sisätautien professori haettaisiin yksityiskohtaisempaa tutkimusta toimittamaan.

Ylhäistä potilasta aluksi harmitti se yleinen ja tavallaan kiusallinen huomio, jonka alaiseksi hän oli niin odottamatta joutunut. Hänkö sairas ja »heikko»! Itse hän tiesi paremmin kuin lääkärit, että hän oli hiukan rasittunut ja että hänen sydänhermostonsa oli jo vuosikausia ollut levoton kun sikseen sattui — siinä kaikki.

Mutta nähdessään sen vilpittömän ja huolestuneen osanoton, joka jo näinä harvoina minutteina ennätti kohdistua hänen persoonaansa, hän tunsi oudon houkutuksen sielussaan. Mitäpä: antaisi ihmisten kerran ajatella häntäkin? Uskoa että tässä on todella »vakava asia» kysymyksessä? Olisihan se tavallaan mieltäkiinnittävää jo joukkopsykologian tutkimuksena. Mitä se ymmärtää tuo joukko, ja mitä se ei ymmärrä niistä voimista, jotka sen kohtaloja ohjaavat!

Ja niin tämä miehekäs mies — hän tosin tunsi itsensä sinä hetkenä jonkun verran raukeaksi — antoi kantaa itsensä sullettuun autoon, jossa hän lääkärin ja hoitajattarien ympäröimänä vieri

omaan huvilaansa sairastamaan. Ja hänen taakseen umpeutui se luoksepääsemättömyyden ja salaperäisyyden verho, joka aina suojaa ylhäisten ja merkikästen sairautta.

* * *

Villa Erwein käytävissä ja vastaanottosuojissa oli kiireistä liikettä: yksi meni, toinen tuli, palvelijat ja käskyläiset riensivät tärkeän näköisinä. Mutta kaikki kävi kuin villaan käärittynä. Käytäviä peittivät pehmeät matot, ovet avautuivat ja sulkeutuivat kuin henkäys, puhelu oli painunut kuiskauksiksi, ja monen ajatuksen, joka tavallisissa oloissa olisi vaatinut pitkän lauseen, selvitti nyt vain päännyökäys tai pelkkä merkitsevä katse.

Sairaanpuoli oli huolellisesti muista suojista eristetty. Siellä lepäsi ylhäinen potilas entisessä työhuoneessaan rauhottavan puolihämärän ja vionon kukkientuoksun ympäröimänä. Hän oli todella ylhäisen näköinen tuo hienopiirteinen mies levätessään upeassa lepotuolissaan puolimakavassa asennossa, jalat täplikällä pantterintaljalla matalan jakkaran varassa ja yläruumis pikkutyynyjen avulla hiukan etukumaraan tuetuna.

Kuuluisa professori oli juuri lopettanut tutkimuksensa. Se oli kestänyt sängen pitkään ja potilaan oli tehnyt useamman kuin kerran mieli

se keskeyttää sanomalla, että tuo kaikki oli oikeastaan turhaa. Mutta hän ajatteli taas heti: tutkikoon, koska se kerran kuuluu hänen ammattiinsa! Ja kun professori nyt pienen merkikkään vaitiolon jälkeen vihdoin lausui mielipiteensä, niin hän kuunteli sitä jännittynyt tarkkaavaisuus kasvoillaan.

»Ei kuitenkaan mitään huolestuttavaa?» kysyi hän kuin piloillaan, mutta sama odottava jännittyneisyys yhä kasvoillaan.

Professori loi nopean syrjäkatseen.

»Kyllä, teidän ylhäisyytenne», vastasi hän kuin valmistavasti, »sikäli huolestuttavaa, että mitä suurin varovaisuus ja täydellinen lepo on välttämätön.»

»Minä kiitän teitä! — Yksi pyyntö kuitenkin: muodostakaa, herra professori, julkinen lausuntone mahdollisimman tyynnyttäväksi — te ymmärrätte», jatkoi hän alottamaansa kaksimieliseen sävyyn.

»Haluatteko todella niin?»

»Olen siitä teille suuresti kiitollinen!»

Potilasta alkoi tavallaan huvittaa tämä sairastyyli: siinä oli jotain juhlallista. Hän tarvitsi lepoa, ja näin oli hyvä levätä. Olipa siinä jotain enempiäkin, jotain miellyttävän hemmottelevaa tuossa kaikessa — kun tottuneet kädet siirsivät jalkaraa tai kohottivat jalkaa, riisuiivat tohvelia tai asettelivat tyynyjä, ja palvelevat silmät vartioivat hänen pienintä viittaustaan. Eikä vain hemmottelevaa, vaan aivanpa esteet-

tistä: maansa ja ihmiskunnan palveluksessa väsähtänyt valtiomies raukeassa lepoasennossa työhuoneessaan — tuskinpa oli mieltäkiinnittävämpää aihetta marmoriin veistetty!

Hän tunsi itsekin miltei heltyvänsä tämän aiheen yleisinhimillisen liikuttavaisuuden vuoksi. Ja aivan luonnolliselta tuntui, että hän tämän jälkeen sulki silmänsä, ilmottaen haluavansa hetkisen nukahtaa.

* * *

Potilas todella nukkui jonkun aikaa — aivan varmaan yhtä paljon tuosta hemmottelevasta säälintunteesta omaa itseään kohtaan kuin todellisesta raukeudesta.

Sillävälän oli tapahtunut yhtä ja toista, joka oli omansa potilaan mieltä ilahuttamaan. Oli ilmestynyt hallitsijan armollinen kiitoskirjelmä, jossa mitä ylistävimmän sanoin ilmaistiin pääministeri Erwein suuret ansiot sekä oman maansa että kansojen suuren sukuperheen rauhallisen edistyksen hyväksi. Erikoisesti maineistettiin hänen suuret ponnistuksensa kansainvälisen rauhan turvaamiseksi. Tämän kaiken tunnustukseksi seurasi kirjelmää *V a l k e a n - K o n d o o r i n* ritarimerkki.

Potilas piteli tuota loistavaa kotkatähteä kädessään. Hän oli jotenkuten hämmentynyt tämän armonosotuksen johdosta, tietämättä itsäkään miksi. Totta: *Valkean-Kondoorin* tähteä

ei ollut ainoallakaan kotimaisella miehellä, ainoastaan erällä ulkomaiden hallitsijoilla, mutta hän itse lienee ajatellut jollaintavoin — — —

Hän ei ennättänyt jatkaa ajatustaan, sillä armonosotuksia tuova adjutantti ja hänen apulaisensa onnittelivat häntä. Sitten seurasi asia asiaa: Hänen Majesteettinsa sähköteitse saapunut osanoton ilmaisu sairastumisen johdosta, eräiden ministerien samansisältöiset sähkösanomat y. m. y. m.

* * *

Illalla saapui hänen puolisonsa. Tämä oli suuresti levoton, niinkuin tavallisesti terveitten miesten vaimot äkillisissä sairastumistapauksissa. Potilaan kävi vaikeaksi vakuuttaa hänelle, että tuo kaikki oli vain melkein muodon vuoksi.

»Minä olen itse puhutellut professoria», sanoi huolestunut puoliso, »ja minulle huomautettiin — — —»

»Professoria!» hymähti sairas. »Täytyykö minun, rakkaani, kertoa sinulle uudelleen vanha tarina professoreista, koska näyt sen unohtaneen.» Hän tarttui hymyillen vaimonsa käteen ja aloitti: »Oli kerran nuori dosentti — ei lääketieteen, vaan tavallinen kuolevainen dosentti. Hän oli eräänä keväänä paljosta työstä hyvin väsynyt, ja niin hän meni erään kuuluisan lääkäriprofessorin luo itseään tutkituttamaan.» — (Rouva Erwein kasvoille kohoava hymy ilmaisi, että hän nyt jo

tunsi mistä tarinasta oli kysymys.) — »Ja lääkäri-professori tutki, koputti ja kuunteli, tarkasti kiinteimistöt ja irtaimistot, ja julisti: vatsa aivan pilalla! Sitten hän tarkoin määritteli mitä tuo onneton dosentti ei saanut syödä, se on: tuskin mitään, mitä ihmiset tavallisesti syövät, ja mitä hän saa syödä, se on: kaikkea vaikeasti hankittavaa valioravintoa. Mutta nyt satutti kohtalo niin, että dosentti-rukka joutui nuoren vaimonsa vanhempien luo kesää viettämään eikä juuri mielellään voinut sanoa: tätä minä en saata syödä — enkä tätä — en ylipäättään mitään, mitä täällä syödään, sillä minä olen aivan pilalla! Ja niin hän tuska sydämessä söi yhden viikon kaikkea mitä ei-saanut syödä, ja voi hyvin, toisen viikon samoin, ja voi yhä paremmin — muutamien viikkojen päästä hän oli täysin terve. Ja elää vieläkin. — Mitä siitä arvellet, ystäväiseni?»

Vapaaherratar ei voinut olla nauramatta tälle ensimmäisen aviovuotensa onnellisen-hupaiselle muistolle, joka aluksi oli niin suuresti nuorta avio-puolisoa huolestuttanut.

»Minä arvelen», vastasi hän kuitenkin vakavasti, »että nyt on sydäimestä kysymys, eikä sitä voi syömällä parantaa».

»Ja minä arvelen, että mies joka nuorena dosenttina voi syödä yhden professorin kumoon, hän suuren valtakunnan pääministerinä voinee maata ainakin pari professoria kumoon!» päätti

sairas, tuo sama vakuuttavan iloinen säteily silmissä, jolla oli vastustamaton vaikutuksensa niin ystäväpiirissä kuin neuvospöytien ääressä.

* * *

Seuraavana päivänä saapui hallitsijan oma henkilöääkäri, majesteetin erityisenä suosionosotuksena. Hän oli sitäpaitsi kuuluisa sydänspecialisti.

Hän tutki pitkään, kuten edellinenkin, mutta pidättyi lausumasta mitään yksityiskohtaisempaa ennenkuin oli neuvotellut virkaveljensä kanssa.

»Me siis seisomme tavallaan suurten tapausten kynnyksellä», virkahti hän se salaamattoman avoin katse silmissään, millä lääkärit puhuttelevat toisiaan, mutta eivät koskaan potilasta.

»Te olette siis samaa mieltä . . .?»

»Olen. Kun näin ankara kompensationshäiriö on kohdannut sydäntä, jota vaivaa aortainsuffiensi, niin on luultavasti vain päivistä kysymys . . .» puheli hän kuin itsekseen. »Ja meihin nähden on niinmuodoin kysymys siitä, miten tämän mahdollisuuden sopivimmin potilaalle ilmaisemme.»

»Eikä ole edes helppoa saada häntä uskomaan tilansa vaaranalaisuutta.»

»Vielä vähemmän syytä edes uskottaa — ellei asianomaisen hartioilla lepäisi siksi suuri kappale maapallon kantta, että hänellä lience jotain pikku selvityksiä ennenkuin lähtee kotiaan . . .» päätti vanha henkilöääkäri viileänleikkisään tapaansa.

* * *

Potilas oli sillävälän vain entistä läheisemmin kiintynyt elämän hyöriinään, nyt kun hän eristetyssä asemassaan ikäänkuin sormi salaisesti ihmiskunnan valtimolla tarkkasi sen sydämen tykintää. Kun hallitsijat ja muut korkeudet ilmaisivat hänelle osanottoaan, kun sanomalehdet olivat tulvillaan lausuntoja hänen valtiollisesta merkityksestään, neroudesta jonka rinnalla vain joku Metternich ja Bismarck mainittiin aikaisemmilta ajoilta, niin olisipa ollut ihme jos puhe sydämen aorta-vammoista ja sen semmoisista olisi sattunut vakavasti hänen elämänhaluiseen korvaansa. Hän kuunteli kunnioittavasti, jopa tavallaan huolestuneesti heidän varottavaa lausuntoaan, eikä hänellä ollut mitään sitä vastaan että hentonen ruiskuneula tunkeutui hänen ihoonsa, vieden sinne niitä heikon sydämen eliksiirejä, joita sanotaan kamferiksi ja coffeiniksi. Mutta hänellä väikkyi alati mielessä tarina entisestä professorista, ja yhtä hyvin kuin hän nyt mitä hartaimmin pyysi heitä yhä vaalimaan hänen vaaranalaista tilaansa, yhtä hyvin hän olisi voinut sanoa: menkää rauhassa, herrani!

Erään pienen havainnon hän tosin oli tehnyt itsensä suhteen: että hengitys oli käynyt entistä lyhyemmäksi ja ikäänkuin hankalammaksi. Mutta hän hymyili rauhallisesti ajatellessaan kuinka hänet oli pelkästä hyväntahtoisuudesta tuettu tähän hankalaan kumara-asentoon ja kuinka

tämä kaikki ikäänkuin kuului hänen sairautensa raukean-hemmottelevaan tyyliin.

Molempain lääkärien allekirjottama iltatiedonanto vei jännittyneelle maailmalle pelkkiä rauhottavia, toivehikkaita viestejä.

* * *

Seuraava päivä oli omansa yhä suuremmassa määrässä kiinnittämään potilaan ajatuksia omaan itseensä. Pääministeri Erwei ei ollut itserakas mies, mutta hän tiesi hyvin mikä sija hänellä oli nykymaailman elämän menossa. Ja kun se nyt sanottiin julki, niin hänellä ei ollut mitään vastaan että se sanottiin mahdollisimman selvästi ja tyhjentävästi. Saattoipa käydä niinkin, että kun joku lausunto tai kunnianosotus ei tässä suhteessa hänen mielestään täyttänyt mittaa, niin se tuntui pikemmin loukkaavalta kuin kunnioitavalta. Hän oli tullut ikäänkuin herkkätuntoiseksi oman itsensä suhteen.

Niinpä hän vasta tänään tuli tarkemmin ajatelleeksi Valkean-Kondoorin tähteen liittynyttä tunteensa hämmennystä. Se oli suurenmoinen kunnianosotus, mutta hän ei voinut kieltää että hän oli odottanut jotain muuta: nimeä, arvoa, sanalla sanoen kreivillistä nimeä! Se olisi tällä kertaa soveltunut paremmin kuin joku tähti. Ja kun hän taas tänään sai ottaa vastaan hallitsijan ystävälliset tervehtymisen toivotukset, niin

tuntui kuin joku ääni olisi hiljaa kuiskannut hänen korvaansa: miksei hän saattanut itse tulla? Olisiko se ollut liaksi kaiken sen jälkeen, mitä hän nyt tietää hänen suunnitelmistaan sen hallituskauden loistoksi ja kunniaksi, joka historiassa on kulkeva hänen, hallitsijan, nimellä? Olisiko todella ollut liaksi?

Iltapäivällä hänen herkistynyttä mieltään jännitti muuan erikoisesti mielenkiintoinen ajatus. Esilukija oli juuri lyhyesti selostanut erään uuden kirjan sisällyksen. Sen oli kirjottanut vanha tuttava yliopistoajoilta, muuan ihanteellinen professori, ja se käsitteli yksilön vapauttamista joukkotyranniuden kahleista. Kirjottaja koetti m. m. todistaa, että kaikki viimeaikaiset sodat olivat johtuneet pelkistä itsekkäistä ja ala-arvoisista aiheista, että tuhansia yksilöitä oli tämän tähden teurastettu kuin karjaa, että sosialismi itse asiassa sortii yksilön vapautta yhtä paljon kuin porvarillisuus, ja että uuden ajan tunnussana oli oleva yksilön kaikinpuolinen vapauttaminen omaa tarkotusperäänsä toteuttamaan ja siitä itse määräämään.

Potilas hymyili säälivästi vanhan ystävänsä neitseellisille mietelmille. Kelpo mies, ajatteli hän, mutta ei kaukaisinta aavistusta nykykansojen elämän talouspoliittisista tekijöistä, enemmän kuin historiallisten joukkoliikuntojen välttämättömyydestä. Yksilö! Mikä on yksilö? Hiekka-jyvänen. Mitä on tuhatta, kymmentuhatta yk-

silöä? Kasa pelinoppia, joilla on merkitystä ainoastaan sikäli kuin niitä siirrellään. Onko edes hän, noppiensiirtäjä ja maailmanpolitiikan ohjaaja Erwei, »yksilö»? Eikö hänkin, joka juuri on laatinut mitä »yksilöllisimmät» lait maapallon lähinnätulevalle menolle, sen tyvenille, myrskyille ja sisäisen tulen purkauksille, eikö hänkin lopulta käy vain joukkoliikkeitten asialla, oman kansansa ja maanosansa historiallisen välttämättömyyden käskyläisenä? Ja tätä välttämättömyyttä toteuttaessaan — — —

Hänen mietelmänsä keskeytyivät, sillä hänen vieraakseen saapui ystävänsä ja virkatoverinsa sotaministeri.

He eivät olleet tavanneet toisiaan sen jälkeen, kun pääministeri palasi kiertomatkaltaan. Selvää oli, että sotaministeri oli utelias. Mutta potilas huomasi heti virkatoverinsa silmässä muutakin kuin tavallista uteliaisuutta: jonkun oudon, ahnaan pilkkeen, joka levotonna pyrki jonnekkain. Potilas ei tietänyt, että vierailija oli ystävältään henkilöäkäriltä ottanut tarkan selvän potilaan tilasta, ja että hänen edessään istui tuleva pääministerin ehdokas, koettaen ammentaa edeltäjänsä salaisuuksia niin paljon kuin sopivasti kävi päinsä. Tätä hän ei tietänyt, mutta hän tiesi mitä tuollaiset silmänpilkkeet yleensä merkitsivät ja miten niitä oli käsiteltävä.

Ja niin hän, mitä avonaisin loiste silmissään, alkoi kertoa matkastaan siihen tyyliin, mikä oli

hänen valtiotaitonsa a ja o. Sen pääominaisuutena oli mitä koruttomim yksinkertaisuus ja vilpittömyys: niinkuin hän olisi erityisen kahdenkeskisen luottavaisuuden perusteella sanonut kaiken mitä tiesi ja vielä senkin mitä vasta aavis-teli. Ja kuitenkin hän tarkoin salasi kaiken, mikä olisi päästänyt kuuntelijan hänen todellisia tarkoituksiaan liian lähelle.

Vastainen pääministeri ja maailmanpolitiikan ohjaaja tunsu sen tänä hetkenä liiankin selvästi. Hän teki epätoivoisia ponnistuksia murtautuakseen tuon vilpittömyyden muurin läpi. Mutta turhaan. Väistäen jokaisen yrityksen hymyhuulin, alkoi pääministeri juuri tehdä selkoa niistä tulevien sotien salaisista valmisteluista, mitkä hän piti tarpeellisena saattaa sotaministerinsä tietoon — — —

* * *

Silloin tapahtui odottamatonta!

Kesken lausetta kertoja äkkiä tarttui tuolinsa käsinojiin, pää ojentui taaksepäin ja jalat survasivat hiljalleen jakkaraa — huulilta kuului hiljainen »aih!»

Hämmästynyt sotaministeri riensi lääkäreitä kutsumaan. He tulivat, tarttuivat sairaan valtimoihin ja ruiskuttivat nopeasti jotakin käsivarteen.

Sairas olisi tahtonut tehdä jotain hirmuisen nopeata ja väkevätä: kohota seisoaalleen, viskata

tuolit, tyynyt, ruiskut ja lääkärit kauas luotaan. Mutta hän voi tuskin sormiaan liikuttaa. Hän tunsu jotain raskasta ja raukeata valuvan koko ruumiiseensa. Silloin hän katsahti kauhistuneena lääkäreihin: oletteko te sittenkin puhuneet totta? »Totta!» luki hän heidän katseestaan. Hän katsahti muihin luokse rientäneihin. »Totta!» toistivat heidän hätääntyneet kasvonsa. »En tahdo!» aikoi hän huutaa ja kohota istualleen, mutta hän tunsu samassa tuon raskaan ja raukaisevan jo valuneen kaikkialle ja painavan .. yhä painavan .. vastustamattomasti .. jonnekkain outoon .. tuntemattomaan .. Viimeinen, minkä hän tajusi, oli että hän katsoi kuin hukkuva läsnäolevia silmiin, mutta kohtasi pelkkiä neuvottomia katseita, eikä ymmärtänyt miksi he olivat neuvottomia ...

Sitten kaikki sammui.

* * *

Hän havahtui siihen, että oli kuulevinaan ikäänkuin kaukaista soittoa. Se oli hyvin kaukaista ja vionoä eikä muistuttanut täydelleen mitään hänen ennen kuulemaansa soittimen ääntä. Hän koetti katsoa, mutta läpinäkymätön pimeys ympäröi kaikkialla. Ainoastaan sen hän varmasti tunsu, että hän ei ollut alallaan, vaan liikkui, kohosi hiljalleen jonnekkain.

Hän yhä kohosi. Nyt hän tunsi selvästi että soitanto tuli sieltäkäsinkin, minne hän nousi. Vielä hetki, ja hän oli siirtynyt soivan äänivirran keskelle ja huomasi ettei se tullutkaan mistään erityisestä paikasta, vaan että koko ilma hänen ympärillään värisi ja että nuo sävelvirrat ympäröivät häntä suloisina ja lohdullisina kuin auringon lämmittävät säteet.

Hän ymmärsi että hän nyt oli kuollut ja hänet valtasi palava halu nähdä mihin hän oli joutunut. Samassa hän tunsi polttavaa tuskaa silmäluomisissaan, aivankuin niihin olisi kaadettu kaksi tulpisaraa. Hän koetti niitä avata, ja kun ne vihdoinkin raottuivat, kohtasi häntä ihmeellinen näky. Se oli uusi valo, jommoista hän ei ollut koskaan nähnyt, vieno sinivioletti, joka täytti kaiken kuin ikuinen rauha ja jonka himertävässä valossa ympärillä häämöttävät pilvivuoret ja auermetsät kajastivat pyhiltä kuin lapsuuden satu-unelmat.

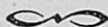
Hänen tuli niin ihmeen hyvä olla, ja mitä selvemmin hän tämän uuden tajusi, sitä kiihkeämmin hänen teki mieli nähdä sinne, mistä tunsi tulleen. Mutta hänet erotti siitä läpätunkematon pimpeys, joka riippui kuin musta esirippu hänen nykyisyytensä ja entisyytensä välillä.

Se ei kuitenkaan voinut hänen palavaa haluaan sammuttaa. Päinvastoin hän tunsi kuin ahdistavana tuskana että siellä entisessä, tuon mustan takana oli jotakin, joka hänen täytyi välttämättä nähdä: arvotuksia, kysymyksiä ja vas-

tauksia, kaikkea mikä oli vuosikymmenien kulu-
essa kulkenut hänen sielunsa läpi.

Samalla hän tunsu kuin näkymättömän käden
laskeutuvan hiljaa olkapäälleen ja viittaavan
häntä katsomaan.

Hän katsoi: tuon mustan ripun suunnasta ka-
jasti kuin kaukainen valojuova häntä vastaan.
Hän yhä katsoi: valojuova laajeni — musta rippu
alkoi kohota — koko avaruuden laajuisena, juh-
lallisen majesteetillisena — hänen eteensä avau-
tui maa kaikkienensa kuin kirkkaan lasin läpi
nähtynä.

Ikuinen Taistelu.

Näytelmä. Neljäs painos. Hinta 3: 25, koruk. 4: 50.
Hlppohintainen painos maksaa 1: 50.

Vartija: Päivän kaunokirjallisen rallatuksen keskeltä tämä teos on yhtäkkiä helähtänyt kuin sävel viimeisen tuomion torvesta. Teos suurella runollisella voimalla käsittelee Kainin ja Aabelin erilaatuista henkistä sävyä ja kehityssuuntaa sekä tästä johtuvaa ensimmäistä veljenmurhaa. — Kirjan joka sivulta astuu näkyviin, ettei tekijä ensi kertaa käytä kynää, ja kun on loppuun lukenut, saattaa vaivatta ymmärtää, että hän on käynyt läpi sen vaikean sisällisen taistelun, jota ilman ei kypsynttä runoilijaa synny. (E. S. Yrjö-Koskinen.)

Päivälehti: Tekijä on ottanut käsitelläkseen itse elämän tarkotusta, ihmishengen metafyyssillista puolta, sen suhdetta ympäröivään luontoon ja maailman kaikkeuteen. Jo tällainen aihe on omansa herättämään tavallista suurempaa huomiota. Kun lisäksi lukiessa yhä selvemmin huomaa olevansa tekemisissä todellisen kirjailijan kanssa, käy uteliaisuus vieläkin suuremmaksi. (Eino Leino.)

Hämetär: Koko näytelmässä kuohuvat myrskyiset intohimot, liekit lieskuvat ja polttavat tulet — tulet, jotka ijankaikkisesti ihmisrinnoissa palavat. (E. K—vi.)

U. Suometar: Kerrankin on meillä ilmestynyt kirjailija, joka heti ensi teoksellaan osottaa olevansa tosikirjailija ja tosirunoilija. Teos on merkki-ilmio meidän köyhissä kirjallisissa oloissamme. (O. K.)

Pyrkijä: Suomelle on ilmestynyt uusi kirjailija! (S. Alkio.)

Valvojan laajasta arvostelusta: Seisoen edelläkävijänsä olkapäillä on runoilija käsitellyt aihettansa oman aikansa kannalta. — Mitä runolliseen esitykseen tulee, on se verrattava parhaimpaan mitä meillä on nähty. Vuoropuhelu on suppeaa, mutta sisällsrikasta ja painavaa, kielellisesti tuoretta, luontevaa. Näytelmässä on siinä määrässä aitodraamallista ryhtiä ja vauhtia, ettei voi epäillä sen perustuvan harvinaiseen runoilijakykyyn. Runoilijalta, joka on tällä tavoin alkanut, voidaan odottaa paljon. (E. Aspelin-Haapkylä.)

Az Ujság (unkarilainen lehti, verrattuaan teosta laajassa arvostelussa Goethen »Faustiin», Byronin »Kainiin» ja Madachin »Ihmisen tragediaan»): Linnankosken teos varsinkin rakenteeseen nähden pitää kunnialla paikkansa näiden maailmankirjallisuuden tuotteiden rinnalla. (Aladár Bán.)

Laulu Tulipunaisesta kukasta.

Romaani. Kolmas painos. Hinta 4: 50, koruk. 6 mk.

Valvoja: Teoksessa ilmaantuvat saman voimakkaan runoilija-fantasia ja ihanteellisen yleiskäsityksen ohella samat positivistiset elämänarvot kuin »Ikuisessa taistelussakin»: siveellinen ääni, joka ajaa ihmistä parannustyöhön, miehen ja vaimon yhteistaistelu alhaisia viettejä vastaan ja luottamus jälkeisen polven paremmuuteen. Runoilija on tahtonut lausua vakavan sanansa elämänilosta ja nautinnosta, »vapaasta rakkaudesta» ja aviosta. — »Laulu» on välittömämmin kuin edelläkävijänsä runoilijan sydämestä lähtenyt. Ja juuri se, että siinä runous pulppuaa esiin persoonallisuuden syvyyksistä, antaa meille varmuuden tosirunoilijan ilmaantumisesta kirjallisuudessamme. (E. Aspelin-Haapkylä.)

Helsingin Sanomat: »Ikuisen taistelun» antama lupaus on täytetty. Ja vielä enemmän, se on täytetty tavalla, joka tuskin jättää toivomiselle enää tilaa. — Se syvä elämän tuntemus, se valtava, suurenmoinen elämän voima, joka vuolaana virtana kulkee läpi ihmismielen ja sydämen salaisimmat pohjakerrokset ja vastustamattomasti tempaa lukijan, se läpeensä taiteellinen käsitys ja kirkas, läpikuultava esitystapa antaa tälle teokselle sen erityisen leiman ja arvon. (A. H. Bergholm.)

Social-demokraten (tanskalainen): Suomalainen kirjailija Linnankoski, jonka »Laulu» on ilmestynyt tanskankielelle, on uusi nimi maailmankirjallisuudessa — alkuperäinen, syvästi runollinen, omituinen ei vain värikkäiden kuvauksiensa ja mehevän kielensä, vaan ennen kaikkea sen kauneuden ja tunnelmarikkaan sopusoinnun vuoksi, mikä ilmenee hänen teoksessaan. — Omituinen kirja, joka ei tuo viestiä vain kaukaisten ihmisten elämästä, vaan myöskin siitä, mikä on yhteistä ja syvimmällä kaikissa ihmisissä yli maailman.

Nationaltidende (tanskalainen): Sangen merkillinen kirja. Rakkauden tulipunainen kukka, joka ei hengi ainoastaan huumaavaa tuoksua, vaan myös tuhoa tuottavaa myrkyä. Kauniisti kuvataan nämä rakkausseikkailut, mikä yksin jo antaa kirjalle etevän sijan uudemmassa maailmankirjallisuudessa.

Aalborg Stiftstidende (tanskalainen): Uudenaikainen korkeaveisu, kevään runous ja syksyn tunnustus. Laulaa hymnin avioliiton kunniaksi, kantaatin uskollisen rakkauden ylistykseksi. »Tulipunainen kukka» on kirjailijan sielukas lahja kansalleen.

Verdens Gang (norjalainen): En tiedä kuka Linnankoski on, suomalainen, ruotsalainen vaiko venäläinen, tiedän vain että hän on antanut lukijoilleen kauniin ja vaikuttavan kirjan. Tekijä on todellinen ja alkuperäinen runoilija, kyllin rohkea sanoakseen koko totuuden.

Taistelu Heikkilän talosta

y. m. kertomuksia. Hinta 1: 25

Helsingin Sanomat: »Taistelu Heikkilän talosta» on voimakkain, jännittävin vedoin kuvattu kappale kansan elämästä. Rikkaiden ja isoisten sukutalon nuorien onneton naimisliitto, takana vanha hyljätty rakkaus talon emännän ja naapuritalon rengin välillä, kehittyä vuosikausia kestäväksi hurjaksi, kaameaksi taisteluksi, joka lopulta viepi yhden lautoihin, toisen rautoihin ja kolmannelta särkee koko elämän. — Koko kuvaus on kirjotettu Linnankosken tositaitteelliseen, henkevään, realistiseen tyyliin ja hänen soivalla, kauniilla suomellaan. (S. N.)

U. Suometar: Nämätkin Linnankosken runotuotteet muodostavat kirjallisuuteemme lisän niin arvokkaan, että kenties hyvin myöhäinen jälkiaika vasta on katseleva niitä taiteena, josta se ei enää löytäisi lisää omalle elämälleen. (A. A. T.)

Nya Pressen: »Taistelussa Heikkilän talosta» kohoaa Linnankosken realismi huippuunsa, jättäen jälkeensä syvän ja tärisyttävän vaikutuksen. Tekijän esitys on lyhyttä ja kiinteätä; siihen ei ole mitään lisättävää eikä mitään siitä poisotettavaa. (M.)

Kirot.

Yhdeksänkatkelmainen unelma. Toinen painos. Hinta
3: 25, koruk. 4: 50.

Aika: Linnankosken runoelma käsittää koko sortovuosien, 'kirovuosien' ajanjakson. — Ainoastaan tavattoman voimakas mielikuvaus on voinut luoda niin laajan aiheen kuin tässä kyseessä olevan niin suppeaan ja kuitenkin aatteellisesti täyteläiseen ja taiteellisesti pyöreään muotoon. Kansamme on Linnankoskessa saanut runoilijan, jolla on edellytyksiä ei ainoastaan taiteellisesti suuriarvoiseen vaan aatteellisestikin elämäämme kirkastavaan runouteen; hänellä on neron lahja voida lausua vanhojakin totuuksia niin, että ne vaikuttavat uusina ja luovat uutta valoa, uutta voimaa. (E. Aspelin-Haapkyli.)

Päivä: »Kirot» on ennen kaikkea suuri isänmaallinen runoelma. — Siinä on jo kaiken suurta ymmärtämystä, joka on suuren runouden ensimmäinen ehto. (O. Okkonen.)

Aamulehti: Runoelma täynnä pulppuavaa runollisuutta, »huvutavan ääni korvessa», joka puhuu profetaan säkenöivää kieltä! (H. V.)

Pakolaiset.

Talonpoikaistarina. Toinen painos. Hinta 3: — koruk. 4: 25.

Helsingin Sanomat: »Pakolaiset» on tiivis ja hienorakenteinen tutkistelma hämäläisestä talonpoikaisperheestä, joka talonpoikaistaatellisen kunnia-asian vuoksi siirtyy Savonmaahan asumaan. Se on hienonhiveleväisin arkipäiväisen talonpoikaiselämän kuvaus, mitä Suomessa lienee kirjoitettu
(Ilmari Kianto.)

Karjalan Sanomat: »Pakolaiset» on oikea maanmuokkaajain romaani, joka huokuu rakkautta kotiturpeeseen ja itse maahan, muokattavaan multaan.

Suomal. Kansa: Linnankoski on luonut hämäläisen turpeenpuskijan sielunkuvan niin rehellisen ja väkevän, että ainoastaan Kivi seisoo hänen rinnallaan omalla alallaan.

Aamulehti: Kohdat sellaiset kuin Uutelan kuvittelu testamenttinsa lukemisesta ja hänen kuolemansa ovat kuvauksia, jotka suurenmoisuudellaan suorastaan tyrmistyttävät.

Päivä: Sekä sommittelussa että yksityiskohtaisessa työssä esiintyy tässä täysikypsytty taiteilija, miellyttävä, älykäs, hieno kirjailija, joka on saavuttanut kertojan suurimman voiton, sen että lukija uskoo häneen, antautuu hänen valtaansa. Todellakin, niin suuria kertomisen lahjoja ei Runotar ole usein laskenut suomalaisen kehdon ääreen.
(W. Söderhjelm.)

Oma maa: Ehkä etevin kansannovelli, mitä kirjallisuudessamme on olemassa. Hämäläisten muutto kotipaikaltansa Savoan ja elämä täällä, alituinen kaipuu mielessä, on mieltäkiinnittävä aihe, joka sekä kokoonpanon että tyylin suhteen on käsitelty taiteellisella mestaruudella.
(A. H. Bergholm.)

Valvoja: Linnankoski on taiteilijana voittanut entiset ennätyksensä. Tässä kirjassa on se salattu sopusuhta, joka kruunaa vaikutteen ja jättää mieleen täyden soinnun. Semmoista sanotaan mestaruudeksi.
(Yrjö Koskelainen.)

Simson ja Delila.

Näytelmä. Toinen painos. Hinta 3: —, Koruk. 4: —.

Keski-Suomen Sanomat: »Simsonin ja Delilan» hahmopiirteet ovat raamatun tunnetusta kertomuksesta, mutta kirjailija avaa siinä eteemme uudenaikaisin taidekeinoin ikuisen taistelun miehen yhteiskuntavelvollisuuden ja naisen kaikkivaativan rakkauselämän välillä — taustana Israelin ankan, velvollisuudentuntoisen maalamankatsomuksen ja Filistean kevytmielisen elämän ilon vastakohtaisuus. — Näytelmä on loistavasti kirjoitettu, se kehittyi vauhdikkaasti oloissa ja ihmisissä piilevien voimien luonnollisena seurauksena mahtavaan loppuratkaisuun. Vuoropuhelu on suppeaa ja tiivistä; kuvarunsausta on säästään käytetty, mutta yksinkertaisuudeltaan huolimatta kielikin sisällyksen kanssa helähtelee ja leimuaa.

(— a.)

Helsingin Sanomat: »Simson ja Delila» on elävä ja tehoisa runoelma. Se on rikas sielullisista vivahduksista ja siinä on monta painavaa vuorosanaa, jotka ovat polttavina kyteneet monien Simsonien ja Delilain sydämissä aikojen kuluessa — ja monien jotka ovat vähemmät kuin nämä, mutta ovat myös taistelleet kohtalon kanssa pyrkiessään kohti inhimillistä suuruutta. — Linnankoski kirjottaa sydämen ilolla, ja hänen sanoissaan on usein sellainen tärkeä sointu ja jänteisyys, että jo siitä tuntee hänen kirjoittavan vain intensiivisesti elettyjä mielentiloja.»

(J. S—o.)

Kaleva: Lieneekö koskaan suomeksi kirjoitettu mitään niin loistavaa kuin tämän teoksen ensimmäinen näytös on. Huimaavaa vauhtia kehittyi toiminta huippuunsa; vuoropuhelu on joustavaa ja samalla suppeaa; draamallinen voima tavaton. — Linnankosken uuden teoksen joka sivu puhuu loistavasta mestaruudesta. Se on niin voimakkaasti sekä tunnettu että kirjoitettu, että kirjailijan esille loihittimat kuvat liikkuvat elävinä lukijan sisäisen katseen edessä.

(—d—k.)

Uusi Aura: Kauniita kohtia on tämä vanhan tarinan uusin toisinto täynnä, kauneimpia epäilemättä se, jossa Simson vankilassa puhelee vanhan äitinsä kanssa. Siinä on todellakin äidin rakkaus ja pojan katumus mitä liikuttavimman hienoilla väreillä kuvattu!

(S.)

Jeftan tytär.

Yksinäytöksinen runoelma. Hinta 1: 50.

Tuomarien kirjan suppea kertomus Israelin sankarista Jeftasta ja hänen tyttärestään on tällä kertaa pannut liikkeelle kirjailijan mielikuvituksen ja innostunut hänen taiteelliseen luomistyöhön. Linnankosken uudessa näytelmässä on ainoastaan juonen traagillinen ydin raamatusta saatu, muu kaikki on tekijän runoilemaa. Taitavalla kädellä on hän tavottanut ja luonut sopusointuiseksi kokonaisuudeksi kaikki ne hienon hienot säkeet, jotka väräjävät tämän näytelmärunoelman päähenkilön ihanassa luonnekuvassa. Ihmeellisen hienosti on Linnankoski Hagarin kuvassa tavannut nuoren neitosen koko ihanuuden. Hagar on runoilijan pyhäpäivänäky. Se on hänen suurimman runollisen rakkautensa ja ihailunsa tuote. Mikä aamuinen puhtaus ja rakkaus siitä säteilee. Kuinka liikuttavan suloinen hän on, tuo Hagar, ylitsevuotavassa ilossaan, kuinka epätšekäs ja urhea surussaan!

»Jeftan tyttäressä» ovat Linnankosken repliikit yksinkertaisempia ja hienompia kuin koskaan ennen. Ne vierivät kevyesti ja luontevasti, omituinen pyhäinen hohde ympärillään. Se on kaunis ja jalo kirja, yksi kaikkein viehättävimpiä: Se on niitä harvoja teoksia, jotka pysyvästi jäävät kaunistamaan kirjallisuuttamme.

— Eino Kalima.

Tämä 80-sivuinen runoelma loihtii etemme kuvan, jonka vertaista ihanuudessa ei ole toista kielellämme. Sillä sisällinen väkevyys on siinä kirkkaampi, laajakantoisempi kuin monissa suurissakaan näytelmissä. Emme muista missä muussa runoelmassa olisimme niin täydellisesti joutuneet niin vastustamattoman lyyrillisen liikutuksen valtaan kuin »Jeftan tyttären» mestarillisessa loppukohtauksessa.

— Kokkola.

Vuoropuhelu on notkeasti ja välittömällä inspiratsioonilla kirjoitettu, usein se yksinkertaisella sanonnallaan syvädyttää sydäntä, esim. runoelman alussa Hagarin, Saran ja Hilikian keskustellessa voittojuhlasta. Henkilökuvista varsinkin Hagarin on täynnä tuoretta keväthentoa runoutta.

— J. S.

Näin herkällä kynällä on Linnankoski piirtänyt suloisen, sankarillisen Hagarin liikuttavan kuvan. Se kuva on kaunis, vaikuttava, sielullisesti erinomaisen kiinnittävä ja syvästi havaittu. Saattaapa sanoa, että niin paljon kuin maailman kirjallisuudessa ja taiteessa tätä syvästi kohtalokasta tarinaa on käsiteltykin, niin Linnankosken muodostelma tulee aina ansioittensa nojalla vaatimaan oikeutettua huomiota osakseen. Katsommepa tätä Linnankosken pientä näytelmärunoa miltä puolelta tahansa, kaikkialta huokuu siitä vastaamme liikuttava elämäntuntu ja syvä elämännäkemyk: pienessä on luotu suurta!

— J. V. L.

3: 25